

ประชุมกฎหมายไทยโบราณ ภาคที่ ๑
ว่าด้วยธรรมศาสตร์ปกรณ และ กฎหมายพิจารณาอาณาจักร
และธรรมเทียบกัน

— — — — — ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ไอรสและธิดา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พิมพ์แจกเป็นที่ระลึก รับวันที่ 12 / 10 / 2533

ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ

นายพลโท พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ

ณ เมรุสุสานหลวง วัดเทพศิรินทราวาส

๑๑ มีนาคม ๒๕๓๒

— — — — —
พิมพ์ที่

โรงพิมพ์พิมพ์หามกุฏราชวิทยาลัย

หน้าจตุตถวรนิเวศวิหาร ถนนพระสุเมรุ

08/10/2566

กรุงเทพฯ ฯ

คำนำ

หม่อมราชวงศ์ เต๋นยี๋ ปราวโมช ได้นำฉันทะของบรรดาพี่น้อง มาแจ้งความยังกรมศึกษากรว่า ใครจะได้หนังสือดำหรับพิมพ์แจก ในงานพระศพ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ ผู้พระบิดา ในที่สุด ได้พอใจเด็กพิมพ์หนังสือ ๒ เรื่อง คือ ชรรถศาสตร์ปกรณและ กฎหมายลักษณะพิจารณาอาญาจักร์ และ ชรรถจักร์เทียบกัน นี เรื่อง ๓ กับ อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ จังหวัดนครสวรรค์ เรื่อง ๑

หนังสือกฎหมายชรรถศาสตร์ปกรณว่าด้วยครวัตรระกุดผู้เมีย พ่อแม่ตุก เป็นกฎหมายไทยภาคพายัพ ต้นฉบับเป็นสมุดไทยเขียน อักษรไทยภาคพายัพ เป็นหนังสือเก่าที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ ตั้งแต่ ครังหอสมุดยังอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ถ้อยคำสำนวนในหนังสือ นั้นนับว่าเป็นของเก่าอยู่มาก ส่วนหนังสือกฎหมายลักษณะพิจารณา อาญาจักร์และชรรถจักร์เทียบกันนั้น เป็นกฎหมายภาคอีสาน ต้น ฉบับเป็นใบลานจานอักษรธรรม ต้มเค็จกรมพระยาตำราวงราชานุภาพ เมื่อดำรงพระยศเป็นกรมหลวง ประทานให้เป็นสมุดข่อยของหอพระ ดมุด ๆ เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๘ นับว่าเป็นหนังสือเก่ามาก โดยถ้อยคำและสำนวนโวหารเหมือนกัน หนังสือ ๒ เรื่องนี้ขอม อำนวยประโยชน์แก่ผู้คนที่ควาหาความรูทางมนุษยวิทยา (Anthropology) และผู้สนใจในจารัตประเพณีเก่าของไทยอยู่ไม่น้อย ที่ได้มี โอกาสจัดพิมพ์ขึ้นในครั้งน กรมศึกษากรเชื่อว่า ข้อมเป็นที่ยนดี

อนุโมทนาของนักศึกษาทั่วไป

กรมศิลปากร ขออนุโมทนาแก่ผู้ศรัทธาที่ทักขิณานุปทาน ซึ่งบุคร
จิตาในพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ ได้บำเพ็ญสนองพระคุณ
เป็นเครื่องหมายแห่งกตัญญูกตเวที และได้พิมพ์หนังสือแจกจ่าย
เป็นธรรมวิद्याทาน จงเป็นกุศลตตบันดาลให้ พระวรวงศ์เธอ
พระองค์นั้น ได้ประสพอิฏฐคุณมณูผล โดยสมควรแก่คติวิสัยใน
ดัมปรายภพนั้นเทอญ.

กรมศิลปากร

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

นายพลโท พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากำรบ

๒๔๑๔-๒๔๘๒

08/10/2566

ประวัติ

นายพลโท พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ

นายพลโท พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ พระนามเดิม หม่อมเจ้าคำรบ และได้รับพระบรมราชโองการตั้งเป็นพระองค์เจ้า เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๔ ทรงเป็นโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ และหม่อมราชวงศ์ดวง ประสูติ ณ วันจันทร์ ขึ้น ๓๐ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะแม จ.ศ. ๑๒๕๓ ตรงกับ วันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๔ เมื่อแรกทรงเรียนหนังสือไทยจาก พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) แล้วได้เข้าเป็นนักเรียนนายร้อย ทหารบก.

ตำแหน่งรับราชการทหารและดำรงตำแหน่งตั้งต่อไปนี้ คือ :-

- พ.ศ. ๒๔๓๑ เป็น นายสิบโทนักเรียนนายร้อยทหารบก
- พ.ศ. ๒๔๓๓ " ว่าที่นายร้อยตรีกรมทหารราบที่ ๔
- พ.ศ. ๒๔๓๕ " ผู้ช่วยกรมปลัดทัพบก
- พ.ศ. ๒๔๓๖ " เสมียนเอกเวรค้ำตั้งปลัดทัพบก
- พ.ศ. ๒๔๓๗ " ผู้ช่วยนายเวรร่างกระทรงพระคั่ง
- พ.ศ. ๒๔๓๘ " ผู้บังคับกองร้อยทหารปืนใหญ่รักษาพระองค์ กองร้อยพิเศษ
- พ.ศ. ๒๔๓๘ " ผู้บังคับกองร้อยทหารราบที่ ๓

ข

- พ. ศ. ๒๔๔๐ เป็น นายเวรพิเศษ ประจำสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
- พ. ศ. ๒๔๔๓ » ปลัดคองพดที่ ๓
- พ. ศ. ๒๔๔๔ » ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๓ รักษาพระองค์
- พ. ศ. ๒๔๔๗ » ผู้บัญชาการทหารบก มณฑลนครสวรรค์ ภายหลังเปลี่ยนเป็นผู้บัญชาการกองพด
- พ. ศ. ๒๔๕๒ » ผู้บัญชาการทหารบกกองพดที่ ๘ มณฑลปราจีนบุรี
- พ. ศ. ๒๔๕๔ » ผู้บัญชาการทหารบกกองพดที่ ๗ และรั้งตำแหน่งแม่ทัพกองทัพที่ ๒ มณฑลพิษณุโลก
- พ. ศ. ๒๔๕๕ » แม่ทัพกองทัพที่ ๒ มณฑลพิษณุโลก
- พ. ศ. ๒๔๕๗ » ผู้ช่วยเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย
- พ. ศ. ๒๔๕๗ » อธิบดีกรมตำรวจ
- พ. ศ. ๒๔๕๘ » อธิบดี กรม ตำรวจ และ กรม ตำรวจพระนครบาล

ได้ทรงเป็นอธิบดีกรมตำรวจอยู่จนถึง พ. ศ. ๒๔๖๘ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดาออกับพระราชทานบำนาญ ในประเภทสูงอายุ

ลำดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

- พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้รับพระราชทาน มงกุฎสยามชั้นที่ ๕ วิจิตรรา
ภรณ์
- พ.ศ. ๒๔๔๓ " " ข้างเผือกชั้นที่ ๕ ทิพยภรณ์
- พ.ศ. ๒๔๔๓ " " มงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ภัทรา
ภรณ์
- พ.ศ. ๒๔๔๗ " " ข้างเผือกชั้นที่ ๔ ภาษนาภรณ์
- พ.ศ. ๒๔๔๘ " " มงกุฎสยามชั้นที่ ๓ มณฑนา
ภรณ์
- พ.ศ. ๒๔๕๓ " " ข้างเผือกชั้นที่ ๓ นิภาภรณ์
- พ.ศ. ๒๔๕๓ " " ทศยจุลจอมเกล้า ตำแหน่ง
ที่ ๒ ท.จ.
- พ.ศ. ๒๔๕๔ " " มงกุฎสยามชั้นที่ ๓ มหา
ศุภภรณ์
- พ.ศ. ๒๔๕๘ " " ข้างเผือกชั้นที่ ๓
- พ.ศ. ๒๔๖๔ " " ปฐมจุลจอมเกล้า ป.จ.

ใน พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้รับเครื่องอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ คือ ตรา
เตยของดอนเนอริชชั้น ๒
มัยศัพเค็ช คือ ราชของครกษพิเศษของคมนตรีและพระตำรวจตรี

ตลอดเวลาที่รับราชการ ได้ทรงรับราชการพิเศษหลายครั้ง ที่
 ตำแหน่งคือ เมื่อมีราชการ ศก ๓๑๒ ได้มีตำแหน่งบรรจุกองทัพ
 ตำแหน่งนายร้อยเอก กองร้อยที่ ๒ กองพันที่ ๓ กองทัพพระยา
 ประติพิศัตถการ ซึ่งจะยกขึ้นไปรักษาพระราชอาณาเขตคัมภีร
 นครราชสีมา แต่ขณะนั้นมีการที่ดำตัญของรัชการที่กรุงเทพฯ
 ได้เป็นนายร้อยเอกบังคับกองทหารปืนใหญ่ ในวันที่ ๓๒ พฤศจิกายน
 ศก ๓๒๓ ได้รับคำสั่งกรมยุทธนาธิการ ให้จัดทหารมณฑลนคร
 สวรรค์ขึ้นไปเปลี่ยนทหารกรุงเทพฯ ได้เป็นผู้ควบคุมจัดการเปลี่ยน
 ในมณฑลพายัพ คือได้ไปเปลี่ยนเมืองนครจำป่าง เมืองเชียงราย
 เมืองนครเชียงใหม่

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับประเทศ
 เยอรมันและออสเตรียฮังการี ได้เป็นผู้บัญชาการวางระเบียบ
 กำหนดหน้าที่ให้นายตำรวจซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาได้ร่วมมือกับเจ้า
 ชนชาติศัตรูที่กล่าวแล้ว

เมื่อออกจากราชการแล้ว ยังทรงสมัครรับราชการเรื่อยมาจนกระทั่ง
 เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ประชวรเป็นโรคเนื้องอกที่พระคอก และ
 ถึงพระชนม์เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ เวลา ๑๒.๐๕ นาฬิกา
 รวมพระชนมายุได้ ๖๘ พรรษา กับ ๘ เดือน

๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ตู้น้อยอยู่อยู่ในห้องนั้น ก็หือใหม่ตามหน้าเดือน ๆ ๓๐ เงินแต่
 ตู้ง้าวท้าวบู้ คนกุมกอดถอนมทงยาด หือต้นเดือนขาดหือ
 ใหม่ ๑๕๐ คนหากได้พู่จากัน กินหมากพลูดีเด็ด ยาเคียวด้วยกน
 นัน บ่มโทษแต่ เหตุว่าหากดีแต่ ผู้หญิงคาบอดทั้งต้องแต่ได้กน
 หือเอาเป็นเมีย คนบ่เอาหือเสียค่านานนมแม่หญิง ดังว่าตระกูลผู้หญิง
 ค่าเสียผู้ชาย หือเอาเป็นเมีย คนบ่เอาหือเสียค่านานนม ๓๐๐ คนพอ
 แม่บ่ม หือใหม่ตามผู้ผิดโทษ

ผู้หญิงมีตระกูลอันดี มีนพอยมก ชายผู้ตระกูลต่ำ ควรแม่เอา
 ลูกหญิงได้ ควรหือทัศนกรรมแก่ผู้ชายนั้น บ่ควรใหม่แต่
 .. หญิงทั้งหลายผู้เถาหนึ่ง หญิงผู้เป็นพยาชหนึ่ง เป็นบาหนึ่ง
 มาณแก่หนึ่ง ผู้กรรมเดือนหนึ่ง ผู้หากุหนึ่งหนึ่ง ผู้อบเขากนแก่หนึ่ง
 หญิงผู้อยู่ในแม่หนึ่ง หญิงผู้อยู่ในพ่อหนึ่ง ผู้อยู่ในนายหนึ่ง ผู้อยู่ใน
 พี่หญิงหนึ่ง ผู้อยู่ในพี่ชายหนึ่ง ผู้อยู่ในน้องชายหนึ่ง ผู้อยู่ในบ้านหนึ่ง
 ผู้อยู่ในตงหนึ่ง ผู้อยู่ในน้ำหนึ่ง ผู้อยู่ในอ่าวหนึ่ง ผู้อยู่ในอ่าวหนึ่งค่าน

๑. ตีใจ, ๒. ชื่นใจ, ๓. พอใจ. ๔. เสมอ. ๕. พุด. ๖. ปลกปลั้. ๗. ซอบ. ๘. อด.

ในหญิงทั้งหลาย ๑๒ คนนี้ บัควรร่วมลักษณะชายตาแดง ผู้ใดหาก
ได้กระทำควรได้ทัณฑ์กรรม และมิใช่สาวและเป็นแม่ฮ้างแม่หม้าย
ตัวเขาหากก่อนตัวเขา กระจุกถึตามกระจุก ควรสำเพ็งใส่สินไหมแด
มะนุษย์ว่าสินไหม

ทั้งนี้จากด้วยฮักเมียท่านก่อนชระแด ชายผู้บ่เซอแต่ก่อน แด
มาท่านจากบ่ด้วยเมียท่าน โทษอันฮักเมียนั้นใหม่ ๓๐๐ แด เท่าควร
เอา ๑๕๐ แด

ตั้งว่าท่านจากด้วยคำใดหนึ่ง คนชอกกินหนึ่ง คนผู้จำคิดทุกถวน
หนึ่ง ช่างแค้นช่างเขียนช่างหื้อหนึ่ง ช่างหนังจมนขนหนึ่ง ช่าง
ห่อหนึ่ง ช่างตัดหนึ่ง คนผู้เป็นพยาธินคนบ่ยหนึ่ง ภิกขุพราหมณ
หนึ่ง ตั้งว่า ได้ความจากต่อหน้าขาทั้งหลายผู้บ่มีโทษแด

ผู้ชดดาบตั้งคนไชยไปทกยักควรแด

ชาติเป็นเมียท่านบ่ควรทกที่ตั้งต บัควรรถอเตาถอนม ถอถอ
ศอยแถมถอดคอก ถอดแก้วถอดแหวนแด คนกระทำหื้อใหม่ ๑๕๐
แด ผู้ชายทั้งหลาย ฮักเมียท่านหื้อใหม่ ๓๐๐ แด ข้าเด้นถวนถอง
หื้อใหม่ ๑๕๐ ถวนถ้ามใหม่ ๗๒ ถวนถิมมีโทษแดอแด หญิงผู้
เป็นแม่แพศเดียวเดี่ยว โทษอันเป็นเมียมิได้แฉอแด

เมียมิชู้เท่าจากใหม่ถวนหนึ่งถวนถองถวนถ้ามถวนถิมได้ ใหม่

๑. ต้นฉบับนี้เป็น ๑๒ แต่นับดูเป็น ๑๔ คน. เข้าใจว่าคงจะกลาดเคลื่อน. ๒. พุด,
กล่าว. ๓. โหร, หมอดู. ๔. แด, ถูกต้อง.

ผอ. ๒๒๒ เขา ว่าเมย์มิ่งกุหากบ้นคำจ้าง เมย์มิ่งตู่กู ๆ จึงตู่แต่ บ่ควร
ว่าแต่ ว่าหือใหม่ตามโทษฮักเมย์ ของอันหือคำจ้างว่าอันนั้นถาม
เอาบ่ควรได้แต่

โทษฮักโทษเมย์ บ่ควรถามแก่พ่อแม่เชอชาติแต่

ผู้ชายหงหลายฮักเมย์ท่านพอยเถียงว่าบ่ตู่ ผู้หญิงหงหลายท่าน
บ่ตู่ว่าตู่ฉัน คนว่าตระกูลผู้หญิงตัวเดียวผู้ชาย หือผู้ชายบ่ควร
เชอแต่

คนว่าตระกูลผู้หญิงตู่เหตุ หือได้บ่ควรเชอแต่

คนว่าตระกูลเต้มอกกันหือท่านางสอง ผู้ใดบ่คำได้ หือใหม่
แต่ได้ ใต้ทัศนกรรมตามโทษแต่ ชายผู้หนึ่งบ่ทันใหม่ขุเมย์กินเคอ
แต่คายไปดังอัน พ่อแม่เชอชาติบ่ควรใหม่กินได้ ควรบ่ต้อยพันแต่
ชายผู้ตระกูลคำฮักเมย์ท่านผู้ใด เท่าควรต่อนเดียวแต่

ผู้ชกเมย์ท่านผู้ถอย หือใหม่คามผู้ถอยเถิงไทยแต่

เมย์น้อยเจ้าชุกกิด คนเฮือนกิด ผู้บ่มาคากิด ควรแต่งหือเขา
ทหนึ่งแต่ ข่าพอยมากระทำการใช้ท่าน ควรเจ้มนไตคากการเกงหนึ่ง
แต่ผิดด้วยเฮือนตักเซ็งกิด ตกเขาชองท่านบ่หือเจ้า คนตงควาควม
หือหายคำคววมเดียวแต่

ผู้ชายเป็นข่า ผู้หญิงเป็นไทย เจ้มนฮักชากอว่าฮักเมย์ช่าบ่ควร
ใหม่แต่ เหตุใดคนว่าอันข่า เด่าข่าแต่ข่า ก็เป็นเค้นเจ้าแต่เจ้าว่าตาย

ครุฑามหาราช เหตุใดแต่ว่าอนชา ยังมีในการเมื่อก่อนจนพระ
พระยาพราหมณ์มีใจอินตุม้า ลงไปไซม้ายามเที่ยงคืน ยามนั้นผู้
รักษาม้าก็เอาหม้าม้าไปทอดมาเต็มทุกตัว แต่พระยาเห็นเมี้ยจ้าม้า
มีรูปอนงาม พระยาเพ็งใจเมี้ยจ้าม้า ก็เข้าไปเส้พกบด้วยเมี้ยจ้าม้า
มาแต่

ยามนั้นพณจ้าม้า ก็มาเกิดเห็นพระยาที่บนอน จ้าม้าอดอด
เอาตักน้ำไซในแอ้วพระยา ว่าจักฆ่าเห็นแด่ พระยาว่ามิ่งอย่าพันธุ ๆ
จักหือเขาวของตัมบัตี มากหลายแก่มิ่งชะแต่ว่าอน จ้าม้าว่ามิ่งตักช
ตาย พระยาว่าหาดักชโคตั้นน มิ่งจุงเอาตักน้ำไซยูกุได้เป็นตักชเทอะ
ยุงเข้าทำนจุงเอาตักน้ำไซยเมือตังหือเฮา ทำกตางโง้งศาดเทอะ เฮา
หากจุงูชะแด่ มิ่งก็ปด้อยพระยาเมือแด่ ตกยุงเข้าจ้าม้าก็เอาตัก
น้ำไซยเมือตังหือแทแต่ อ้ามาคยทงหลายเห็น ทักว่าตักน้ำไซยเจ้า
เฮาน ข้าจ้าม้าเอามาเหตุใดชา จ้าม้าก็ถ่าวดตามคำมิ่งแด่ พระยาได้
ยินแต่จว่า เฮาหากได้ตู่เมี้ยมันแทแต่ จักจกรเป็นโทษว่าบ่เป็นโทษ
ชา อ้ามาคยทงหลายบ่ช่างคตได้ แดะพระยาว่ามาเฮาจักไปหือฤษคณ
ชอว่ามนุถุตคตหือจว่าอน แดะจกพากันไปเห็นแด่

จ้าม้าก็คิดว่าเป็นผู้ทัก บ่มตังเป็นของฝากฤษ มิ่งก็ไปหาเอา
เคว้หาแดนยงบ่า เพื่อจักเอาไปเป็นของฝากเจ้าฤษเห็นแด่ ไปช้อด
พระยาว่าจ้าม้ามาถ้อม้าจว่าอน มิ่งก็รบเอาม้าพระยา แดะพระยาก็เอา

เค้าเอาเงิน อันจ้มาเอาไปนั้นถวายฤษี แดพระยาอีกให้เจ้าฤษีว่า
ข้าได้สู้เมียจ้มาฉัน แดจักควรเป็นโทษจ้บ่ควรเป็นโทษชา จึงพา
กันมาหาเจ้าฤษีตาย ขอเจ้ากูจ้จึ่งเทศนาแต่โทษะ

ยามนั้นจ้มาไหวว่า ข้าตงไปใต้หญ้ามา พระยาพอยมาสู้เมีย
ชา ข้าได้กับคนนอน ข้าชักเขาดักกินไชยได้ แดพระยาว่ามึงอย่า
พันกู กูจักหือเขาของแก่มึงชาว่าอน ข้าว่าหาชักจับได้ พระยาเจ้าว่า
เขาตบดักกินไชยกูใจโทษะ อึงเข้าทำนพอยเขาดักกินไชยเข้ามาหือโทษะ
เข้าหากจ้กฮู้ว่าอน เจ้าฤษีได้ยินคำอนนั้น แห่งชาเจ้าทงตอง แด
ถามว่าเค้าแต่แดนนั้น เป็นของฝากผู้ใดชา พระยาว่ามันเอาเค้าเอาแดน
มา ข้าก็เอามาถวายเจ้าฤษี เจ้าฤษีว่าเค้าชักเป็นเค้าเจ้า แดนชัก
เป็นแดนเจ้า แดจ้มาที่บ่คำตัง ว่าพระยาที่บ่มีโทษะเด ตังตัวจ้มา
กึงเป็นชาทำนทงหือคนตาย เทว่านหาราชจักได้ทรงบาปกรรม ใน
อบายบ่อย่าชะแด คนทำนได้พินจากบาปนั้น จงหืออวดตงเดื่อผาเครื่อง
นุ่งตัวใบแก่พินจ้มาจ้ แดหือจ้มาอนุญาตจ้พิน แดหือไมตพิน
จ้มาหือเป็นไทยโทษะ

ตังว่าได้ให้เงินให้คำมันเป็น ๒ ตังวัน ตังวันหนึ่งยังเป็นของ
เจ้าแเด คนหือทท่ถ่ล่ายบ่ว่าได้ หือเอาเตี้ยตงมจน ทนเทศกรรมก็ควร
ได้แเด

มณูฤษีก็ถ่ถวแก่พระยาตมัตราช ฉนั้นนั้นตมัตราช “ทาต้านมณู
วิวาทานี่ ปณทิตตมม กทุเช มุกชกุดตุนโนเปยยุย ชมม วิจิฉนยุย”

อินโทษหลวงเป็นบ่หลวงเป็นมัตถน

ทาสานัญจะคือว่าชาติ วิเวททานิควรเป็นบ่ควรเป็นแต่ ผิด
เถียงกันไปฮอคยอมบัญญัติทางหลาย กระถังวินิจฉัยขะจักควรคิดแต่ง
สันไตธา

เหตุตั้งอินชาทางหลาย จำพวกหนึ่งแต่เจ้าขุนหรือเป็นชา จำพวก
หนึ่งแต่เป็นโทษแต่สืบแต่ปากแต่ใจ จำพวกหนึ่งตักของท่าน จำพวก
หนึ่งถูกหนทวน จำพวกหนึ่งเมื่อยาก จำพวกหนึ่งกินเข้าท่าน จำพวก
หนึ่งเป็นชา จำพวกหนึ่งบ้านลูกเมืองฉาย ไปยอนเป็นชาท่านคือว่า
เป็นตุกถอน จำพวกหนึ่งชาเขือชาติ จำพวกหนึ่งชาเกิดกลางเอียน
จำพวกหนึ่งกตวแต่โทษแต่มาเพ็ง จำพวกหนึ่งชาแต่พ่อแม่เป็นตระกูล
จำพวกหนึ่งชาหอคำ จำพวกหนึ่งชาชน ในชา ๓๒ จำพวกนี้ มีใน
ธรรมศาสตร์

มณูญ์ว่าอินในอินยธรรมพระเจ้าว่า ษณะกตา ชาชอด้วย
เข้าของก็จำพวกหนึ่ง ษระชาตา ชาเกิดกลางเอียนก็จำพวกหนึ่ง
กระมะรานิตะ ชาได้หน้าเค็กก็จำพวกหนึ่ง อุปกะถัง ไคได้คุณ
ศาสตร์เพทมาอยู่ด้วยจำพวกหนึ่ง ในชา ๘ จำพวกนอกในธรรมวินัย
ชา ๓๒ จำพวกออกในธรรมศาสตร์แต่ ชาผู้เจ้าหอนน ควรซ้ำเพ็งเอา
คำแต่ ชาผู้หันมาเพ็งบ่ควรว่าเป็นชา แม้นอยู่นานเท่าใดก็ใช้กิน
เท่านั้นแต่

ตักหลานบ่โตสืบ ชาผู้กินหนนถ่ายหนแต่ควรปด้อยแต่ ชา

ผู้ชอบขากแต่มาอยู่กินข้างควายเป็นชานน : ควรหือค่าควา ๓๕๐
แล้วควรปล่อยแต่

ตุ๊กอ่อนน้อยผู้ข้างยุบร้างกินแต่ได้เดียงน : เท่าควรเขาคำค่า
ชานนแต่

เท่าควรไถ่หน้าใหม่ ๓๐ เงิน ปี ๒๐ ดับมีค่า ๓๐๐ เงิน ตุ๊ก
อ่อนผู้นใหญ่มา พอช่างเยียร่างกร เยียรบหนงหือต่ายอนเดียง
มี ๓ เยียรดับบหือไรด์มี คนไปควไปขายได้หือเก็บเอา ดังว่าพอ
แม่ตุ๊กอ่อนมี ก็หือต่ายกนเดียงกอน คุณมคอบคุณแต่ คุณอ่อนตุ๊ก
อ่อนผู้นเยียร่างเดียงคุณน หือหายเดียงแต่แต่ เชียกขอว่าเจ้าม
เดียงบค คนว่าเดียงแต่ยามเมือกินนม แต่ใหญ่มาหือเดียงต่ายเบด้
เดียงเขาคำนานม ๓๕๐ แต่ บ้านตุ๊กเมืองววยแต่ได้เป็นชานน คน
เชือชาติมาขอก็ควรปล่อยแต่

ชาติระกุดมเขาของ แดจกหือค้ำควรหือ คนเจ้าถามเขาค่า
จึงควรหือ เจ้าถามเขาค่าแดจกหือค้ำว่าอัน เขาของมนมทุ่งโค
หือเขาเดียงเดียง แดควาควกหือเขาคงนกอน แดวจกควรคคค้ำเขา
แต่ เหตุใดแต่ว่าอันชา ชาติระกุดนเป็นชาด้บมา เจ้าวงบัพพันจาก
ชา เจ้าชายบ้ควรเยียรคคค้ำเจ้าว่าอันแต่ เป็นชาเชือชาติ ญาติ
พี่น้องเป็นคคค้ำ นองทุกขไ่ม่ตุ๊กเขาตุ๊กมาเป็นชาฟ้ มเงินแดจกไถ่
เขาตุ๊ก บ้ควรกินคคค้ำกนปต่ายแต่ แม่นว่ามตุ๊กค้ำมาก พวงหอดวง

๑. เต็ม. ๒. มิ่งมี.

หลายเท่าโตแจกไปอยู่ด้วย กับควรว่าเป็นข้าหากเป็นญาติ หลอน
ผิดอาชญายิ่งใหญ่ ๕ เช่นตระกูลตาย ข้าผู้เกิดในท้องบ้านนี้ เจ้า
ยังไต่เอาค่าจึงควรหรือ แลบไต่เอาจักหอกำ บัควรหรือเด

ข้ากตัญญูแต่ภัยแต่มาพึ่งนั้น หายโทษหายร้ายแล้วแต่รู้คุณบุญ
แต่มาคบบยาแต่มีเมฆงมหมาก มาขออนุญาตก็ควรปล่อยแต่ :

อนึ่งข้าผู้ซื้อด้วยเงิน คงแต่มาอยู่ด้วยเป็นข้า ไปค้าหาบหือ
เจ้าของเค่ง เท่าพอหือยหัวคานนานได้ไต่ด้อออกดังอน วิตุอุณทัน
หือยหัวคานไปคานนี้ บันเป็น ๓๐ ล้วน ควรเจ้าไต่ด้อหนึ่ง ควร
ขออนุญาตแก่เจ้าด้วยดี หือค่าควรแต่ เบยเงินค่าอนดังค้าหือด้วย
บมดังอน พอหนีไปพึ่งแก่บ้านพ่อเมือง แลจกมาไต่ด้อออกดังอน
เจ้าของมีเท่าใดหือเอาเสียก่อน แลดูคำหนึ่งหือเอาต้องสนควรแต่

ข้าชนหนักคตค่าแล้ว ควรขนคิงค่าอนคตคนแ แต่ ข้าชนหนีมา
เสีย หมือให้ถ้อยจวนแตกเสีย : พรามคตอ์ชอนโคเสียหมอนไต่ด้วย
คนไขหนางเป็นพยาจ เมื่อตั้งพ่อแม่มนหือยา บไขบ์หนางหือว่า
ไขว้าหนาง หนีไปอยู่ด้วยพ่อแม่ดังอน หือเอาเบยมือ เม้นาน
เท่าใดตามนาน ชน ๑๕๐ ค่าเบยมือเดือน ๖ เสียจ หือกมแต่เดือน ๑
เท่าอ้าเพิงเอาแต่ เดือน ๖ เสียจชกม ๓ ชน คายกมประการ ๑
ชนนอบก็ประการ ๓ ในชน ๓ ประการน ชนตายนหือสับชวดูก
ชวดูหลานเทอระว่าอน ดังคักราบเดือน มีผู้ผู้ยดวยดังอน ขอว่า

ขุนตายแ

จนเป็นว่าฉันนั้น ค่าขายไต่หอยงของเทอ กิจกหรือกระทำเวยก
การใช้ด้อยเจ้าก่อนแต่ จ้าหาไต่ยามไต่ขอหอยามนน มีศักราชป
เดือน มลลุตถยน จนต้นนชอวาจนเป็นแต่

ฉันนอบนน หากเอาชองท่านแดง หากตั้งหอบไต่แดงนอบหรือว่า
ระหว่างชนขายไต่หอยงของเจ้าเทอนน บัหรงกตตองบักดี หอยเจ้าไต่
ใช้ด้อยกนก่อนเทอว่าอน แดวมศักราชปเดือนมลลุตถยนน ชอว่า
ฉันนอบแต่ อดควายข้างมากต้นเตยจนแต่

พ่อแม่จกชายชัว ลูกจกเอาแต่มีไต่หอยแดงชายเดี่ยว ยามจกชาย
กห้ามแดงมพังกมชาย คนพ่อแม่ตายแดง จกควรชอเขาคนแดง ตั้ง
ว่ายามจกชายนน บัห้ามบว่าตั้งนน หากพร้อมกนชาย เมอตนพอ
แม่ตายแดงมีควรไต่แดง ตั้งว่าชอจกชายจกคนกตดี ควรตกหลาน
เจ้าเก่าไต่ ตั้งว่าลูกหลานบ่เอา จึงควรชวยชอคนชอน ชายหอยเป็น
ชาควรหอยค่า หอยกมวนหนงจนเดยว คิดว่าเขาค่าควดค่างกตงควดว่า
จกนกกแดง กตควรจว่าเป็นชาเด

หอยค่าแดงบับนกกน เท่าควรเอาค่าควด ควดกตงค่าควดแดงน
กเรียกว่าเป็นชาเด คิดว่าเขาควดว่าอน แดวยงคิดว่ากตงหนงค่ากน
แดง มลลุตถยนชอวาจนแดงบเป็นชาเทอ เหตุว่าค่างกตงหนง แดม
ค่าหอยก่อนจึงจว่าเป็นชาเด

ฉันบ่ควรเป็นชาแม่แต่มีศรัทธก แดมภิกษุพราหมณตงกนกกดี ฤษ
แดพราหมณบ่มลั้งว่า จกชายควดแก่บ่คตตมผู้ใดกตดี บ่ควรเขาเป็นชัว

คนความมีศรัทธาเอาเท่าใดย้ายเท่านั้นแต่

ในคำอันว่าชาชนนอบน้อมนี้ ตั้งว่าเป็นไสนาพราวคาต ตามมี
ควรใช้ ในข้อ ๑๒ จำพวกนี้ ชาผู้มาชนนนตายก็ตพายักดี บัควร
เสียค่า ถูกหญิงไปเป็นชากับด้วยชายท่าน พาลักหนีไปตั้งอัน
บัควรว่าแก่เจ้ามันพ่อแม่มัน เจ้าชายหญิงก็ดี เจ้าชายชายก็ดี หาก
ตั้งตั้งอันแล้ว หากเอามาหาเจ้าแต่พ่อแม่ก็ดี ควรว่าแก่เจ้าแต่พ่อแม่
มันแต่

เจ้าชายหญิง ควรนับมอมนวนแคว้นอนพายนน เกษนหงกดี
หรือตายเบยมอเดือนหนึ่ง มักโคโคชาท่าน เอาชาท่านเชิงไว้ หือ
นับเบยมอเดือน เมียไทยผัวเป็นชาติตพากันหนีไป เจ้าชายชบหาไป
ควบพบ ควรเมียใต้เอาผัวแต่ ผัวเจ้าหญิงเมียเจ้าหญิง ควรเจ้าทั้ง
ต้องพุกัน หือผัวหนึ่งใต้เอาแต่ ชากัดถูกก็ดิมเงินโคไปไฉยงเฮือน
ท่าน เยเยะเวียการบ่เหมือนใจ โคตาแต่พ่ายไปหาเจ้าพ่อแม่ตั้งอัน
เจ้าแต่พ่อแม่บัควรมโทษ เท่าตั้งว่ามาแท้ แด้วแต่จำบ่หันแต่ ตักไซ้
ถ้อยไปทอน คนเจ้าโคชาชาพอยกถ้าวว่า เจ้าเก่าชาจ้ชา ไปท่นนว่า
อนหอนบเอาเบยมอเดือน ๑๑ ควรแต่

ตั้งว่าเป็นชาชนนหรือเอา ๖ เดียว ยามเมอถามหากมาเทพอย
ว่าบ่มา ชู่วนาหอยนาห้องคนแต่หลายสั้นน หือใหม่ ๒ เท่าถึงค่า
คนนนั้น หือหนีไปทอนไกลแท้ โคชอว่าตักหือใหม่ ๕ เท่า ตั้งว่า

๑. ชู่ม. ๒. บอกลให้

คิวไปตักเอาแม่เข้าเป็นอนตัก คนพบจวบหือเอาเข้าแต่ ข้าท่านตักหน
 แต่ได้หือเข้าหือเข้าตำร ตั้งต่อนไปคงอน คนใดขาดามข้า ๆ กถ่าอ
 ความอนนม บัควรพันโทษ หลางสายผู้หนังกหือสาย หลางสายเกิง
 หนังกหือสาย คนจกหือทณทกรรมหือฮ่าเพิง ข้าท่านหนังกดี บัไซ
 ซากดี มาเพิงอยู่เป็นเหิงเป็นนาน หากซ้อหากซายกดี ดูกหลานได้ว่า
 ซามนบุดแต่ได้มาว่า เป็นคำคงอน คงว่ามาเพิงเขื่อนท่านเป็นเหิงนาน
 ผู้หนังกหือสายต้งของคนแต่ เท่าว่ามาเพิงเขื่อนท่านบ่เป็นเหิงเป็นนาน
 บัควรว่าแต่

ผู้เป็นขามเยยเป็นไทย เจ้าบ่ปลูกบ่แบ่ง หากมาอยู่ด้วยกันมี
 ตูก ๓ ซายควรแม่ได้ผู้หนึ่ง ต้งว่ามีตูกหญิง ๓ หญิง ก็ควรแม่ได้ ๒
 คน ผู้ว่ามีตูกหญิง ๓ คน เท่าควรเจ้าพ่อได้ผู้หนึ่ง เหตุว่าแม่เป็น
 ไทยหลวงได้ ๒ คนเพืออนแต่

ต้งว่าเขากันเป็นแขก มีตูกหญิงก็ตูกซายกดี ควรมันเกิง
 หนังกแต่

ผู้หญิงกิมเจ้าผู้ชายกิมเจ้าต้งของข้าหากซีกกัน พอมครรภแดง
 จึงหือเอากัน ตูกผู้มในทองควรเจ้าผู้หญิงได้ ต้งว่าปลูกแบ่งหือเป็น
 ผู้เมยกันก่อนแต่ดวงมตูก ตูกซายกายพ่อได้ ตูกหญิงกายแม่ได้
 ผู้ว่ามีหลายหือเจ้าผู้หญิงได้หือผู้หนึ่งแต่

ซาซนเดามต้งน คตซาหือชอบแดงหือเกิงหนง จักไถเอาเต่า
 เอาเท่าใดหือเอาเท่านี้ควรแต่ หมือไพอรามคต้งชเตียม เหล่าถวย

หวานอ่อนโตกต่อนหอมณฑน มนเดี่ยวหากหอมน้าย มนหากได้
 หอเงินหอคากคิ คอวรหอเจ้าแกงหนง หอแกพอแม่แกงหนง ขา
 หนบคอรบคัหนกับบอยตายกับบอย คนว่าไซหนวหอตั้งหอพอ
 แม่ยาเด

เจ้าผู้เมยขาบมีโทษเด เทว่าผู้เจาหนจะไดทรงบาปกรรมใน
 อบายเด ผัวเป็นไทยเมยเป็นชา ท่านเจ้าผู้ขาบมาป ผู้ชายเป็นไทย
 ใดได้ขาหญิงท่านเป็นเมย ก็ไปเป็นเขยอยู่เจ้าผู้เมยขาบ ผู้ชาเขยหน
 ใดอย่าเสียกต ก็ได้พ่ายบตายเด

ชาคนท่านตกหนมายังเฮือนผู้ใดกต คอวรเจ้าเฮือนบออกถ่าวแก่
 เก้าแกทอชุนหอริ อย่าหอตั้งถ่ามวันเจ็ดวัน หอตั้งไปหาเจ้าคน
 หน คนนานมาเอา หอหนบเอาคาคาชาววัน ๕๐๐ เบย เป็นวันตั้ง
 เงินเด คนบับออกถ่าวไผฮู้ไผยิน พอยจำชาท่านหนตั้งไปทอนที่ไกล
 หอเข้าตุ้กเข้าถ่าวแก่ชาท่านตั้งหน หอใหม่ต้องเท่าเทอะ

ญาคเมยกตญาคผวกต ขาเดชอมาไซกิน เจาผู้ชอตายหอ
 เดยงเจาอหนง คนบับเดยงหอถามเอาคานชอนหนตงเก่า ชอความตูก
 หตายก็คอวรบอยบคอวรดับชอตูกชอหตาม บคอวรเป็นชาเดวเด

ชายมีเจ้าหญิงกิมเจ้า ต้องชาตุ้กนมีคอวรภี แลวเจาผู้ชายจึง
 แต่งหอเอา เจาผู้หญิงว่าตอกอนมในทองน คนเป็นหญิงก็ปุนชา คน
 เป็นชายก็ปุนเจ้าเดว่าอัน คนว่าเป็นชายแท้คอวรเจาผู้ชายได้ คนว่า
 เป็นหญิงก็คอวรเจาผู้หญิงได้เด

ข้าหญิงชายไม่บุ่กบ่แปง ต้องข้าหากเอากัน มีตุ๊กหญิงตุ๊ก
 ชายควรเจ้าผู้หญิงใดเดียง คนว่าบุ่กบ่แปงเดิมตุ๊กหญิง ควรเจ้าผู้หญิง
 ไต่ คนมีตุ๊กชายควรเจ้าผู้ชายไต่ ตุ๊กหลานกับให้ตาย ข้าหญิงข้าชาย
 ไปสู้กันแต่ใด หากันแต่บ่กินเขานาคำกิน เจ้าเฮื่อนหากอู้แต่
 บ่ด้วยบ่ตามว่าอย่ามาสู้มาหากันดังอื่น คนหากมีตุ๊กชายทั้งมวนควร
 ข้าเฟิงแต่

ข้าชายก็เจ้าหนึ่ง ข้าหญิงก็เจ้าหนึ่ง ดังผู้หญิงเป็นไทยก็ดี ยาม
 เมื่อดูเตงตุ๊ก เจ้าชายบ่เขานาคำกินแต่ผ้ออมผ้ออู่แต่ คนบ่บ่หนักเค้า
 ใหญ่มาแต่จั่งว่า ตุ๊กข้ากุกุจิกใช้กินบ่ควรใช้กินแต่ พ่อแม่เตงใหญ่
 แต่ควรพ่อแม่ไต่แต่

ข้ากตตุ๊กกตพ่อแม่เจ้านายบ่เป็นดัง บ่เตงบ่คู้ดังแต่ว่า ว่าควร
 ค่ำกตบ่ควรค่ำกต ค่ำคนนนหรือเดี่ยวหรือผู้ชายนนเป็นไทย คนหาก
 เตงคูดผ้ออมผ้ออู่บ่หนักแต่ ใหญ่มาแต่ไปตักเอาเข้าของทำนผู้อน
 ควรบ่บ่ช้ายแก่จมนายควรแต่ อ่นนจาด้วยข้า ๑๒ จำพวกแต่ ข้าคิ
 ข้าทงหลายหรือเจ้ารักษาเข้าของเงินค้ำ เขาเบอกเข้าฮ่ารวจวดควายเบ็ด
 ไถ่ มนพอยช้ายหรือผ้ออนกต กุยมไปกตบ่ควรมีโทษ ดังว่าเป็นของ
 ราชโกตเป็นไทยแต่ ดังผู้ช้อผ้อบ่ควรมีโทษแต่ ดังว่าข้าตักเข้า
 ของเจ้า คนช้ามวตลหุ่ด้าย คนบ่มตั้งด้ายเดี่ยวแต่ หอมดแอวดกต
 เดี่ยวแต่ ควรได้ทันชกรรมควรแต่

ควรช้อคท้าวพระยามี ๔ ประการ แคนฉัดวาอารามประการ
 08/10/2566

หนึ่ง คิวตระกูลที่ประการหนึ่ง แดนที่แดนดินที่ประการหนึ่ง จา
ตระกูลที่ประการหนึ่ง ต่ประการนควรขอค่างพระยาเด

บ่ควรขอค่างชอดทงหลายที่ประการหนึ่ง ดินใหม่ที่ประการหนึ่ง
เด่นเบียดเด่นไก่อ่สรรพทงนบ่ควรเป็นค่างเด่า ๕ อันนเด จากด้วยมิด
กันควรเป็นค่างเดบ่ควรเป็น ก่เดื่อห้องหนึ่งก่อนเด

มหาสมันตราช ควรแบ่งค่างทงหลายอัน เขาแค่ชอกจักกระพาน
มาน มี ๖ ประการเด “ทาดัญญ วิภษณ์ กถั ชนมม วิณิจยุย
อุโภสุ วิชมาเนสุ วิภษตุ น วญญติ” ทาดัญญจะค่างว่าตระกูล วิภษ
ษณงก่แปง ชนมมยังชรรวม กระถิงวิณิจยุยจะจักควรแบ่งดินไคชา
อุโภสุในเมื่อพ่อแม่ทงสอง วิชมาเนสุยังปรากฏ วิภษษคองเดแบ่ง
นะวิญญูจะคีมควรเด มหาราชคี่ พ่อแม่ทงสองบ่มีเดื่อ ถูกทงหลาย
จึงควรแบ่งค่างตระกูลเด

พ่อตายก่อนแม่ ควรตูกบ่แม่แบ่งกันเด คิงว่าตูกอ้ายเดเดยงค
พ่อแม่กระทำคณหือพ่อแม่ทงสองควรตูกผู้นแทน เคยนค่างจัตถุอัน
พ่อทงน นชางมาเดคนผู้ทเคองมาเคองคคี่ ต่ตุงชอบชันคาบคาจ
เคองนุงเดื่อมา ไ้รนาช่าคนกบเดเคองทงหลาย หือตูกชายตนได้เด

เคยนค่างเคองผู้หญิงเดื่อแหวนต่างตาน ช่าคนอันหือแต่ก่อน
วิตถุทงหลาย ๆ ผู้งน หือบั้นเป็น ๓ ส่วน แม่ได้ ๒ ส่วน ตูกได้
ส่วน ๓ ชื่อว่าตูกมี ๑๐ คนกคี่ หือแบ่งดินนเด ตูกบ่แม่แบ่งกัน
ดินนเด

มีว่าแม่ตายก่อนพ่อ หอตุกเขยและพ่อแบ่งกัน เคียงค่าเคียง
 แม่อันแม่ได้ทรง แตะแกว่แหวนจตุตถมวดอัน หากหอตุกแต่เมื่อ
 ยังบ่ตายเทอะนน เคียงคัจเงินคานใดก็ได้ หอตุกหญิงผู้เขยได้
 วดตุกอันเป็นเคียงหอแต่แม่ยังเป็นคนนั้น หากควรขาดเป็นของมันแต่
 นอกกว่านั้นเขาของทั้งหลายมวดมีเท่าใด ควรปันเป็น ๔ ส่วน หอ
 พ่อได้ ๓ ส่วน ตุกเขยได้ส่วนหนึ่งดังน แม่ตายก่อนพ่อและตุกเขย
 แบ่งกันมัตินนแต่

มีว่าพ่อตายก่อน ตุกเขยแม่และญาติพี่น้องของตุกแต่แบ่งกันสัน
 เดียวน แม่ตายก่อน ตุกเขยและตุกชายพ่อแบ่งกันกสันเดียนแต่
 เหตุใดว่าตุกเขยตุกชาย ควรได้ซ้ำว่าอัน แต่ยามพ่อแม่ก่เป็น
 เขื่อนน ยังปรารถนาได้ได้ตุกหญิงตุกชายเป็นต้น เหตุว่าตุกหญิง
 ตุกชายผู้ตนกระทำกิจกรรมการเขื่อนหอยังมีเป็นค เป็นหัวแก่ชาน
 จิวควาย และอุปฐากรักษาพ่อแม่ เหตุดังอันตุกชายตุกเขย ควร
 ได้เพื่ออนแต่ นอกกว่าตุกเขยชายเขานน พ่อแม่ตายแล้ว จึงควร
 ได้คัจตระกูลแต่

แม่และพ่อตายแล้ว เคียงคัจอนแม่ทรงน วดตุกต่าง ๆ
 เหตุใดและควรได้ ๓ ส่วนนั้นชา เขาของอันพ่อห้อมเหียบมาแต่ยามบ่
 มีตุกเทอนน แม่เป็นผู้ห้อมเหียบบหรือคภหรือคตาย มีตุกแต่วุกึงนอย
 บ่ข้างกระทำกิจการงานเทอ แม่กระทำวตุกอันพ่อได้มานั้น แพร่พรอก
 ออกมาเติมแถมไว้ เหตุดังอันวตุกทั้งหลายต่าง ๆ ควรแบ่งเป็น ๔

ลูกชายลูกหญิงผู้ชูงงเขื่อนกต แม่ตายเสียพ่อลูกแบ่งกันกตสันเดียว
นแด

ลูกชายอยู่ต่างเขื่อนกต ลูกหญิงผู้ต่างเขื่อนกต ลูกชายชูงง
เขื่อนกต แม่ตายเสียควรพ่อลูกแบ่งกันกตสันเดียวนแด คนพ่อแม่ตาย
ทั้งต้องแหว ลูกชายแหวพหึงควรแบ่งกัน แหววัดลูกอนมนนเป็นคน
ว่า ข้าคนวิวคจายข้างมาอนโตกต หือพ้อายแหวพหึงเอาเสียก่อน
อนหนึ่ง แหวเฉยแบ่งเป็น ๓๐ ส่วน หือผูนองนเอาส่วนหนึ่งแหวเอา
เข้าเป็น ๓๐ ส่วนดับกันไป ค้อเท่าได้ยงชาวทงมวดแหว

ลูกเขยเอา วัตถุประสงค์อนโตกต หือลูกเขยเอา
ของอนเพงใจนอนหนึ่ง แหววัตถุประสงค์อนหนึ่งหือเป็น ๓๐ ส่วน
สันเดียวคตดาวแหวนแด หากมลูกชายทงมวดกต ลูกหญิงทงมวด
กต กตสันเดียวกตนแด

เท่าว่าหือคตทงหตาย ผูนทกชยากแหวผูนชงมเบอนนค
หือราเพงคหือะ คิงว่าคตผูกตนน กระทำกิจกรรมทงมวด ค่างพ้อค่าง
แมคิงอน กคควรไคหืออนองทงหตายแหว คตผู้เขยกค่างแม่ กระทำ
กิจกรรมเขื่อนทงมวด วัตถุประสงค์คควรไคหืออนองทงหตายแหว

คิงว่าคตผู้พบมากระทำกิจกรรมคิง เท่าเหมือนคตทงหตายคิง
หือแบ่งคากน ผู้หญิงกคิงคิงนแด นองชายนองหญิงทงหตาย กคควร
คบยากบคยพ้อาย หือเหมือนคิงพ้อ พหึงกหือเหมือนคิงแมนนแด

พของบคบฆ่าแยงกัน และมกมิดเตียงกันหยาบฆ่า ถาดงอนยากบควร
ยาดงอนคากบควรกัน เท้าควรหือทณทกรรมแก่มนแด

พของเชอชาติทงหดาย นอหงนงอชยทงหดาย จกไป
ดรงกอบบญกต จกโคดรงแปงเยาเอือนกต ควคระกุดบควรไวควร
แบงกันเศยกอน คนพชายพหึงมตูกดงอน วดคณนเม้นควคระกุด
นน ควรแบงบ้นกัน และกระทำหือเป็น ๖ ดงน หือพชายไคดงอชงดงน
นอหงนไคดงนหนึ่ง ด่ามดงนอ้นเหตอณน นอหงนถูกหดาย
บเบนเอือนเทอนน หือช่าเพงบ้นแตวยงเหตอเท้าไค นอกนพของ
ควรแบงบ้นกันแด

ยามแบงควคระกุดน หตอณพนของผูคยคยหนึ่ง อยู่ไคตไคไป
ทอนเศยกบทนมาเทอ ควรแบงไวหือมนแด

บ้นแบงควคระกุดเทอและตายไป ผูคยคยคยหนึ่ง กควรเมย
และตูกไคแด ดงว่าหึงกควรคยและตูกไคแด บ่มคยบ่มเมยและตาย
เศยกควรพนของแบงบ้นกันแด

พชยเคาและตายเศยก ตูกมนควรไคเทามุหดาย ดงวามเศยก
คณนเดา ดงอนพอไคคณนบ้นเป็น ๔ ดงน หือไคดงนหนึ่ง พหึง
คยเศยกกคณนแด หตานบควรไคเทาดงนพอแด เหตไคและว่าบควร
หตานไคคณนชยเทเดว่าอน ตูกเป็นเคาและหตานเป็นพาย มนุชช่า
คณนแด

๑. ลูกสุตท่อง.

คิวตระกูลบูยาคายาย หาดานบ้ควรไต้เท่าด้ว่นพ่อแม่แต่ บ้แบ่ง
 คิวตระกูลเทอแต่ ถูกหน่านมควรด้ยหน่านหือกุ่มแต่ ดังว่าบ้หนอ
 ด้ร่างเจ็ดยกภูิวหาร ของเจ็ดยาคานานควรวไ้หือ และของนหนือ
 เท้าไค่พ้ของควรแบ่งบ้กันแต่ ของอันพ่อแม่ฮัก และหือแต่เมือบ
 คายเทอหน หากเป็นคนแต่บ้ควรว่าเป็นคนควรเทอแต่ นอกถ่าน
 วัตถุทงหตายพ้อยหดางไค่ เหวอถ่าพ้อยพ้อยหดางไค่ เหวอ
 ถ่านถ่านทงหตายเค็งหนงแต่ ตูทงหตายหากมตุ้มเมยแต่ อยู่ค่าง
 เชื้อนเดี่ยวแต่ ผู้นมมีมวมเมยอยู่ปู้รากพ้อแม่ ดังคิวตระกูล
 หตางไค่ด้งด้ว่น ตูทงหตายหดางไค่เก็งหนง เหตุว่าตูกทงหตาย
 อยู่ค่างยวนน หือเป็นคนทุกขยากกนต้กนคิบกับค้วพ้อแม่แต่

จาค้วตูกอันอยู่เชื้อนเดี่ยวกับค้วพ้อแม่ แต่อยู่ค่างเชื้อนแต่
 ตูกชายอยู่เชื้อนทหนงมเมยแต่ ตูกชายอยู่ค้วพ้อแม่หนง พ้อแม่
 ฮักแต่แต่แบ่งหือไปเอาเมยหนง เก็งเช่นหาดานไค่ขอถ่าการณะ พ้อ
 แม่เอาผัวหือเทอพอยมตุ้มขอถ่าด้หือฐ่าแต่ ตูกพ้อขอแม่ไค่หน
 ขอถ่าการกคแต่ ยินผัวบ้ฮักขบหนงไปเมยหนง แต่คนมาฮือค้วค้ว
 เก้า และมีตุ้มขอถ่านพระวะระวะแต่ ผู้กระทำค้วบ้พ้อแม่พ้อขบหน
 มตุ้มหนขอถ่ายระนะแต่ พ้อเป็นพราหมณ์แม่บ้ใช้พราหมณ์ ขอถ่า
 บ้ด้ระแต่ ในตูกทงหตาย ๑๒ จำพวคน ใหญ่มาขอถ่าไค่ธ่า ควร
 ไค่แทนค้วตระกูลแต่

ในตูก ๑๓ จำพวคนน แม่บ้ไค่หือพ้อบ้ไค่ขบบ้ควรไค่แต่ คน

พ่อจ๊กหอดอชมอ ก็ควรเอาดอชมอไ้ดเด อดลุนบ่มยงมื่อพ่อแด
หอบบควรไ้ดเด ฟันองเซอชาคหอดดวยอินคุดกรูณาควรไ้ดเด

ผู้ชายบ่ปรากฏดวยชอ ไปดูหาเมียนชย และมีดุกชอว่าวครแด
หากอยุ่เดี่ยวดาวเดี่ยวกัน คุณเคยกันไปดูไปหา และมีดุกชอว่า
วิบุตตะแด ดังว่ามดุกกับมูอนชชอว่าทิงกะแด ชยูร่าเรียนเอาผยาแะ
เป็นดุกชอว่าอนเตวาลิเกแด ดุก & ประการนแม่หมายไว้หือแะแพะ
บ่หอบบควรไ้ดเด คนพ้อชกัแะระเหมยคหมายไว้หือควรไ้ด คนบ่ชอค
มื่อเทอบบควรไ้ดเด

ดุกทงหลาย ๖ จำพวกนชอกในวินัยบิฎกแด ดุก & จำพวก
คือควครหนึ่ง วิบุตตะหนึ่ง ทิงกะหนึ่ง อนเตวาลิเกหนึ่ง พ้อชกัแะหือ
บ่อนันไ้จิงควรไ้ดเด

กาดเมอากอนยงมื่อพราหมณบโรหิตมูหนึ่ง มเมีย & คน นาง
พราหมณมูมตระกูดหนึ่ง ดูกดาวพระยาหนึ่ง ดูกดาวพ้อค้ำหนึ่ง
ดุกดาวชวพ้อนาญหนึ่ง พราหมณมูเป็นผงตายไปแดว ดูก & คนเซ้า
ของเขาเจ้าจกเบงคังวชชา ดังดุกมูเกิดกับพราหมณนิน มนจกเอา
การต่างพ้อกัไ้ด บ่ปฏิบัติตามตระกูดพ้อกัไ้ด หอมันไ้ด & ส่วน
หตานพระยาไ้ดส่วนหนึ่ง หตานพ้อค้ำไ้ดต้องส่วน หตานพ้อนาไ้ด
ส่วนหนึ่ง พระยาพารานตั้งแคงแปงตั้งนชชอนักแด

ชาติดุกทงหลายน ควรไ้เด้าของพ้อแม่แด ของดุกชวหน้ามื่อ
บ่ควรไ้ดเด

ถูกหญิงเขาผัวแล้วผัวตายไป ควรแบ่งให้เขาผู้ใหม่ แบ่ง
แบ่งกับใครควรแต่ จากแบ่งตัวตระกูล ถูกชายก็ตัวหญิงก็ตัว ผัวตาย
เมียตาย ถูกเขยถูกโอรสก็แล้ว ควรหาเงินไปซื้ออินเป็นของพ่อแม่
แต่ คงใจคิดว่ามีลูกหญิงถูกชายก่อนแต่

คงว่าไปแล้วคำ บ่มาทนายแบ่งแบ่งนั้น ก็ควรแบ่งไว้
ให้
ลูกถูกมันแต่

หญิงหนึ่ง พ่อแม่บ่ปลูกแบ่ง ข้างสองอีกเขากันนั้น แดงและ
เมียตายเดี่ยวนั้น วัตถุประสงค์พ่อแม่ให้บ่ควรผัวได้ สองขามาเย็บสร้าง
ด้วยกัน มีเขาของผัวก็ควรได้แต่ อยู่กินกับกันเก็บได้ซาท่าน เจ้าผู้
เก็บได้ตายลูกเก็บควรจำข้า ควรบ่อยแต่

ซาอนมเจ้าเจ้าบ่ผู้เก็บได้ตระดวงเดี่ยว เจ้าผู้อื่นเก็บเอาเอาใหญ่
มาแล้วเจ้ามันพออยู่ได้ ควรเอาแต่

หญิงทั้งหลาย พ่อแม่ปลูกแบ่งเอาผัว พ่อแม่เพียงใจ และ
มีลูกผู้หนึ่ง อีกกันพ่อแม่ปลูกแบ่ง มีลูกผู้หนึ่งสองคน อีกกันแพงกัน
มีลูกผู้หนึ่ง เขาผัวพอตีบเคอแต่มีลูก ของอินหอนคนบ่ทนจ่าย
กิน ถ้ามเอามาเสียควรแต่

อินหนึ่ง ลูกทั้งหลายเมื่อแจกแบ่งเขื่อนกิต ยามกระทำมรดก
กรรมกิต พ่อแม่หรือซาช่วยคนช่วยมือ มีเงินค่าแถวแหวนข้างมาจว
ควายซาคนผืนหนึ่งผืนใบ ขวานฟันผักหมูหมาเบ็ดไก่ ถ้วยจานช้อนพาด
ทั้งหลายผืนหนึ่ง ไปที่ใดหรือผู้ใดก็ควรได้ คงผัวตายหางเมียได้ และ

เมียตายหวางผัวได้ คอรวหรือตามแต่อันใดอันหนึ่งแต่ วัตถุประสงค์โดยผู้
บ้จบั จำบ้คอรวได้ เท่าคอรวได้คำอันมักบ้คอรวจำแต่ พ่อแม่ห้ามยด
หมายไว้ว่า จักห้อมมาช่อดมอบ้คอรวได้วาอันแต่

ดูทงหวายอยู่กนทหนึ่ง เขาเข้าพ่อแม่มาไว้ใช้กินกินนาน พ่อ
แม่ตายแต่คอรวได้แต่ พี่ของเขอชาติบ้คอรวได้แต่ อันเป็นค้วตระกูล
ดูหญิงชายทงหวายเป็นหรือเป็นเชื่อนแต่ บ้ทนมดูทงเขอเมียตายแต่
วัตถุประสงค์คอรวผัวได้ ผัวหากตายแต่หวางคอรวเมียได้แต่

คนผู้เขยพนเมียตายแต่ เขาว่าค้วเมียเมื่อตั้งเชื่อนพ่อแม่ บ้เป็น
นานตั้งพอยช้ตาย พ่อแม่เข้าไปทวยตามเอาค้วผู้หญิงแต่ บ้คอรวได้
คอรวพ่อแม่ผู้ชายได้แต่ ดังว่าผัวตายก้นเมีย กัดันเดยวณแต่

อันว่าคน ๓๖ จำพวก คือว่าพ่อแม่ทั้งต้องฝ่ายเพ็งใจ และปูก
แบ่งหรือเอากัน แต่มีดูทงชื่อว่าไอระธา และพ่อแม่ทั้งต้องฝ่าย แต่
แบ่งหรือดูทงเขา พอยบ้เพ็งใจใจผู้ชายผู้อื่น แต่มีดูทงชื่อว่านคร
สักแต่ปูกเอากันมีดูทงชอวินิจาตุ้ ไผ่บ้ปูกแบ่งหญิงชายหากผู้กัน มี
ดูทงชอปริวัตต์ เขาผัวบ้พอดบ้เดือนมีดูทงชอมูฐูระนะ พี่ของเขอชาติ
จับหนไปอยู่ดาวอัน แต่มีดูทงชอดมคตอฐูระนะ หญิงบ้มีผัวพอยมีดู
ทงเขอชาติจับหนนหนึ่ง

อนนชอวาตูก & จำพวกแต่ ผัวบ้ชอยแต่มีดูทงหนึ่ง หือคำผู้หญิง
แต่เขาเป็นเมียมีดูทงหนึ่ง ผัวบ้มีอายก่อนฮัก และจับหนเดยเมินนาน

๖. ช้.

แล้ว พอยกมมาอยู่ด้วยผัวแถมมีลูกหนึ่ง กระทบคอบคัพของเซอชาติ
ซบหนไป

ลูกหญิงลูกชายทั้งหลายจักแบ่งคัวตระกูลดี พินของเยะระสร้าง
พร้อมเพียงกับตวยกัน คนของตวยก่อนพ่อควรได้ คนพตวยก่อน
น้อง ๆ ควรได้ คนบ่มีลูกควรพ่อแม่ได้ พินของม่ักควรได้ตามอัน
เก่งควรแต่ คนความลูกหลานเป็นของลูกแต่

มณูษักถ้าวว่า พินของกับตวยกันแบ่งคัวตระกูลดี หือแต่งตาม
อันเก่งควรแต่ แบ่งคัวตระกูลดีแล้ว ผู้หญิงทั้งหลายผัวตายเดี่ยวแล้ว
เอาผัวใหม่เอาผัวใหม่ซ้ำตาย เจ้าของอันผัวใหม่พาไปนั้น หือบั้น
เป็นสองตั้งน หือลูกผัวลูกผัวดูนได้ตั้งนหนึ่ง ลูกแม่หน้าได้ตั้งนหนึ่ง
เหตุว่าหญิงเป็นผู้รักษา แม่นลูกเมียแต่ละพ่อน่า ก็ควรแบ่งตั้งนแต่
ตั้งว่าของแดงว่าขาว ของขาวว่าแดงตั้งน คนอยู่ของพวกแต่ตระกูล
แม่ชามามเงินกานคากาน ชำคนจิวตวยแผ่นผ้าทวนแต่ ลูกเมีย
หลวงถามเอา คนยังก็ควรได้ กินเลี้ยงแต่ก็หิวถุกตวยเดี่ยวแต่
พ่อตายเดี่ยวแม่เอาผัวจุนเต่า ก็ตั้งนตั้งเก่าแต่

แบ่งคัวแม่หน้าลูก ๓ คน จักแบ่งกันเต่าตั้งน ชายก็เมียตาย
เดี่ยวมีลูกผู้หญิง หญิงก็ผัวตายเดี่ยวมีลูกผู้หญิง ตั้งนชามาอยู่ด้วยกัน
ก็มีลูกผู้หญิง พ่อแม่ตายเดี่ยวแต่ จักแบ่งคัวกัน ลูกผัวเจ้าของของ
อันพ่อแม่มีนพามานห้อมันได้ ลูกเมียเต่า ของอันแม่มีนเอามาห้อม
มันได้ ในลูกผัวอันตั้งนชามาอยู่ด้วยกันแถมมีน ของคำอันตั้งนชามา

เยยะสร้างตวยกันแดงมีเมอดุนนน หอตุกผู้หนไตชอบนกดแดง ดิงว่า
เขาของเมอดุนมากมายแท้ หอแบ่งเป็น ๕ ส่วน หอตุกผัวส่วนหนึ่ง
ถูกเมียส่วนหนึ่ง ๓ ส่วนนน หอตุกผู้ช้อยไตชอบแดง

คนทงหดายเมอจกเอากน ผัวกเขาขามายูหนึ่ง เมยกมชา
หญิงผู้หนึ่ง เป็นชาหญิงทงต้องอยู่ดวยกัน แดวเยยะสร้างไตชอบชา
ผู้หนึ่ง ดิงขามผัวเอามานน ผัวเขาออกมตุกชายหนึ่ง เช่นใจพอ
บ่ขาดเทอควรใช้กัน คนคายแดวควรพ้นจากค่าแด เท่าว่าถูกบ่ควร
ไต่กินค่วกระดูกแด เท่าเขาแม่คนเป็นไทย ดิงชาหญิงผู้เมียเอามา
น เจ้าไปเขาออกแะมตุกชายหนึ่งดองอน ตุกชายนั้นเป็นชาแม่บับ
บัพนชา ชาหญิงผู้มายะดวยกันแะมีนิน ดิงว่าเจ้าเขื่อนเขาออก
มตุกชายหนึ่ง ทงแม่ทงตุกควรพ้นชาแด

เหตุดิงอน ตุกอนมีในทองของแห่งท่าน เป็นเป็ดยเป็นง้อย
เป็นบ่า เป็นทูด มีองคกบ่ถวนตั้นน ขบหนีจากญาติไปนิน บ่ควร
ไต่ค่วกระดูกเท่าตุกทงหดาย เท่าควรหอดไตหอพองงพอไปพอกัน
เป็นทั้น ดิงเดี่ยวแด

แบ่งค่วกระดูกหอดไตเป็นคิงนทานอนวาดงน ยงมเค็ระฐผู้หนึ่ง
อยู่ในเมืองพาราณสี มตุกชาย ๕ คน หญิงผู้หนึ่งนทงครกรอก
มาเป็นงู จกขาศึกก่าเป็นตุก จิงขุดขุมอนหนึ่ง ทิขางฮิมส่วน
น หอช้อยนิน แะเมินนางนงควนนใหญ่มาเท่าตามองค้ำข้าว พ่อแม่

๑. ทุน

เจ้าของทั้งมณฑลราชโกษา

ยังมีหญิงผู้หนึ่ง ผัวตายเสียแล้วเอาสามีใหม่ ๆ ซ้ำตายเก่า เจ้า
ของอันสามีใหม่นี้ หอบแบ่งเป็น ๕ ส่วน หอบถูกผัวได้ ๓ ส่วน
แม่ได้ส่วนหนึ่ง เหตุแม่เป็นภรรยาหอบคบหอบหนีหายไป จึงหอบได้
ส่วนหนึ่ง ถูกเมียขอยกคืนแต่

ผู้หนึ่งเมียตายเสีย หญิงก็ผัวตายเสีย เอาผู้ใหม่เอากันเป็น
ผัวเป็นเมีย ถูกผัวอันหนึ่ง ถูกเมียอันหนึ่ง มาอยู่ด้วยกันถูก
ผู้หนึ่ง พ่อแม่ก็ตายเสีย ถูกผัวหอบหอบได้เจ้าของอันแม่เอามา
ถูกเมียหอบหอบได้เจ้าของอันพ่อเอามา ถูกผู้มาอยู่ด้วยกันแต่
นั้น พ่อแม่ทั้งสองเยาะมาสร้างด้วยกนมเท้าใด หอบถูกผู้หนึ่งได้เพียง
คั้นมากหลายหอบแบ่งเป็น ๕ ส่วน ถูกผัวได้ส่วนหนึ่ง ถูกเมียได้
ส่วนหนึ่ง ถูกผัวได้ ๓ ส่วนชอบแต่

คนผัวพาหนทานมาหอบถูกผัวตาย คนเมียพาหนทานมาหอบถูก
เมียตาย คนมาเยาะสร้างด้วยกัน เมื่อตนจึงเป็นหนทาน หอบผู้
กวตระกูด้าย คนหนหลายด้ายบ่แพ้ หอบแบ่งเป็น ๕ ส่วน ถูกผัว
ด้ายส่วนหนึ่ง ถูกเมียด้ายส่วนหนึ่ง ถูกผู้ตนด้าย ๓ ส่วน หนผัว
ก่อนหนผัวก่อนบ่ควรว้าย หนเมียก่อนหนเมียก่อนบ่ควรว้าย เท่าควรวาย
ผู้อันสืบควตระกูด้ายแต่ ดังว่ามาอยู่ด้วยกันบ่มถูก เท่าบ่มถูก
ผัวก่อนถูกเมียก่อน หอบแบ่งเคของควนบ่กันแต่ ดังว่าหมักหอบ
ด้ายคนตะเก็ง

ลักษณะเมีย ๕ จำพวกมันน หือค่าแหวเอาเป็นเมียจำพวก
หนึ่ง ผู้ต้อยกว่าคนเขาเป็นเมียจำพวกหนึ่ง ผู้ดีกว่าคนจำพวกหนึ่ง
ผู้เต็มอกตอกจำพวกหนึ่ง เมียน้อยกจำพวกหนึ่ง ความช้อวาเมีย ๕
จำพวกแถ ผัว ๕ จำพวกกัถมันนแถ

ผู้ชายทงหลาย คนเมียอนุญาตหือเอาเมียกัถแถ ผู้เขาแถเฮื่อน
ควมากัถหญิงหนึ่ง ข้ามกัถหญิงหนึ่ง ผัวเมียเยะตรางไคกันแถระชอ
เอากัถหญิงหนึ่ง ในหญิง ๓ คนน เจาเฮื่อนไปหาทุกคน ดังข้าหญิง
ผู้พาแถเฮื่อนผัวมานนมตูกชายหนึ่ง ข้ามกัถมีตูกชายหนึ่ง เช่นใจ
ยงกัชกัถ คนผัวตายกัถไคพนจากข้า เหตุว่าตูกผู้มกบข้าหญิงน
มันเป็นคจกระกุต คนผัวตายหือมันพนจากข้าแถ กัถกระกุตบ่คว
มันไคแถ ข้าหญิงผู้แม่เอามานนมตูกชายตงอน ซึ่งจาเจาคายกั
บ่ควพนชาเทอแถ เหตุเจาตูกค้อว่าเมียเป็นผู้ชอ บ่ตายหือมัน
เตยงกอน คนจาเจาตูกตายคจพนชาแถ ข้าผู้มาเยะตรางดวย
กัน แถมันนเจาไปหามตูกนนั้น เช่นใจเจาทงตองบ่ยง แถะตายแถ
นนครหรือพนชาแถ เจาทงตองบ่ตายบ่พนเทอแถ ดังผู้หญิง ๆ นั้น
บ่ตคกบ่ดวยพ้อ ตูกหือตางทงหลายบ่คจว่าข้าแถ แม่มันนั้นเช่น
เจาบ่ตายคจเวยงเจา เจาตายแถคจพนชาแถ ข้าแถพ้อแถแม่ เจา
ไปตู่ไปหาแถมีตูก เจามันบ่อยคจพน เจาบ่บ่อยบ่พน ตูกหือตาง
ยงไคว่าข้า เพื่อเป็นชากระกุตยงว่าไคแถ

ข้าขึ้นเจ้าไปตู่ไปหามตูกหญิงหนึ่ง ตูกนนมบ่ควพนชา แม่มัน

บ่หื้อเขารของท่านบ่ควรพินชา ถูกนพอฮักหื้อเท่าใดก็ได้เท่าอนนแด
 ถูกนพจกคางจากชายกับควร เท่าว่าเจ้าเฮือนถูกหินพาดันนถแต่มก
 ได้กินด้วย เท่าชายย้ายแบ่งหนักควรฮอง มีนมาด้วยแด ถูกชาย
 บ่ควรชายกนว่าอน คงแคเวียงจิงพินชาแด คนเดียงมีนมแม่หนักพ
 ชาแด ชาแคพ้อแม่มถูกหญิงกิด ถูกชายกิด อยู่กินกับด้วยเจ้า ถูก
 บ่ควรเป็นชา แม่มีหนักควรพินแด

ถูกหญิงถูกชายทั้งหลายมีวัตถุเจ้าของมากหลาย พ้อแม่ทุกข
 ยากอบอยาก ถูกพอยบเดียงบ่ดี ควรเจ้าเมืองถามเอาคำตัว มีนไป
 หื้อพ้อแม่แด คนพ้อแม่มีนหากชายกินแดจ บ่เดียงบ่ดูว่าอนกับควร
 ว่าแด

พ้อแม่ทั้งหลาย หื้อเจ้าของแก่ถูกหญิงถูกชาย ถูกเซยถูกไ
 กิด เช่นใจพ้อแม่ยังควรเดียง ถูกชายฟังคำเมียบเดียงพ้อแม่ ถูก
 ผู้หญิงฟังคำผวบเดียงพ้อแม่ วัตถุอันมีนนั้นควรคนเดียงคิน คนพ้อ
 แม่ค้ายไป คอทั้งหลายกับควรหอบ่ควรได้เด ผู้อนบใช้ถูกใช้หदान
 แดรมาหื้อใช้ฮ้อยอยู่รูากเดียงค บัจยทั้ง ๔ บ่หื้อคินฝากคิงอน
 วัตถุทั้งมอวมเท่าใด ควรมีนได้เดียงแด

ยังมีเศรษฐีผู้หนึ่ง ฮอธัญไชยอยู่เมืองพาราณตี มีเจ้าของ
 มากนัก เศรษฐีมีถูกชายหนึ่ง ใหญ่มากแบ่งหื้อเอาเมีย ท่าน
 ธัญไชยก็เอาเข้าของเงินคำชาคน หื้อแก่ถูกคนมากนัก เมินน่าน

๑. รับ.

ไปนางเศรษฐีตาย ผู้พ่อว่ากูเฒ่าแก่นักแล้ว บ่บรีโลกตั้งเต้าแต่ ก็
 เหวี่ยงวัดกูเจ้าของหอแก้วตู่ระโก ว่าหื้ออู้บู้ฐากเตียงคองพ่อแแต่
 ตู่ระโกหนยามเมื่อหัดท ก็อู้บู้ฐากเตียงคองท่านเศรษฐีแท้ เมิน
 นานท่านเศรษฐีก็ไดยินตู่ระโกเคียด บ่นจ่มพ้องว่า พ่อฉับค้ายว่า
 อั้นคิงตู่ชากยังอู้บู้ฐากพ่อคนบ่ขาด ท่านเศรษฐีรู้ค่าท่อนตู่ระโก
 จ่มอยู่ตั้นนั้น ท่านเศรษฐีก็ยินค่าค้อยน้อยใจ ก็ขบเซาเหงาหงอย
 อยู่หนึ่งแแต่

ยังมีในวันหนึ่ง พระยาพราณดี ก็ขึ้นขางมากายทาง
 เศรษฐี ๆ หั้นพระยาแแต่ เศรษฐีก็ถ้อกระเบองหมอดวงมอกาหน่ง
 มอกาหน่งถ้อไม้เท้า เข้าไปดำแดงถึงพระยาหั้นแแต่ พระยาหั้นถ้อถาม
 เส้นาฮามาตย์ท่งหุดายว่า ท่านผู้มานใช้ท่านชนัญไชยบ่ชา ฮามาตย์
 ท่งหุดายถ้อว่าท่านชนัญไชยแแต่แแต่ พระยาถามว่าท่านเยะตั้งตั้น
 หนึ่งจ่า ท่านเศรษฐีก็ไหวพระยา ว่าตามอนมนนชุนแแต่ พระยา
 รวแแต่ก็ถ้อดหอปุระคนท่งหุดาย ไปเอาวัดกูเจ้าของท่งหุดาย อั้นมี
 ในตู่ระโกมาใจแแต่ พระยาถ้อเอาท่านเศรษฐีเมื่อแต่งเอื้อนหื้ออยู่
 แแต่แต่งเป้งเจ้าหญิงช่าชาย หื้ออู้บู้ฐากเตียงคองท่านเศรษฐี ครามค้อ
 เท่าเตียงยังฮาย คนท่านเศรษฐีตายเจ้าของฝูงนั้นก็เข้าในราชโกษฐี
 เตียงแแต่ บุกกลผู้ใดแจญาตีพ้องเตียงคองอู้บู้ฐากเตียงฮาย ถ้อจักได้
 แทนเจ้าของเป็นคิงพระยานนแแต่ คนท่งหุดายมาเพ็งอยู่กั้นด้วยท่าน
 เตียงคองอู้บู้ฐาก คนตายก็หุดางได้คอง ตูกศิษย์กิด ตูกอนกิด ได้เตียง

ดู คณิศรายตั้งตการเดี่ยวแล้ว เขาของผู้ตายมีเท่าใดควรได้แต่
 เป็นคิงเศรษฐีผู้หนึ่ง อยู่เมืองสาวคถิ มีเขาของมากนัก มี
 ลูกชายหนึ่งยามหุดอนเดิน ท่านเศรษฐีเอาแก้วดูหนึ่ง ควรค่าได้
 แด่นคำ ผูกกับแขนกุมารผู้หนึ่ง ใหญ่มาได้๗ ปีก็ไปบวชเป็นสามเณร
 ถึงบิพพอชาวกัเอาชนเพก ถึงอุปถัมบทกรรมแต่ คณิศเป็นภิกขุแล้ว
 ก็เอาแก้วดูกนหนสอดใส่แจ่งผาดังชาติ แล้วก็จะเดินไปฮอดกลางป่า
 ททางหนึ่ง ก็มาเจ็บไข้ได้พยาธิหนักหนา ก็เข้าไปจดยงวัดที่หนึ่ง
 เป็นพยาธิใหญ่แท้ เจ้าอาวาสที่นั่งก็อุปัฏฐากรักษาเมื่อนานดังภิกขุ
 คนนั้นก็ตอดตาย พระเจ้าวัดที่นั่งตั้งตการเดี่ยว เก็บกระดูกมา
 ฮ่อมไว้แล้ว เศรษฐีผู้พ่อฮื่อว่าลูกคนตาย ก็ไต่ทวยไปฮอดวัดที่นั่งแท้
 หนีดูถูกคนแล้ว ก็ถามดูแก้วเซ่งๆ ภาะๆ ก็กล่าวว่ายังยง เศรษฐี
 ตอดถามเอา ทูภาะว่าลูกท่านเป็นพยาธิเดี่ยว เขาก็อุปัฏฐากรักษาเยายา
 เดียงยังอายุแล้ว เขาก็ตั้งตการเป็นคณิศเมืองงาม ลูกท่านตายเดาก็คิด
 ใจเก็บฮ่อมคอกไว้ ตั้งแกวณหาดางเดาได้แต่ว่าฮัน เศรษฐีว่าการฮัน
 เขาของซาหรือลูกซา ลูกซาตายก็หาดางควรถึงซาตั้งเท่าแต่ ทูภาะบง
 พรหมกันไปไหว้เจ้าพระเจ้ทบงกร เดาก็จทงมวนแก่พระเจ้าหันแต่
 พระเจ้ทบงกรก็เทศนำว่า เจ็บไข้ได้พยาธิ คณิศตายผู้ใดตั้งตการน
 บริขารมีเท่าใดควรผู้หนได้แต่ เทศนำถันน เหตุตั้งฮันอดกุกหงหลาย
 พ้อแม่หุดอนเคอนกถิ หอบนแคคนมฆางมาจวดววยทงหลาย แมน

๑. พระสงฆ์. ๒. สามเณร.

ไปที่ใดก็ควรไปตามรักษา ผัวตายก็เมียได้ เมียตายก็ผัวได้ พ่อแม่
บ่ได้กมแดง

หน้หงจกแบ่งควตระกุดหือพฮายไคต้องด้วณ ถันต้องไค
ด้วณเก็ง นองทงหลายไคคนด้วณ แม้นหญิงกัด้นเคยวณแดง

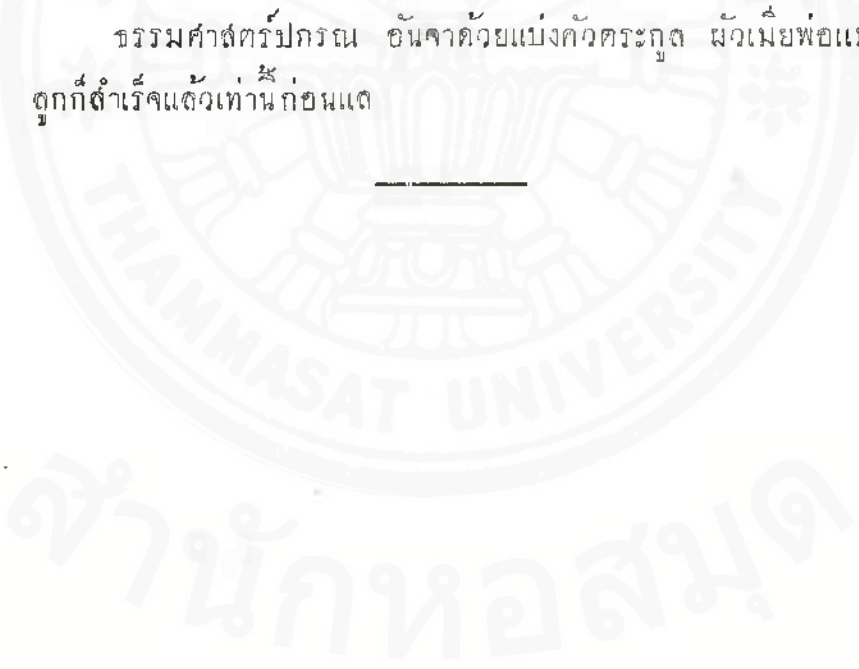
แม่น้าแตตูกผัวจกแบ่งควกนหมด้นณ วัตถุประสงค์เอามาแต่พ่อ ยัง
กิดจกจ่ายกนเคยงแดง กัก่านแดง คนยงค่างเท่าไค หือบ่นเป็น ๔
ด้วณ หือแม่น้าไคด้วณหนึ่ง ตูกผัวไค ๓ ด้วณ คนตูกผัวบ่มตูก เมีย
ไคทงมวณ ผัวตายไคหือเมีย เมียตายไคหือผัวตาย

พ่อแตแม่ใหม่เคยงด้วร้างไคจตูก หือแม่น้าไค ๑ ด้วณ ตูกทง
หลายไคคนด้วณ คิงว่ามาอยู่ดวยกนหมตูกหือตูกผูนนไคต้องด้วณแดง

พ่อน้าแตตูกเมียจกแบ่งควตระกุดกน วัตถุประสงค์เมียเอามา
หากจกจ่ายเคยง ผัวตุนนนเคยงไปชอบตาย เคยงหุดค่างไค หือ
ตูกเก่าไค ๓ ด้วณ พ่อน้าไคต้องด้วณ วัตถุประสงค์พ่อน้าแตแม่เคยงด้วร้าง
ดวยกนหม ตูกผัวก่อนไคด้วณหนึ่ง พ่อน้าไคต้องด้วณ ตูกผัวเมีย
ม้ดวยกนเมื่อตุนไคต้องด้วณ

แม่เอาผัวใหม่แตตตายทงต้อง ตูกผัวก่อนแตตูกผัวตุน จัก
แบ่งควกนหมด้นณ ตูกผัวก่อนค่างวัตถุประสงค์เอามาแต่แม่ คิวม้เท่าไคเคยง
หุดค่างหมันไคมด ตูกผัวตุนค่างพ้อเอามาเท่าไคควรหมันไคแดง ตูกผัว
มาอยู่ดวยกนแตเม้นน ค่างนพ้อแม่เคยงด้วร้างดวยกนแตเม้นน หือ
หมันไคต้องด้วณ ตูกผัวตุนไคด้วณหนึ่ง

ถูกผู้มดด้วยขาหึ่งหนึ่ง ผู้มดด้วยผู้เต็มอกคนหนึ่ง ผู้มดด้วยนาง
 ไซหนึ่ง ถูก ๓ จำพวกนี้พ่อแม่จักตาย จักแบ่งตัวตระกูลกันดังนี้แต่
 ถูกผู้เต็มอกคนหนึ่งได้ ๓ ส่วน ถูกนางไซหนึ่งได้สองส่วน ถูกข้าหญิง
 หนึ่งได้ส่วนหนึ่ง เหตุแม่เป็นชากพันจากข้า แต่ไผ่ไม่ว่าข้าได้แต่
 คือตั้งว่าแม่ได้แม่มีนอกพันจากข้า แม่จึงได้ส่วนหนึ่งเพื่ออันแต่
 พ่อแม่เพียงใจ ปุกแบ่งหือถูก อึ่งพ่อตายเสีย ตั้งว่าแม่แะชาติ
 เขอแม่แะถูกควรได้เท่ากัน ตั้งว่าเขอชาติตาสูงควรหือข้าเพียงแต่
 ธรรมคำศักร์ปรกณ อันจาด้วยแบ่งตัวตระกูล ผู้เมียพ่อแม่
 ถูกก็ดำเรัจแดงเท่ากันอันแต่

กฎหมาย

พิจารณาอาชญากรรมและธรรมเทียมกัน

ว่าด้วยคนเมาเหล้าลึกลึกลต้องเมียท่าน

บทบัญญัติว่าด้วยพิจารณาในอาชญากรรมและธรรมเทียมกัน ผู้
มณยาพึงรู้อย่างนี้

มีคนเมาเหล้าไปมาได้ถูกต้งเมียท่านดั่งนั้น ให้ถามคนทั้ง
หลายดู มีมันเมาพอประมาณให้ได้ชั้นใหม่แก่มัน มีว่าเมาพัน
ประมาณ บังจุกคังได้บังได้ชั้นใหม่แก่มัน ท้อให้มันดั่งมาเงินเบย
เงิน ๓๐ เพื่อบให้มันทำหลายเทอ

เทียมดั่งเจ้าภิกขุเป็นบ่าวเวทนากัด ได้ถูกต้งผู้หญิงนั้น พระ
เจ้าบังได้อามบัตเต เหตุว่าหาดีคิบได้ เป็นดั่งผู้เมาเหล้าพันประมาณ
บังจุกคังนั้นแต่ บังควรรได้ชั้นใหม่แก่มัน

ว่าด้วยพ่อสื่อ

คนผู้ใดเป็นพ่อสื่อพ่อสื่อแก่เมียท่านใหม่ชู้ ท่านควรรได้ชั้นใหม่
แก่มันแต่ เทียมดั่งภิกขุคนหนึ่งทุกจจริต คือว่าเป็นผู้ไชยผู้สื่อ เขาควาผู้
ชายมาให้แก่ผู้หญิงนั้น พระเจ้าได้อามบัตเตดั่งชาติเส็ด แก่ภิกขุคนเป็น
ผู้ไชยผู้สื่อแก่เมียท่าน ควรรได้ชั้นใหม่แก่มันชอบแต่

๑. กฎหมเออาณจักร เทียบกับพุทธจักร จะเพาะคำว่าเทียม, เบรีชบ, เทียบ, เสมอ.
๒. ถูก. ๓. ไม่รู้สัจตัว. ๔. เทอ. ๕. ครัง, หม.

ว่าด้วยลักของมาฝั่งไว้

มีความผู้ใดผู้หนึ่งไปลักเข้าของท่าน มาฝั่งไว้ดอมผู้หนึ่งดงนั้น
กับรูวดักแท เมื่อเพื่อนใดตามมาขอด ควรได้ขันแปลงแก้มนผู้เจ้า
เรือน เหตุว่ามน้ำท่านใจเด

เทียบดังภิกขุคนหนึ่ง ถึงอามัคปาราชิกแกมเท่าเอาไว้ พระเจ้า
ได้อามัคปาจิตคัย แก่ภิกขุคนนั้นแต่ พระเจ้ามิได้อามัคสังฆวาปาราชิก
เหตุว่าท้ออำคาย หนโถกควรได้ขันแปลงชอมแต่

ว่าด้วยคู่เพื่อนทำชูด้วยเมีย

มีความคนผู้หนึ่งคู่เพื่อนกระทำชูด้วยเมียท่าน ด้วยอันหาเค้าหามูต
บได้แท้ ควรได้สิ้นใหม่แก้มนผู้บอกคำคายหยายคำร้ายใส่ท่านควรแต่
เป็นดังเจ้าภิกขุคนยกโทษแก่ภิกขุคนหนึ่งว่าดงนั้น หาเค้าหา
มูตบได้ดงนั้น ภิกขุทั้งหดายนำไปไหว้พระเจ้า ๆ ได้อามัคสังฆวาแก่
ภิกขุคนยกโทษท่านนั้นแต่ สังฆาเป็นขันต้องร้อยแต่ หนโถกได้ขัน
คามฉินนนั้นแก่ผู้หญิงควรแต่

ว่าด้วยชักชวนเมียท่านไปที่ใดที่หนึ่ง

ผู้หนึ่งชักชวนเมียท่านไปที่ใดที่หนึ่ง ท้อแต่ต้องคนหาหากไป
ดอมกัน ควรได้ขันแปลงแก้มนผู้ชวนไปดอมแต่

เทียบดังภิกขุคนหนึ่ง ชวนผู้หญิงเที่ยวทางกับคนแต่ ภิกขุ
ทั้งหดายนำไปไหว้พระเจ้า พระเจ้าได้อามัคปาจิตคัยแล้ว หนโถกว่า

๑. ด้วย, โดย, ตาม. ๒. ปอบัด, อำพรง.

ผู้ชายช้วนเมียท่านไปเที่ยวทางกับคน ควรได้ชั้นแปดชอบแด

ว่าด้วยนางวงษากร

มีว่าคนผู้ใดไปนางวงษากรมาให้แก่ท้าวพระยา มันมาอ้า
ดัมบ์คู่ฝูงนั้นมาเป็นของตงคังนั้น โทษได้มันของทั้งมวลให้คน ให้
ได้ชั้นแปดแก่มัน เหตุมันโธษเอาของท่านตาย

เทียมคังภิกษุคนหนึ่ง น้อมเอาของตั้งมาเป็นของแห่งตงคัง
นั้น ภิกษุทั้งหลายนำไปไหว้พระเจ้า ๆ ได้เอาบัพจิตต์ยกแก่ภิกษุคน
นั้น หนใดกได้ตามวินัยปาจิตต์ยกก็ควรชอบแด

ว่าด้วยนั่งอยู่ในที่สังคกับเมียท่าน

มีคนผู้หนึ่งไปอยู่ที่สังค คือว่าถลบทงกับตอมเมียท่านแต่ต้อง
คน ซาหากอยู่ตงนั้น ให้เขียนถามขาดูก่อน มีว่าถูกเมถุนกรรม
ให้ได้ชั้นคาขอ มีว่าถูกต้องให้ได้ชั้นใหม่ มีว่าเป็นแต่ปากจาให้ได้
ชั้นแปดชอบแด

เทียมคังเจ้าภิกษุคนหนึ่ง ไปอยู่ที่สังคกับตอมผู้หญิง ยังมี
อุบาสกอุบาสิกาผู้หนึ่ง มีศีล ๕ ศีล ๘ มันเห็นแะระมาออกมาเด่า
คายนนมแท่มั้นเขากถาถอยค่างพงเซอแท้ ควรปาราชิกให้ได้
ควรได้สังฆาให้ได้ ควรได้ปาจิตต์ยกให้ได้แะ หนใดกให้พิจารณา
แจ้งแะตัว ควรได้ท้อโต จึงฟังได้ตามวินัยพระเจ้าชอบแด

ว่าด้วยส่อท้าวพระยา

ผู้ใดผู้หนึ่งไปส่อท้าวพระยา ผู้รักใคร่กันนั้นให้ห่างจากกันด้วย
08/10/2566

คำต่อคำนั้น ให้พิจารณาเป็นโทษแท้ ให้ได้ชั้นใหม่แก่มันชอบแต่ เหตุว่ามันปากแต่

เทียบดังเจ้าภิกขุคนหนึ่ง นาม้างสังข์ให้ผัดกัน ภิกขุเจ้าทั้ง หลายนำไปไหว้พระเจ้า พระเจ้าได้ตั้งมาทิสต์แก่ภิกขุคนนั้น หนโลก ส่อท้าวพระยา ควรได้ชั้นใหม่ชอบแต่

ว่าด้วยซึ่งที่ไร่นาแดนบ้านแดนเมือง

คนผู้ใดซึ่งเอาที่เขาแดนดินบ้านเมืองก็ดี ไร่นาท่านฝั่งหัดกับก แคน มีว่าได้สวดเพื่อให้ได้ชั้นคาบคอแก่มัน เหตุว่าแผ่นดินมีค่ามาก คาย

เทียบดังภิกขุคนหนึ่ง ไปซึ่งเอาดินวัดวาอารามท่านกายแดน ภิกขุทั้งหลายนำไปไหว้พระพุทธรเจ้า ๆ ได้ปราศิก เหตุว่าดินมีค่าอัน มากคายน หนโลกควรได้ชั้นคาบคอ ๕๐๐ แด

ว่าด้วยเขาของสัตว์สัญญาภูม

ผู้หนึ่งไปเขาของท่านบ่เห็นเจ้าของ แต่บ่ได้ถามได้ใจว่าภูม ดงนั้นแต่อดีตให้ท่านผู้อนว่าก็ดี แม่นว่าหากว่าด้วยคนก็ดี บ่ควรได้ โทษ เหตุว่าบ่ได้ได้ใจว่าจักตกคายน

เทียบดังภิกขุคนหนึ่ง ไปเขาไม้ตั้งมีมากกระทำวิหารแห่งคน ด้วยได้ใจว่าขี้มแต่ พระเจ้าว่าบ่มีอาบัต เหตุว่าภูมขี้มแต่ หนโลก บ่ควรได้ชั้นใหม่คายน เต็มว่ามักค่าเตี้ยของเท่าใด ให้แทนเท่านั้น

ชอบแต่ มีบ่เดียมบ่ควรแทนตาย

ว่าด้วยหล่าชื้อเอาของเขามา

ฉิวักคนผู้ใดไปหล่าชื้อเอาของ ในสำนักแห่งคนผู้หนึ่ง ของมัน
เอามาบ่ ให้เจ้าของรัฐ มันหากเอาไปเหิงนาน แดงเจ้าของจึงรู้ว่า
ของมัน ดังหมด ฉิวักคฤหนักได้ชั้นแปดง ๓๐ เหตุว่ามันหล่าชื้อตาย
จักว่าตักก็ไปชนเหตุว่ามันเอาคำผู้หนึ่งไปเป็นนิมิตร

เทียมตงภิกขุคนหนึ่ง เขาคำนางจตุณันทาภิกขุนี้ ไปเอาชั้น
ข้าวในตระกูลอุปัฏฐากแห่งมันมาบริโภคนแห่งมัน ภิกขุเจ้าทั้งหลาย
นำไปไหว้พระเจ้า พระเจ้าได้อำบตีปาจิตตีย์แก่ภิกขุคนนั้นแด หน
โลกไปหล่าชื้อเอาของฉนั้น บ่ควรได้ชั้นแปดงชอบแต่

ว่าด้วยการตากผ้าของไว้ถ่ม

คนผู้หนึ่งตากผ้าไว้ ตากของไว้แต่ดิม มีคนผู้หนึ่งเห็นกตวจัก
เดียมกู่ไว้ เจ้าผ้าเจ้าของมาใจทว่า เขาของกูกตากไว้นี้ ไผ่ตักเอาจา
ผู้ว่าช้อยกู่แล้ว เจ้าของว่าท่านตักเอาแล้วดิงนั้น โทษบ่มีแก่ผู้
เหตุว่าบได้ใส่ใจว่าจักตัก มันยังว่าช้อยกู่ไว้ตาย

เทียมตงภิกขุคนหนึ่ง ตากผ้าไว้กตางแกงทหนึ่ง ภิกขุคนหนึ่ง
กตวจีแต่มาถูกไว้ คนเจ้าผ้าว่าผ้าถูกตากไว้นี้ ไผ่มาตักจา คนผู้ว่า
ผู้ว่าช้อยกู่แล้ว คนเจ้าผ้าว่าท่านบ่เป็นธัมมะแล้ว นำไปไหว้พระเจ้า ๆ

๑. โยหก, ตอแหต. ๒. หัง. ๓. เล็บ. ๔. โคร. ๕. ข้าพเจ้า, เรา, กู.
๖. กระผม, ผม.

ว่าหาอาบคัมไต้ เหตุว่ากุใจเถยยจิตคัมมแต

ยังมีภิกษุคนหนึ่ง เห็นผ้านวมกวดบิณฑกทอน เขาด้วยได้
ใจว่าเม่นของใผลามกุจักให้ ใส่ใจว่าฉันนี้ พระเจ้าเทศน์ว่าหา
อาบคัมไต้ เหตุว่าเถยยจิตค่อนจักได้ใจก้นบ่ม หนโตกฉิว่าเห็น
ของเพื่อนเตี้ยด้วยไฟด้วยนมแตรเขาไว้ เจ้าของถามหาให้บอกด้วย
ชอบควรให้เป็นโทษ เหตุท่านเป็นคุณตาย

ว่าด้วยเรือแพล่ม

มีว่าเรือแพล่ม เจ้าของร้องให้ช่วย ผู้ช่วยได้ของควรบตะคุณ
เพื่อน มีว่าช่วยแตรมีใจอินโตก ควรให้ใสมเจ้าเรือเจ้าแพนแต ผู้
ผญาฟังรพิจารณาความวิคฤอันถูอันแพง อันน้อยอันหลาย ตาม
โทษตามคุณเทอญ

ว่าด้วยโทษของแปลกกัน

เจ้าอาณนท้อยู่ในโรงไฟ ได้นุ่งผ้าภิกษุคนหนึ่ง ด้วยอันแปลก
ผ้านคนเจ้าผว่า เจ้าอาณนทnungผ้าชาตั้งจว เจ้าอาณนทว่า ข้าได้ใจ
ว่าผ้าของข้า ข้าได้นุ่งแตร ไปไหว้พระเจ้า ๆ ว่าท่านหาอาบคัมไต้แต
เหตุว่าได้ใจว่าผ้าของตนได้นุ่งแตร หนโตกฉิว่าแปลก ของก้นดักก็ไม
ชนแต ก็ไมควรได้โทษ วิณิชฉยฟังพิจารณา ให้ร่าฟังหากิจจะวินัย
พระพุทชเจ้าตงนชอบแต

ว่าด้วยภิกษุสองคนเป็นสหายกัน

ยังมีภิกษุสองคนเป็นสหายกัน คนหนึ่งไปบิณฑบาต คนหนึ่ง
อยู่วิหาร กู้ตั้งจนข้าวตบิณฑบาตมากิน ด้วยวิธีสำส่ำระคุ่นเคยกันนั้น
คนเจ้าข้าวจำว่าเป็นสมณะเถา ไปไหว้พระเจ้า ๆ ว่า นิว่าถ้อเฮา
วิธีสำส่ำระคุ่นเคยกัน หาอาบคัมได้แต่ หนโตกักดี เป็นตั้งมีครัดหยา
กันกินเข้าของกัน บ่ควรให้เป็นโทษแก่กันแต่

ว่าด้วยกินข้าวแค้นคอ

คนผู้ใดมากินข้าวมาแค้นข้าว คนผู้หนึ่งได้ใจว่าจะให้ลง มา
ศกได้กัมนลวดตายเสียดงหน โทษผู้ศกเบ้จนตาย เหตุบ่ได้ใจ
ว่าจักให้ตายตาย

ยังมีภิกษุคนหนึ่งกินข้าวแค้น คนหนึ่งได้ใจว่าจักให้ลง มาค
คนแค้นข้าวหน ๆ ลวดตาย คำส่นเทห้มนำไปไหว้พระเจ้า ๆ ว่า
มีมรณาธิบายบ่มหาอาบคัมได้แต่ เหตุว่าบ่ได้ใจให้ตายตาย ได้
ใจให้ข้าวตงตาย หนโตกบ่ควรใส่ขุ่นใหม่ใส่โทษแก่ผู้ตตาย

แม้ให้ว่านให้ยารากไม้อนโคกดี มรณาธิบายบ่ม คือว่าให้
ด้วยสุจริต อยากให้งามให้แต่ หาโทษบ่ได้แต่ ผู้ใดหากกุ่มว่า
เป็นโทษเป็นทณทกตงหน ขอว่าอนธพาด คือบรูณนดี คือว่าคาบชด
บรูจกอาณาจตรแตธรรมจักรดีก่อนแท้แต่

ว่าด้วยผู้อยู่เที่ยงบนของให้ผู้อยู่หลุ่ม

ยังมีคนผูหนึ่งอยู่ภายใต้เงาไม้หนึ่ง ผูหนึ่งอยู่หลุ่ม ผู้อยู่หลุ่มว่า เจ้า
จงยื่นพระราชทานให้แก่ช้อยแต่ ผู้อยู่เที่ยงบนให้ ถอบ่มน หุดดมชดถม
ผู้อยู่หลุ่มตาย บ่เป็นโทษ มันว่าบได้ได้ใจให้หุดดม มันหากหุดดมชดถม

เทียมดังภิกษุคนหนึ่ง ไปอยู่ในเหมืองขาดจกระทำกร ภิกษุคน
หนึ่งอยู่หลุ่มยื่นพระราชทานให้แก่ภิกษุคนผู้นั้นเทียงถอบ่มน หุด
ดมชดถมผู้อยู่หลุ่มตาย คำสั่งเทให้มันนำไปไหว้พระเจ้า ๆ บ่ได้อาตย
เหตุว่าบได้ได้ใจให้หุดดม ฉิบตายเด็ดตถกวางออก ให้สัมมาผัง
เทียมแก่กัน อย่าให้เป็นโทษเป็นเวรแก่กันชอบแต่ หนโตกก็ดบ่ควร
ได้โทษเป็นเงินคำ ค่อเป็นแต่ภายนอกอันตมอันควรกันชอบแต่

นัยหนึ่งฉนฉนยพวงว่า พระเจ้าคังบออกว่า มีภิกษุคนหนึ่ง
อุบาสกอุบาสิกามาอาราธนา เมื่อฉนชาวหนาเวอน ตูณชยเจ้าเวอน
ไปหัดนหนาจอมบตววก งูคชคตาย ภิกษุไปฝ่ายคินเบา เห็นตูกเจ้า
เวอนตาย คำสั่งตยัมไปไหว้พระเจ้า ๆ ยังให้ภิกษุตั้งสการ

อันหนึ่งโจรลักเอาของเพื่อนมา ทอดเตี้ยทจุมโถงเวอนฝัดค
ก็ยงควรให้เจ้าบ้านเจ้าเวอนเตี้ยตามประเทศตาย จักว่าคยบรูบเห็นจว่า
ก็บได้ บ่ควรเป็นโทษเป็นภัย ว่าก็บได้ตาย

เทียมดังเจ้าภิกษุคนหนึ่งอยู่ปริวาสกรรม ภิกษุคนหนึ่งตูกต่อน
ที่โถงมาฉามาชชดถน คนอยู่กบรูทยงเตี้ยกรรมภิกษุคนนตาย

ด้วยคำวาทิตีและทำตาย ราชบัณฑิตผู้พิจารณาถ้อยคำ ให้ราชบัณฑิต
ตามวินัยพระเจ้าอนนทเทอญ

ว่าด้วยมิจนาจารใส่ขันคาถอ

“นมสดดีควา ภูมิปาด ด่พภูมิอุทุมมิ” มหาราช ข้าให้ว้ด้มเค็ดจ์
มหาราชเจ้าคนรักษาดแผ่นดิน เป็นต้นว่าให้จ้าเวริญแผ่นดินทั้งมวด อัน
วิจจณญพจารณาถ้อยคำกัคิดแด

จักกต่างวราชศาสตร์อนนไวให้ทชนทกรรม เรียกเป็นดินใหม่
กต เป็นต้นว่าบุดกต ให้โทษเดี่ยแก่เด้นาอำมาคยทั้งหตายเว

จักกต่างวลักษณะทำมิจนาจารกับด้วยเมียท่าน ให้ได้ขันคาถอ
เป็นเงิน ๓๐๐๖ มิแ่ชกมีชถอนนเป็น ๘๐๐ ว่ากต่างเด้าโตมเป็นขัน
ใหม่ ๔๐๐ มิว่าจ้าหัวแ่ฉนท้าวพระยาหัวหมน ทำมิจนาจารกับเมีย
ท่าน ได้ขันคาถอเงิน ๒๐๐๐ มิว่าไตชกมีชถอนนเป็นขัน ๖๐๐ กต่าง
เข้าโตมกันเป็นขัน ๓๐๐ มิว่าหัวชุนหัวพันทำมิจนาจารกับเมียท่าน
ขันคาถอ ๘๐๐ แ่ชกมีชถอนนจาเด้าเข้าโตม เป็นขัน ๓๕๐

มิว่าช้าคันคอกทุกขไ้ระททำมิจนาจารกับเมียท่านขันคาถอ ๒๐๐
เป็นปวามาต่นะชกมีชถอนน ชนแปดง ๓๐๐ อนนงช้อยมกเมียเจ้าคน
ควรรฆ่าเดี่ย บ่ฆ่าให้ช้ายเดี่ย มิว่าเจ้าคนมกเมียช้อย มนญผวอนน
เป็นไทยเทอญ

อนนงชุนชางมนมกเมียเจ้าคน ชนท่านหากปตูกแปดงให้เป้นต

คังนั้ มหาเสนาเอาตุ้มเมียมาเป็นช้อย ฅ็วฅ็วก็ตีไปมกเมยท่าน
 ท่านได้ฆ่าตายอย่ำจ่าตั้ง เจ๊ฅ็วมีอตายได้ขัน ๔๐๐ ขัน ๒๐๐ แม'
 หึงขายเตี้ยค่า ๔๐๐ มาผ่า ๓ ส่วน ส่วนได้ราชโกษรู ๒ ส่วน ให้
 พ่อเจ๊ฅ็วมันเต

ว่าด้วยเอาหัวใหม่หลินชู้

เอาหัวใหม่เต้าหลินชู้ ให้ใหม่ผุเงินบาท เต้าผุมันขายเตี้ย
 มันยงตั้งเพอนถึง ๓ ที่ อย่ำจ่าตั้งกเพอนท่อน เมยมันหากร้ายตาย
 ฅ็วหากไปฆ่าชู้มันตาย เรียกว่าฆ่าคนค้เตี้ย และใหม่ผุมันเป็น ๒๐๐
 ไร่ ๓๐๐ เงิน

ฅ็วแม่ไซแม่ต้อเมยท่านใหญ่เพอน ให้ใหม่แม่ต้อ ๒๐๐ ฅ็ว
 ตู้กันเต๊วหากไปไร่หามากพุดเต๊วยาให้ใหม่ ๓๐๐ ฅ็วไร่ ๓ ที่ ๔ ที่
 ใหม่ ๓๕ ฅ็วทุกไร่ไร่เจ๊วใจเตให้ใหม่ ๕๐๐ เต๊วให้ขบหนจากบ้าน
 เมืองเตอญ

ว่าด้วยให้ของฝากหมายสาว

ประการหนึ่ง ของฝากไปหมายสาว พ่อแม่มีก ดาวบ่ตั้งพุดอย
 หนไปหาผุฉน ให้พ่อแม่ไซของฝากเป็นเงินทอง ๕๐๐ ให้เจ้าของ
 พ่อแม่ให้สาว พอดูเต๊ว ภายตุนพุดอยจกหนไปหาผุฉน ให้ขาย
 เตี้ยเอาค่า ๕๐๐ ผู้พาหนให้ใหม่ ๓๐ ฅ็วทางต้องขาพ้อมกนจกเอากน
 เตกกแต่คนมอถัม ไปโตกับผู้สาว พุดอยหนเมอหาผุฉน อนน

๑. ผู้หญิง. ๒. แม่. ๓. มัน. ๔. สับ, หมายเหตุ.

๕ ชื่อว่ามาสินท่านเสี้ยแต่ ของมีท่อโตให้แทนท่อนั้นแต่ ใหม่ผู้พาหน

๓๐๐ แด

ว่าด้วยตุ๋นท่านกู๋ของ

มีว่าคำปากคู่ท่านกู๋ของเป็นต้น ผู้หญิงให้ใหม่ ๖๐ ผู้ชายให้ใหม่เบียดเงิน มีว่าดักหมาดักพุดท่าน ท่านฆ่าตายอย่าว่าดังเสี้ย พ่อเจ้าของ มีว่าได้ตัดกิด อย่าให้ใหม่ก่อน มีว่าบได้เอาแต่มาคัดตายให้ไล่ ๓ โทษหนึ่งดักปลาตั้งเคี้ยวหมันแต่ มีว่าดักผูกท่านมีผู้เล่าแท้ ให้ใหม่ ๖๐๐ เต็มอดังฆ่าท่านตายแล้วตาย

ว่าด้วยลักของมาฝาก

มีผู้หนึ่งลักของมาฝากเข่งไว้ในเรือน เจ้าเรือนยังรู้ใหม่ค่าใช้คนถ้อง มีว่าบขอรูจักผู้ตัก ให้เจ้าเรือนเซตงมวด มีว่าได้ผู้ตักให้ฆ่า ๖ ส่วน ให้ผู้ตักใช้ ๕ ส่วน เจ้าเรือนใช้สองส่วน

ว่าด้วยว่ายเรือกินข้าง

ว่ายเรือกินข้าง เรือแซมพิจารณาตุ้ แต่เรือตมมีผู้ออกได้ ขย่าว่าดัง มีตายให้ใช้ค่า ๓๐๐ มีบตายเพื่อนเขาออกได้ ให้เจ้าเรือให้เงินแก่ผู้เขาออกเป็นเงินถ้องหนึ่ง มีบรู้จักคนให้เขาผู้ใดผู้หนึ่งมาฆ่าถ้องค่าคนเทอญ มีว่าข้อยทำวคนพระยากัด บได้ว่ายกินข้างท้อขามตายคอก มีว่าเรือหล่มตายใหม่ผู้ตอเรือข้อยตั้งถักร มีหาก

๑. พบ. ๒. ซ่อน. ๓. ครึง. ๔. พาย, แจว. ๕. เพ็ช. ๖. ข้าม. ปล่าว.
๗. ้วย.

ออกได้ยี่ว่าดัง มีผู้เอาออกไปให้ ผู้ก่อเรือรู้จักคุณผู้เอาออก
เป็นเงิน ๕ บาท ห้างมีหากบรู๊จกคุณท่าน ให้เจ้าผู้ได้ยี่ถ่องค่าคน
เทอญ มีหากตอยแล้วจมาตย เพื่อนเอาออกได้ใหม่มีเงิน ๑๕๐ ให้
แก่ผู้เอาออกได้นั้น

ว่าด้วยคนผูกคอตายโตนน้ำตาย

มีว่าช้อยท่านไปผูกคอตายก็ดี โตนน้ำตายก็ดี มีผู้มาช่วยเอา
ออกได้ เจ้าทุกข์ให้เท่าใดมาเอาเท่านั้น มีบรู๊จกคุณท่านให้เค็งหนึ่ง
แฉ

ว่าด้วยข้อยพาเอาของเจ้าเรือนไปซ่อนไว้

มีข้อยท่านพาเอาของหนี ไปซ่อนไว้ในเรือนผู้ใดก็ดี ยังภวน
๓ วันนับแต่แก่เจ้าข้อย ๆ เพื่อนหนีไป ให้ใหม่เจ้าเรือน ๒๐๐ มีผู้หนึ่ง
ได้แฉเรือนเด่าไปลักของเพื่อนเจ้าเรือนหนีบรู๊ ให้ใหม่เจ้าเรือนเป็น
เงิน ๕๐

ว่าด้วยแขกมาจอตเรือน

มีว่าแขกมาจอต ก้าวเพื่อนมาฆ่าตายบรู๊จกผู้ฆ่า ให้ใหม่เจ้าเรือน
ใช้โทษ ๓๓

ว่าด้วยลูกเมียข้อยกู่ของผัวแลเจ้าบรู๊

มีข้อยท่านก็ดี เมียท่านก็ดี ไปกู่ของท่านนับแต่แก่เจ้าผัวโต
มีผู้ตายเสีย ขยี่ว่าดัง แก่เจ้าผัวท่าน มีว่ายังเด่าให้ข้อย ๆ ตาม

๑. โดด. ๒. พัก, อาศัย. ๓. ตัว. ๔. อะโร.

ยังกัน อย่าขาดอย่าท่นเอา เมื่อเจ้าขอของถามให้พิจารณา ดูว่ามันกั
แทนหนอนเจามนเอาผองพเพกตี่ เขากัรุดกนแต่

ว่าด้วยของแปลกกัน

จำพวกหนึ่ง ของแปลกกันในตาคักดี เจ้าของถามเต้าอำพราง
ไว้ เมื่อตุนจึงบอกแก่เจ้าของ ให้เต็มอดตั้งผู้ตักเทอญ

ว่าด้วยถักหนท่าน

มีว่าถักหนท่าน ๆ มาถาม และมาตี่เจ้าของจำใช้ทอหนึ่ง ให้
ใหม่ผู้กนหนึ่ง ใหม่ตามน้อยเดี่ยให้ใหม่หลาย มีว่าถักหนกน
นได้บอกเจ้าพอกคนทงหลาย หากมาขาดเอาไม่คักน ให้เจ้าหนเดี่ย
ของทอได้คักดี อย่าว่าดังแก่กัน ให้ทอใดเอาทอนั้น มีว่าเจ้าดินคัก
ผู้เจ็บหลาย ดินให้มาคักหนึ่ง

ว่าด้วยตัดต้นพลิกเกรอพลู

มีว่าตัดต้นพลิกเกรอพลูท่านเดี่ย ให้ใหม่ ๕๐๐ มีว่าตัดต้น
พร้าวต้นคาตเดี่ย ให้ใหม่ ๑๐๐ มีว่าคนชงกันแต่ก่อน และมาได้ยัง
ไถยงนก ไคตักไคชานเทิงเรื่อนกดี ให้ใหม่ถ้อง ๕ บาท ทงหมู
หมาถักคักเดี่ยจนนแต่

ว่าด้วยต้นไม้ท่าน

มีว่าตัดหัวคตไม้ท่าน อันเป็นคากดี อันไม่เป็นคากดี เป็น
คนชอคนชงกดี ให้ใหม่ ๕๐ มีว่ามนผู้หนึ่งตัดหัวางงาน ต่คาเหตว

๑. ไถ่ตุน. ๒. อวดตี่, อวดวิเศษ. ๓. ช่มเหง, รังแก.

อินทามแรกโร้หมายนากัด ให้ใหม่ ๓๐ ดัหวาดชุกน้าหน้าท่าน บัควร
ชุกให้ใหม่ ๘๐

ว่าด้วยท่านใช้ไปทำการและหลบหนี

มีว่าท่านให้ไปเดาเวียกการ และตักหนับรูชาว เมี่ยมินเอาผัว
ใหม่ มีคนเอาการเมื่อง มีมันเด้ามา ท่อให้คืนของอินมาสู่นให้
แก่มันเทอญ มีว่ามันหนีไปถึงเมี่ยมิน เด้าเอาผัวมาชอด ให้ผาค่า
เดี้ย ๕ ส่วน สองส่วนได้ราชโกษรู ส่วนหนึ่งไว้แก่มัน ส่วนหนึ่ง
ชุนวินิจฉัยควรเด

ว่าด้วยข่อยท้าวพระยาเสนาอามาตย์สู้ไพร่

ข่อยท้าวพระยา ข่อยเด้าอามาตย์กัด ไปสู้ไพร่เมื่องมีตุก ๕
คนว่าซาจะปะกันร้างกัน ให้ตุกหญิงมาพ้อมันผู้หนึ่ง ๓ คนนั้นไว้ให้
แก่ม้าน

ว่าด้วยข่อยไพร่พ้อค่าสู้กันมีตุก

อินทชอยกัดไพร่กัด พ้อค่ากัดบ่อได้เป็นชอยหดวงคังหน ไปสู้
ไพร่มีตุกชอยเอาหน มีว่ามชอยซาจกร้างกันไว้เป็นไพร่ต้องคน ให้
แก่มผู้หนึ่ง ของอินพามาสู้ให้คนควรเด มีว่าไพร่ยังกันไปสู้ไพร่
ซาจกร้างชอยกันมีตุก ๓ คนให้แก่มชอยเอาเมือเรือน มีนตายของ
อินพามาสู้ให้ไว้แก่มเมี่ยมิน

๑. ทัง, ออย่า, เลิก. ๒. เหมือน.

ว่าด้วยของแปลกกัน

จำพวกหนึ่ง ของแปลกกันในศาลคดี เจ้าของถามเจ้าอำพราง
ไว้ เมื่อคุณจึงบอกแก่เจ้าของ ให้เต็มอติงผู้ตกโทษ

ว่าด้วยถักหนทาน

มีว่าถักหนทาน ๆ มาถาม แด่มาตเจ้าของจำไซ่ทหนึ่ง ให้
ใหม่ผู้หนแต่ย ใหม่ตามนวยแต่ยหลายให้ใหม่หลาย มีว่าถักหนกัน
บได้บอกเจ้าพ่อคุณทงหลาย หากมาขาดเอาไม้คั้น ให้เจ้าหนแต่ย
ของท่อโตกดี ขย่ำว่าสังเกกัน ให้ท่อโตเอาทำอนน มีว่าเจ้าตี้นต์
ผู้เจ็บหลาย ดินให้มาเค่งหนึ่ง

ว่าด้วยตัดต้นพลิกเกลือพลู

มีว่าตัดต้นพลิกเครือพดูท่านแต่ย ให้ใหม่ ๕๐๐ มีว่าตัดต้น
พร้าวต้นคาตแต่ย ให้ใหม่ ๓๐๐ มีว่าคนขังกันแต่ก่อน แด่มาได้
ยิงไถียงนก ไค่สีกไค่ขานเทงเวือนกดี ให้ใหม่ถ่อง ๕ บาท ทง
หมุหมากก็ตั้งเดยวณนแด

ว่าด้วยต้นไม้ท่าน

มีว่าส่หาวดคดไม้ท่าน อันเป็นค่ากดี อันไม้เป็นค่ากดี เป็น
คินซ์อคินชงกดี ให้ใหม่ ๕๐ มีว่ามนผู้หนึ่งส่หาวงงานี ต่ตาแหวด
อันท่านแรกไว้หมายนากดี ให้ใหม่ ๓๐ ส่หาวดซุกน่านาท่าน บ่ควร
ซุด ให้ใหม่ ๗๐

๑. ไค่ถัน. ๒. อวดดี, อวดวิเศษ. ๓. ช่มเทง, รังแก.

ว่าด้วยท่านไช้ไปทำการแลหลบหนี

ณิว่าท่านให้ไปเอาเวียงกวาง แลตั้งหน้บรชาว เมี่ยมมันเอาผัว
ใหม่ มีคนเอาการเมือง ผิมันเต้ามา ท่อให้คืนของอันมาสู่นั้น ให้
แก่มันเทศญ์ ผิมว่ามันหนีไปถึงเมี่ยมมัน เต้าเอาผัวมาช้อด ให้ผาค่า
เสีย ๔ ส่วน สองส่วนได้ราชโกษฐ์ ส่วนหนึ่งไว้แก่มัน ส่วนหนึ่ง
ขุนวินิจฉัยควรแด

ว่าด้วยข่อยท้าวพระยาเสนาอาามาตย์สู้ไพร่

ข่อยท้าวพระยา ข่อยเสนาอาามาตย์กดี ไปสู้ไพร่เมืองมัญ ๔
คนว่าซาจะประันร่างกน ให้ดูกหญิงมาพ้อมันผู้หนึ่ง ๓ คนนั้นไว้ให้
แก่ม่มัน

ว่าด้วยข่อยไพร่พ่อค้าสู้กนมีลูก

อนนชอຍกดี ไพร่กดี พ่อค้ากดี บไตเป็นข่อยหตวงคิงนนิ ไป
สู้ไพร่มัญชยาเอาหนี ผิมว่ามข่อยซาจกร่างกนไว้เป็นไพร่สองคน ให้
แก่มื่อผู้หนึ่ง ของอันพามาสู้ให้คนควรแด ผิมว่าไพร่ยังกน ไปสู้ไพร่
ซาจกร่างชอຍกนมีลูก ๓ คน ให้แก่มื่อชยาเอาเมื่อเรือน มันตาย
ของอันพามาสู้ให้ไว้แก่มี่ยมมัน

อนนผู้มัญชยตายชวย พ่อแม่ตายเสีย เขาผิดชองกน เขาเรือน
ให้หิดคุดักชแดผู้มัญชยผู้มัญชยแก่มื่อแม่ ให้หิดคุดักชชกที่เบาเทศญ์
อนนผู้มัญชย ๓ คน ไปเฮ็ดตอมชุนผู้หนึ่ง ไปบวชผู้หนึ่ง ไป

๑. ทัง, อช่า, เล็ก. ๒. เหมือน.

๒๕ เรือนผู้หญิง พ่อแม่ตายเสีย บั้นของกันบ่เป็น ของมีท่อใด
 เขามาผ่า ๓๐ ส่วน ต้องส่วนให้แก่มูไปดอมจน ต้องส่วนให้แก่มู
 บวช ต้องส่วนให้แก่มูไปค้า เหตุว่าพ่อแม่ยังพึ่งตาย ต้องส่วนให้
 ไว้ให้ทานทำบุญหา ต้องส่วนไว้แก่มูหญิง เหตุว่ามันเดียงพ่อแม่
 หอมเข้าของไว้บ่ให้ทานเช่นเดียงตาย

ว่าด้วยผู้ชายเอาของเดิมไปซื้อส้มกิน

๒๖ ฉวยยังมีผู้ใดไปสู๋ แม่ผู้ชายเขาของไปซื้อส้มกิน ของนั้น
 หมดเดียงอย่าว่าดังแก่มูหญิง ของอันใดกระทำดอมกัน ให้ผ่า ๓ ส่วน
 ส่วนหนึ่งให้แก่มูชาย ต้องส่วนให้แก่มูหญิง ฉวยยังมีผู้หญิงให้
 แก่พ่อ ผู้ชายให้แก่มู

ว่าด้วยการไปสู่เมีย

๒๗ อันหนึ่งไปสู่เมีย ขาดภักษณกิด ผิดพ่อแม่กิด คำมันบ่เดียงของ
 อันพาเมือต้อเอา ตายควมให้แล้ว

ว่าด้วยผู้หญิงเล่นตามผู้ชาย

๒๘ ฉวยผู้หญิงแสดต้อเพื่อน บ่สร้างเรือนดอมผัว ให้ชายเขาคำมา
 ให้แก่มูเก็งหนึ่ง เต้าให้ได้ขันใหม่แก่พ่อแม่ผู้หญิงแสด เมื่อขาดร้าง
 เรือนดอมกันต้อเท่าเท่า มีตูกหญิงตูกชาย เมื่อขาดตายได้แก่มูผู้ชาย
 ตูกหญิงยังดังให้มูโตผู้หญิงจึงได้ตาย ฉวยตูกบ่มี อันพี่น้องผู้จะมาชิง
 ษย์ให้ เหตุว่ามาสู่ตาย

ว่าด้วยสองสหายจักให้ลูกหญิงชายแก่กัน

อันหนึ่งยังมีต้องสหายจักให้ลูกหญิงชายแก่กัน และให้เข้าเฮ็ด
 เข้าเรือนตอมกันก็ดี หญิงบ่มักชาย ๆ บ่มักหญิง ของผู้หญิงให้แก่
 ผู้หญิง ของผู้ชายให้แก่ผู้ชาย ผิงเทียบอย่าใหม่ ของเฮ็ดได้ค่อม
 กันให้บ่นแกง ผิมดูผู้เดียวตามผู้บ่นอย่าขันใจมัน อันหนึ่งพ่อแม่
 ฆาตขายเมื่อเรือนเพื่อน มันบ่นอย่าค่อมผู้หวงจากต๋องที่ ๓ ที่ มันอย่า
 ผิมมัน ให้เขาค่างหนึ่ง ของอันหาได้กระทำค่อมกันให้ผ่า ๓ ส่วน
 ให้แก่ผัวสองส่วน ให้แก่เมียมันส่วนหนึ่ง ผิมผู้หญิงบ่มักชาย มัน
 กระทำขี้เพื่อน อย่าบ่นของแก่มันเทอญ

ว่าด้วยคนกินข้าวเหล้าในเรือนกำกั้น

อันหนึ่งคนมากินข้าวกินเหล้ากินยาในเรือน ถึงค่างคั้น มันเมื่อ
 เจ้าเรือนบ่มัก เพื่อนฆ่าตายหนทาง ให้เจ้าเรือนใช้โทษ ๓๐๐ ผู้
 เข็ญใจ ๒๐๐ ทุกขไว้แต่ ๑๐๐ จำพวกหนึ่ง คนมากินเหล้าค่อมเรือน
 มันผู้มากินเหล้ามัน มันไปเยี่ยมค่อมเพื่อนมาถือ ผิมฆ่าเพื่อนตายก็
 เป็นโทษแก่เจ้าคาบแต่เจ้าเหล่า ใช้ ๑๐๐ ตำนันผู้ถือคาบฆ่าเพื่อน ๖๐๐
 ผิมว่าเจ้าคาบมันจกรูว่าไปฆ่าเพื่อนแท้ มันให้คาบฆ่าท่านคั้น ให้
 ผ่า ๓ ส่วน ให้เจ้าคาบใช้ส่วนหนึ่ง ผู้ฆ่าเพื่อนตายต้องส่วน ผิมเจ้า
 คาบจำไปฆ่า โทษพอกันแต่ เรียกว่าคนร้ายทั้งต้องแต่

ว่าด้วยลักขัว

ณิว่าตักขัวเพื่อนพอขัว ให้ใหม่ถ่อง ๕ บาทใช้ ๙ ท่อ ตักพอบ
บุง ให้ใหม่ ๕ บาทใช้ ๙ ท่อ ตักพอบาบ ให้ใหม่ ๑๐๐ บาทใช้ ๙ ท่อ
เม่นว่าตักเค็มเคี้ยม ให้ใหม่ตามลำดับจนไปตั้งเดียนั้นแด

ว่าด้วยลักตักกนาในหนอง

ณิว่าตักตักกนาหนองทั้งวัดทั้งอากร ให้ใหม่ ๕๐. ณิว่าตัก
มอเข้า ให้ใหม่ร้อยสองบาท ตักตะหนองท่าน ให้ใหม่ ๕๐. มิน
ทุกขโร ให้ใหม่ถ่อง ๕ บาท ตักนามอค่า ให้ใหม่ ๑๐๐

ว่าด้วยเฮ็ดเงินคำหล่าเียของท่าน

ณิว่าคนผู้ใด เฮ็ดเงินคำหล่าเียของท่าน มินนิคชาชญาควร
ฆ่าเีย เสงดูให้ร้อยคร้วมาศาตราชโกษฐ์ ท้าวพระยาได้หญ่าร้างแด

ว่าด้วยสหวางงานจิวควายกินขัว

ณิว่าสหวางงานถ่องตนชาวท่าน เียคนหนึ่งซึกเห็นอ ณิว่า
เข้าแรก ใหม่ ๓ บักซึกเียอ ณิว่าจิวควายกินขัวท่าน บ่มาดูท่าน
ภายใน ๓ วัน ให้ใช้ ๙ ท่อนั้นแด

ว่าด้วยนำคำไปฮอดเจ้าฮอดขุน

จำพวคหนึ่ง ผู้ใดเอาคำไปฮอดเจ้าฮอดขุนและไปจับบิยาคเอาเขี้ยวของ
จิวควาย อันบักควายตเอาและท่านบ่ฟังไปจับไปยาคเอา ให้ใหม่ ๒๐๐

๑. ตัก. ๒. วิชา. ๓. ทักเงิน, ทักทองปลอม, โททกขาเอาเงิน. ๔. เติ่นเฝ้า
ขัว, เมียนอ้า.

พิจารณาไปหามัจฉา ๓ ที่ ๓ ทมิฬบ่มมา ให้ไปบอกแก่เจ้าชุมท้าวพระยา ให้
ขาดเอาจึงคิดตาย

ว่าด้วยตัดคำอันชอบ

มีดก้นหากไปสู้เจ้าที่ ผู้คิดให้ความผิด ผู้แม่นยำว่าแม่นยำ มีว่า
เสียของถูกว่าแพงมีชอบ เสียของแพงว่าถูกก็มีชอบ ให้แต่งตาม
อันมี จกกริดเดียวกับได้แต่ คิดคำอันชอบคำ อันใดหนึ่งอันได้ทรงอัน
ได้ห่มเก่าแล้ว ก็ให้ใช้แทนตามเก่า ถ้าใหม่ก็ให้แทนตามใหม่

มีว่าแต่งตามคตของโบราณธรรมศาสตร์ แต่งเรียงมาอย่าละเสีย
กับได้แต่ คิดคำอันชอบ คำอันใดบ่ชอบควรวิตเสีย ยังมี ๖ ประการ
อาจารย์เจ้ากถาว่าไว้ดังฟังเทศน์

ว่าด้วยการข่มเหง

อนึ่งเอาอาชญาท้าวพระยาไปข่มเหงเอาของท่านดังนี้ อนึ่งมัก
บับเหงท่านแต่คิด อนึ่งผู้หญิงเมือท่านไปเมืออกตางคืน และไปคิด
ในเรือนที่สังค้ำตามอันนบควร อนึ่งหากคิดคำในบานน้อย อนึ่งคิด
คำในที่สังค้ำ อนึ่งผู้เบียดบุตรกนคตความดังความผู้งน บ่ฮ่อตลือ
เมือองแต่หากคิดในทีบานน้อยดังนง ท้าวพระยาให้ฉกเสียแต่ มีว่า
โทษเขามิให้ได้ตามคตของเทศน์

ว่าด้วยฆ่าฟันกันหัวแตก

อนึ่งไต่ฆ่าฟันกันหัวแตกแขนหักกต คนไต่ตลกกต ผู้กมต
กนกต มนปดอยหัน เมียहतนชกต ชิงเขารองกนกต ชิงเรือนยาด

ของกัน ซึ่งไฉนากัน ซึ่งบ้านเมืองกิด คำฝูงนยงกายชาวมอ^๑ หาก
 บ่ถามตักเตือนคนน^๒ อย่าว่าตั้งแก่กัน ฅิว่ายังได้ถามกันหตายเทอ
 หตายที่ จึงควรว่าแต่ ผู้ใดจักพิจารณาแต่งแก่ท้าวพระยา ให้จำเวญ
 แก่บ้านเมือง ท้าวพระยาให้ตู่ชแก่ไพร่ไทยทั้งหตาย ให้กระทำตาม
 ราชศาสตร์ธรรมศาสตร์

ว่าด้วยโจรเลมเจ้าบ้านบ่ช้อย

มีโจรเฮ็ดเจ้าบ้านบ่ช้อย คนเพื่อนตายกิด ให้เจ้าบ้านหาโจร
 ให้ได้ คนบ่ใดให้เจ้าบ้านไซ้ ตายผหนึ่งให้ไซ้ผหนึ่ง ตายสองคน
 ให้ไซ้สองคน ฅิเจ็บให้เจ้าบ้านตู่ชเวญ เจ็บผหนึ่งแบ่งตู่ชบาท ฅิ
 ตู่ชคนแบ่งตู่ชบาท ต่มมาแบ่งหนึ่งมา

มีโจรเฮ็ดเจ้าบ้านช้อยช้อย เจ้าบ้านเจ็บกิด ตายกิด ให้แต่ง
 ดึงเคียวฉนแแต่ มีโจรเฮ็ดบ้านให้ทานคกอง ให้เจ้าบ้านค่อนเขาของ
 อันพานั้น ใดให้เอาคองหมด คำช้อยให้เอามาผ่าตู่ชส่วน ให้แก่
 เจ้าผู้ใดตู่ชหนึ่ง ฅิว่าช้อยท้าวบ่าวพระยาให้เอาตาย

ว่าด้วยช้อยท้าวบ่าวพระยาหนี

อนึ่งช้อยท้าวพระยากิด ช้อยชุนกวานเต้นาอามาคยกิด หนี
 ฅิยการเมือง มาชอดมาแเวผู้ใดกิด ให้สั่งชาวอย่าให้กาย ๓ วัน
 บ่มักให้เอาไปต่ง หากยังกาย ๓ วัน บ่มอกแก่เจ้าช้อย มนตักหนี
 กิด ตักของท่านผู้นกิด ขาเจ้าเรือนนเป็นคนร้ายตงกนแแต่ ให้

๑. ยี่สิบวัน. ๒. รมราชบัณฑิต, บัณฑิตม. ๓. ช้อย. ๔. ทำขวัญ. ๕. เกิน, พัน, เลข.

ใหม่ ๓๐๐ เงิน มีวาไปเต่าแก่เจ้าช้อย ๆ บ่มาเอามันหนี ให้ใหม่ ๓๐๐
เงิน มีวาไปเต่าแก่เจ้าช้อย ๆ บ่มาเอามันหนี ให้นับค่าข้าวผัดต้อง
ผัด อั้นมันได้กินมันแดง

ว่าด้วยตุ้เป็นโจร

จำพวกหนึ่ง คือเป็นโจรที่แท้มี อั้นมันผัดคำปากแดง ผู้หญิง
ให้ใหม่ ๒ บาทเงิน ผู้ชายให้ใหม่ร้อยเย็บ มีวาคุณท่านดกข้างดกมา
จวดควาย ตกคนเบ็ดไก่หมู่หมาเดือผ้า ตกเงินค่ากิด มีวาเป็นคน
ทุกข์ไร้ ให้ใหม่ร้อยต้องบาท มีวาหัวแดงหัว ๒๐๐

ว่าด้วยแวงนอนบ้านนอนทำให้บ่อกเจ้าบ้าน

มีวาคนมาแวงนอนที่บ้าน ให้บ่อกแก่เจ้าบ้าน มีบ่เต่าเจ้าบ้าน
หากมีคนร้ายมาแทงตาย อย่าว่าตั้งแก่เจ้าบ้าน มีวาเต่าแก่เจ้าบ้าน
แล้ว ให้ตุ้ธรรมคำศัพท์ราชาญาพระเจ้านั้นเทอญ

ว่าด้วยเอาลูกข่อยเป็นลูก

ยังมีบุคคลผู้หนึ่งหาตุ้กบได้ เอาตุ้กบข่อยหญิงในเรือนเป็นตุ้ก
แก่งคนหันแดง อั้นชอตุ้กเพื่อนผู้อนมาเป็นตุ้กคน อั้นงบได้ชอตุ้ก
ไผ่ชายผู้หนึ่งหากมกยินค้มาเป็น แม่นไปข้างหน้า ไท้อย่อมผูกมัดรัด
คอ ไปกินดินจ่างท่านได้ชื่อได้คำบ่ควรแต่ข่มเหงเอาของไพร่ กุม
เอาตุ้กสาวไพร่ ย่อมซึกเอาเมียไพร่ไปอยู่ไปนอน อั้นชอว่าชุน
บ่อดดาต อยู่ที่ได้จับหายทนน ท้าวพระยาบ่ควรเดียงให้เป็นค้

ว่าด้วยของเฮีย

อนึ่งของหาญญานมาได้ เป็นคนว่าเต๋อผางนคำผู้ใด ตก
 เฮียเฮียหายไหรองบอกลงต้องที่ ๓ ที่ ไหลคนรู้ ผิไผ่โดยนให้เด่า
 แก่กวานบ้าง ผิเจ้าของมาถามหาให้บอกแก่เจ้าของ ตัวเขาของ
 อนันมาผ่าต้องส่วน ให้แก่เจ้าของต่อนหนึ่ง ให้แก่ผู้ใดต่อนหนึ่ง
 อนึ่งผู้ใดได้ของเพื่อน บ่บอกบ่เด่าแก่เจ้าของ เจ้าของมาถามเอา
 พดอยอำไว้ บ่บอกเพื่อน ผิอนันรหากมาบอกแก่เจ้าของต่อนหนึ่งจริง
 คน ให้มันคนทั้งมวด เหตุว่าบ่เต่าอำของเพื่อนไว้ บ่คนหมตให้
 ใหม่มันแต่

ว่าด้วยลมของไว้ในบ้านผู้น

อนึ่งท่านดิมของไว้ในบ้าน เจ้าของนำถามเอาให้คนแก่เจ้าของ
 เหตุว่าของเพื่อนดิมในเรือนคนตาย บ่เพ่งให้ไถ่เอาแต่ ผิว่าเจ้าบ้าน
 เจ้าเรือนอำเอาของเพื่อนไว้ ให้ใหม่เต็มค่าของนั้นเทอญ

ว่าด้วยคนผิดกันแต่ก่อน

ผิว่าผู้ใดหนึ่ง หากผิดกันแต่ก่อน ตัวดไปบ่ไปตักนเดียดัง
 นิน ขาทังต้องหิวแตกเจ็บเต็มอกน ผิว่าหิวแตกทังต้องให้ผู้ตก่อน
 นินตั้งจัญ เป็นเงินร้อยบาท อนึ่งหากตก่อนมนรับได้ มีนศหิวทาน
 แตกตังนิน ถือเต็มอกนแต่

๑. ตกหล่น.

ว่าด้วยชายของทงตี่

อนึ่งคนร้ายดกของท่านมาชาย เจ้าของถามมนุษย์ ๆ บ่มอก
 ภายตุนเจ้าของจิงรุ ให้ใหม่มนเงงผุดกนหนแต่ อนึ่งคนร้ายเอาของ
 เพื่อนมาขายที่ตั้งตทาดกดี ให้เจ้าของไถทั้น เมื่อไปได้ใจ ให้
 ใหม่ผุชอของที่ตั้งคน ให้เอาค่าของเงงหนงแห่งผุดกนหน อนัน
 จาคด้วยของบ่มวิญญาณแต่

ว่าด้วยของบ่มวิญญาณ

ผิวาเดี่ยของอนวิญญาณ เป็นคนฉลาดช้อยทานกดี จงควาย
 กดี ผิบรุแท้ ให้เขาของหนคนเมาตาย อย่าให้ใหม่ผุชอเทอญ เหตุ
 ว่าท่านบ่มวิญญาณ

ว่าด้วยเข่าม้งวิควาย

ผิวเข่าม้งวิควายไปทำนา โจรดกเขาก็ดี ตายเดี่ยวกดี คางวิ
 ควายท่อโต ให้แทนเพื่อนเท่านั้น ค่าเฮ็ดแรงอันเข่าน ให้เจ้าวิ
 เจ้าควาย ผิววิควายไปทันเฮ็ดนา มาตวดตตายเดี่ยว ให้เอาค่าแรง
 แคตัมพอ ผิวตตายด้วยพยาธิ บ่มทันเด้าแก่เจ้าควาย ให้ผิวเข้าใช้เงง
 หนง

อนึ่งขี้ม้งวิควายท่านไปเข่นเกวียน ตวดตตาย ให้ใช้แรงควาย
 ผิวเป็นพยาธิ บ่มทันเด้าแก่เจ้าวิควาย ให้มาช้อยกันบ่ม ตวดตตายอย่า
 ว่าตั้งแก่กันเทอญ

๑. หมายความว่า รมชื่อของโจร, เลียน, เปลี่ยว.

ว่าด้วยยมชามาเขาส์

มีว่ายมชามาทำนามชั้ ลวดคบด้วยเตี้ย ท่านผู้นอนโคได้ ให้ผู้ยม
ใช้ ช่างมาเค็มบวด ให้ผู้เขายมไซ้ค่า ให้โคชางมาแก่ผู้ยมเทอญ
มีว่าเป็นพยาธิให้ช้อยกันบ้ว

ว่าด้วยจ้างคนขนต้นไม้

อนึ่งจ้างท่านถึงเจ้าเจ้าช้อย ๆ ก็ให้จ้าง ไปขึ้นหมากคกตาย
ค่าตายท่อโค ให้เจ้าหมากไซ้เก้งหนึ่ง ให้ไก่สองตัว เทียนสองเล่ม
ให้แก่เจ้ามนิ เหตุเจ้าช้อยให้ไปตาย ผิบโคจ้างคคมเจ้าช้อยนั้น หาก
เอาช้อยท่านชนหมากตาย ให้ไซ้ทั้งมวด มีว่าบ่ตายพอบ้ว ให้เจ้า
หมากบ้วให้ดี

ว่าด้วยจิวควายกินข้าวในนาในสวน

มีว่าคนไต่จิวควายมาบ้านเมืองกดี เตี้ยด้วยเคา มีไปกินข้าว
เมื่อปุ๊กเมื่อแปง มีกินเมื่อมานกดี กินท่อโคให้แทนท่อนั้น มีจิว
ควายเขากินสวนไร่นากดี ให้เจ้าข้าวผูกใจ มีเจ้าควายรู้แล้วบไป
เอา ตายถาแล้ว อย่าว่าตั้งแก่เจ้าข้าวเทอญ

มีว่าเจ้านาเจ้าสวน พันตายกับนากบ่สวน บ่ควรให้เจ้านาเจ้า
สวนแทน ท่อให้เจ้าควายแทนของนาของสวน มีลูกควายท่านได้
บ่แต่แก่เจ้าจิวควาย แะมาช่อนใจ เจ้าชองไปตามหากมันอ้าไว้
เมื่อตุนจิวความช่อนใจ โหมนไซ้คตหนึ่ง ตัดมันช่อนใจนั้น ให้
เจ้าชองควายนำเอาไป เหตุว่าบ่ควายตาย มีว่าเอางจิวควายท่านไป
ฆ่ากินแทนให้ไซ้สองท่อ

ว่าด้วยหม่อมมาเบ็ดไก่เข้าสวนไร่นา

มีว่าหม่อมมาเบ็ดไก่เข้าสวนภักดี ไร่นาภักดี ให้บอกแก่เจ้าของ
มีว่าบ่บอกแก่เจ้าของให้ปลูกได้ มีบอกถึง ๓ ที แดงบ่ปลูกบ่ขงได้
เมื่อเจ้านาเจ้าสวนฆ่าตาย ให้เจ้านาเจ้าสวนกินถ่องหนึ่ง เจ้าของกิน
ถ่องหนึ่ง ค้ของท่านตาย ให้เจ้านาเจ้าสวนแทน ค้ตายให้เอากิน
ของอันหมูกินนพ ให้เจ้าหมูแทน มีว่าเจ้านาค้ตายบ่บอกแก่เจ้าหมู
หากเอามากินชื่อว่านตกแด ให้ใหม่มันเทอญ

ว่าด้วยเอาข่อยท่านไปค้าต่างเมือง

อนึ่งเอาข่อยท่านไปค้าต่างเมือง เจ้าข่อยบ่รู้ ข่อยท่านตอด
ตายกต ตกหนกต ให้ไซ้ข่อยท่าน มีว่าไปจางค้าจางกให้แดว
เมือหนามนจิงตาย ขย่าว่าสังแก่ผู้จางเทอญ ทอให้ผู้จางมัจจตาย
ค้วหนึ่ง สั่งด้การหามันเทอญ

ว่าด้วยเอาม้าท่านไปขี่ไม่ไคยม

มีขม้าของท่านบ่ไคยมไปได้ ข้าม่าเหล็กกต ตายกต ค้าม้ามี
ทอโตให้ไซ้ทอนน มีผู้ได้ขม้าไปฆ่าท่านตายให้มันไซ้ค้ำคนท่าน มีว่า
บ่ตายทอเจ็บปวดให้บ้วให้ค้

มีขช้างมาจควายค้วรายกต ขาเหล็กกต ตายชนนชาตกต จคว
ควายเชือกชาตกต ให้เจ้าของเฮนบัจ ไม่หากบ่เห็นตายก้แดว มีว่า
มันบ่เห็น ให้ไซ้ของถ่องหนึ่ง เจมให้ไซ้ขอยกบัจ มันบ่ร้องให้ไคยม
แต่รย้าคนตายให้ไซ้คนตาย มีทอบ้าวห้าม ให้เอาค้ำทอผู้หญิงมอชก
ผู้ชายมอเดียวชอบแด

ว่าด้วยโลงวิควายเหยียบคนตาย

มีผู้ใดโลงวิควายเหยียบท่านตาย ให้มันแทน มีบ่วงให้บัวแดง
มีเชือกยงคามองวิควายชนท่านตายให้มันใช้ มีเจ้าควยร้องให้มัน
หนี มันบ่นหนี อย่าว่าสิ่งแก่เจ้าควยเทอญ

ว่าด้วยลึงงวิควาย

อนึ่งวิควายบ้อย ยังมีผู้หญิงไปตักมา เจ้าควยเต่ามาพัน
กลางทาง มีว่ามันตักแท้ให้ใหม่ มีว่าควยหากหน้มนผู้ใดนั้น มัน
เต่าเจ้าบ้านใหญ่ มันท้อเอามาผูกไว้คตมควยมัน ให้มันอย่าว่ามัน
เทอญ เหตุมันบ่นเต่าแก่เจ้ามาเจ้าควยตาย มีมันโตถึง ๓ วันบ่นเต่า
แก่เพื่อน ให้ใหม่กองของชนหนึ่ง

ว่าด้วยไว้ ของตัวกัน

มีว่าชาติของคนไว้ของตมกัน ผู้หนึ่งเขาของมันหนี พดอย
เขาของผู้อยู่คตมกันนั้นหนีมันตักแท้ ให้ใหม่ตามชนตักมัน มีว่าของ
แมกบได้ใจใจเขาดังนั้น อย่าให้ชาวว่าสิ่งแก่กันเทอญ

ว่าด้วยช่อนอำโทษ

อนึ่งช่อนอันหนึ่งอำโทษไว้ เขาพุ่งนใหม่เส่มอกัน มีคตควย
จิวให้ใหม่สองท้อ รูว่าตักมันเต่าช่อนไว้ ให้ใหม่ถึงชนตัก มีว่าอำ
เขาของท่านท้อใด ให้ใหม่ตามของอันนั้น ผู้ใครรู้แบ่งให้กินตาย ให้
รอกคัวมันได้เต็มฉาง คัวมันให้เอาใช้ผู้คาย

ว่าด้วยเอาไฟจุดสวน

อนึ่งเอาไฟจุดสวนทุกดี ไฟไหม้เรือนตึกก็ดี เรือนท่านผู้ชกก็ดี
เสียของให้เอามันไปขายเอาเงินมาแทนของท่าน

ว่าด้วยควายหลุดชนคน

มีว่าความหากหลุดชนท่านไปตาย ให้เอาควายตัวนั้นไปขาย
เอามาผ่าสี่ของสี่ส่วน ให้แก่เจ้าควายส่วนหนึ่ง ให้แก่ผู้ถูกควายชน
ส่วนหนึ่ง

ว่าด้วยควายชนกันตาย

มีว่าควายเลี้ยงอยู่ ตัวอื่นหากมาตีชนตาย ให้ขายเสีย ใต้ข้อใด
ให้ผ่าสี่ของสี่ส่วน ให้แก่เจ้าควายตายส่วนหนึ่ง ให้แก่เจ้าควายเป็นส่วน
หนึ่ง มีว่าควายตีตาย ความแฉะแฉกกัน หมูหมาที่ดังเดียวกัน

ว่าด้วยงัวควายกินข้าวแรก

อนึ่งงัวควายกินข้าวแรกท่าน ถึง ๓ วันนับมาหารู้ ท่านใหม่
เหต้ำต้องให้ ไก่ต้องตัว งัวควายท่านผู้ชกนั้นมาค่อมให้ได้กิน ฌับ
กินควายตัวนั้น หวงเข้าครอกไผ่ก็ดี ให้กินแก่เจ้ามัน อย่าให้เจ้า
ของได้ไถ่เทอญ มีว่าเอาไปฆ่ากินให้ใหม่

ผู้ใดดีกของชาวเมือง เอาให้แก่ทำงพระยาแฉ่นหมื่นผู้ใดก็ดี
บั้งเขาของผู้นั้น ให้กินแก่เจ้าของชอบแต่ โทษบั้งได้ทำงพระยา
แฉ่นหมื่นผู้นั้น เหตุว่าเพื่อนหากเอามาให้ตาย ให้ได้โทษแก่ผู้ดี

ว่าด้วยฝากของ

อนึ่งท่านฝากของไว้ค้อมเรือน มันทำเตี้ยของฝากท่าน พึงให้
เจ้าเรือนใช้ เหตุว่าของมันบ่เตี้ยตาย อนึ่งเจ้าเรือนม้ทางไป และ
หนีไปม้กฝากเรือนไว้ค้อมเรือนอื่นไกลกั้น ฝากตูกไว้กั๊ด ดวดมา
เตี้ยของในเรือนกั๊ด เตี้ยตูกท่านกั๊ด ตกหน้าตายกั๊ด ช่างมางวดควาย
ย่ำตายกั๊ด หมูหมาชบคายกั๊ด ให้ม้คูเรือนแทนของตามอันเตี้ย ผิดตูก
ท่านตายให้ใช้ตูกท่าน ๓๐๐

ว่าด้วยชวนโจรลักของเพื่อน

อนึ่งชวนโจรลักเขาของเพื่อน ได้ให้ม้ชวนเก่งโจร ผิดผู้ดีห่าง
ห่างไว้ท่ประตูบ้านกั๊ด ค้อมชอกกรวดจิมต้วน มันหากบ่บอกบ่เต่า
แก่ท่านผู้ดี อยู่บ้านอยู่เมือง บ่บ่าวบ่เดินตั้นน ท่านผู้ไปตูกตาย
กั๊ด งวดควายตูกตายกั๊ด หมูหมาตูกตายกั๊ด ให้ม้ทางห้าอนนใช้ ผิดว่า
บอกเต่าแหวตั้นน ท่านผู้ไปตูกตายกั๊ด ผิดว่าเต่า ๆ แหวหากตูก
เมื่อนั้น ผู้เจ้าหัวไซค่าคน ๓๐ เหตุว่าเมื่อนั้น คนทั้งหลายไปคั่ว
หาผักหาไม้ มาได้แดงายคาย ผิบให้ทางเมือให้เอาไม้ทบเตี้ย ชย่า
ให้ใส่ครอก ชย่าให้ใส่แหตม ผิดหากตูกกลางคั้นยังมีค่าดังเตี้ยตาย
เหตุว่าบ่ให้แทนเพื่อนแหว มันเป็นโจรบรูเฝจักเห็นมันตาย

ว่าด้วยเรือหนักเรือเบาชนกัน

ผิเรือเจ้าชนเรือหนัก หากเตี้ยของท่อดใจให้เจ้าเรือเบาไซทอนั้น
ผิดคนตายให้ใช้ค่าคน ๒๐๐

อนึ่งห้ามเบารชนหาบหนักเดี่ยวของ หาบหนักเดี่ยวของท่อดิให้
หาบเบาแทนที่อนึ่ง ฌิว่าเจ้าหาบหนักตายให้ใช้ต้องท่อดิให้สู้จัญ ฌิว่า
ผู้ถือได้มาซุนผู้ถือหาบยงเจ็บก่ดงนินแเต

ถเวยนเบาซุนถเวยนหนักก่ดงเดี่ยวนิน ผู้ไปกายเปล่าให้หัดถผู้
ถือหาบ ผู้ถือหาบเบาให้หัดถผู้ถือหาบหนัก

นายซ่างให้หัดถถเวยน ให้หัดถนมี ๓๔ ประการ อนึ่งหัดถน
ไปฆ่าท่านผู้บิถมี ๕ ประการ คนหัดถูกเมียท่านมี ๖ ประการ ทำไป
ฆ่ามี ๗ ประการแเต อนึ่งท้วงวนธาร์ให้กินตาย ๓๘ อนึ่งไปเช็ดยา
ให้กินตายมี ๕ ประการ อนึ่งเจ้าคนแก้วคนหาญคนโจรมาแจะ อนึ่ง
ดักของสังข์ อนึ่งฆ่าชาวเจ้าสังข์ อนึ่งฆ่าพ่อแม่ อนึ่งฆ่าพี่ฆ่าน้อง
อนึ่งฆ่าเจ้า อนึ่งให้ฆ่าผัวเมียเดี่ยว วจิถียคนทั้งหตายผู้นี้ ได้กระทำน
นโทษหนัก ให้ท้าวพระยาเจ้าซุนพิจารณาตามโทษได้เขาผู้นี้โทษ
ควรทณชกรรมตามโทษมี ๓ ประการ อนึ่งฆ่าเดี่ยว อนึ่งให้หัดถน
ดินมีอเดี่ยว อนึ่งให้เขาไปขายเดี่ยวค่างบ้านค่างเมือองจิงควรแเต

ว่าด้วยคนผิดอาชญาท้าวพระยา

ฌิว่าผิดอาชญาท้าวพระยา แหม่นโทษหนักก่ดี โทษเบาที่ดี คน
อาส่าไปเอา มันถือฮอกตามมารบเดวที่ดี มันแ่งนหนักดี ท่านได้
ฆ่าตายดงนินบ่เป็นโทษแก่ผู้ไปเอาแเต ฌิมันโยมแฉ้วให้ผู้เขาอย่าฆ่า
มัน ๆ หากเดว ท่านผู้ไปเอาได้ฆ่าตายโทษบ่มีแเต

ว่าด้วยหมากนโมพิจารณาโทษ

มีว่าเจ้าขุนผู้ใด ฆ่าคนบพิจารณาหาโทษ ถอดฆ่าเสียให้ได้
 ดินใหม่แก่ผู้ฆ่าเทอญ มีว่าจักพิจารณาถ้อยให้ผู้ที่ผิดที่ชอบ มีว่าท่าน
 ไถยกท่านก็ดี ของท่านก็ดี มีจักได้โทษให้คนของอันเฒ่ามาก่อน
 อนึ่งให้หญิงดูถ้อยคำอันเขาผิดกัน ผิดที่เจ้าที่ฆ่าตายก็ดี เจ็บก็ดี ถ้อย
 เสมอกัน เหตุว่าท้าวพระยามให้ขาดเพื่อตั้งนินแด

อนึ่งเจ้าขุนผู้ใด ไพร่น้อยก็ดี ไปยาดท่านบ่ชวดอาชญา เจ้า
 ขุนหากไปยาดกันใดคณผู้ใด เจ้านบ้านเจ็บให้ใหม่ ๒๐๐ ผู้ทุกข์ ๓๐๐
 ผิดาเสียบ่ได้ให้ถนทกรรม และศั ๗ บาท มีเจ้าใดศัเจ็บแตรบาด
 ถ้อยเสมอกัน เหตุว่าบ่พิจารณาไปสู่ท่านตาย มีพาไปบอกเจ้าขุนให้
 มาแตรศัหาวบ่มา เจ้าขุนไปจับไปยาดเอา มันถวดศัคนเจ้าขุนคณนั้น
 ช้อว่ามันเป็นคนร้ายแตร มันได้ฆ่าศัผู้ใดเจ็บ ให้ใหม่ท้อผู้เจ็บ บ่ตาย
 ให้ใหม่ ๓๐๐ มีว่าบ่อยเสียการเมือง ให้ใหม่ ๒๐๐

ว่าด้วยข้อพยาของเจ้าลักหน

อนึ่งข้อพยาของเจ้ามันลักหน ตกแดนดินเมือง มีว่าเพื่อน
 ญาติไทย บ้านเห็นอบ้านใดบ่ช้อย ผิดตายก็ดี เจ็บก็ดี ให้แต่งฉน
 เดียวนินแด

ว่าด้วยลักวัวควายไปฆ่า

มีว่าเพื่อนลักวัวควายไปฆ่าก็ดี ให้ดูรอยตุ่มที่ใด ให้เทกี้แค
 ฆ่าบ้านมาช้อดแต่รอยตกตุ่ม มีว่าได้ ๒๐๐ งาม ให้เจ้าบ้านเสีย ๕ บาท
 มีว่าได้ ๓๐๐ งาม ให้ใหม่สอง ๕ บาท ยิ่งกว่า ๓๐๐ งาม อย่างว่าตั้ง
 เทอญ

ว่าด้วยลักหมาลูกพล

มีว่าลักหมาลูกพล บัไซของอันแพงให้ใหม่ ๕ บาท มีว่าคนชั้น
 เขาของคอมเรือนโกตให้ช้อยค้อค่าน บัช้อยเดียวของท้อใด ให้เรือน
 โกตแทนท่อนั้นควรแต่ มีว่าฆ่าตายให้ใช้โทษ เจ็บให้ผู้ชวยญ

ว่าด้วยลักพร้าวตาล

มีว่าลักพร้าวตาล ได้ของแก่คนให้ไซท้อหนึ่ง บัได้ของแก่
 คนให้ใหม่สองบาท มีลักถ้อยพายใต้ของแก่คนไซเก้งหนึ่ง บัได้ให้
 ใหม่บาทหนึ่ง มีว่าวางควายตกคนไรใต้คันทา ถินข้าวแรกกดี บัผู้
 บัหา หมายถึง ๓ วันให้มาผู้ เจ้าข้าวยังฉิบหาย ชนโกตถนบกหัวง
 ใหม่ ๓๐๐ มีว่าเจ้าข้าวบ่เต่าค้อเจ้าควายเจ้างว ยิ่งฆ่าพันเดียวให้ใหม่
 เจ้าข้าว ๓๐๐

ว่าด้วยข่อยท้าวพระยาไปสุไฟ

มีว่าข่อยท้าวพระยาไปสุไฟ มีตุกหญิงกดี ตุกชายท้อใดกดี
 ให้โจกบแม่เ็นไฟ เหตุว่าไฟเม็งนหากเป็นของพระยาตาย

๑. วัด. ๒. ช่วยท้อสุ. ๓. ร่วง.

ว่าด้วยขุนธรรมศาสตร์

ขุนในโตกนมัสตองประการ จำพวกหนึ่งขุนผา จำพวกหนึ่งขุน
 มาร ผู้ใดประกอบด้วยตั้งคหะวัตถุ ๓๐ ประการ มีเมตตากรุณา
 ไพเราะไทยทั้งหลายบ่าบไพเราะ บัญญัติครัดคอดังน ธิชื่อว่าขุนธรรม-
 ศาสตร์เด

ขุนผู้ใดได้ประกอบด้วยตั้งคหะวัตถุ ๓๐ ประการ มีเมตตา
 กรุณาให้ตนเอง ลูกชาย ๓ จำพวกตั้งน กว่าพ่อเขาแม่เขา ๓ คน
 ตาย มามีความวิเวกตถิเถียงกัน ยาคคหะเรือนกัน ถือว่าเป็นคุณแห่ง
 เขา ๓ คนนก็หากได้มอถันเด

อันน้อยอันใหญ่ได้มอถัน ถาเขา ๓ คน ผู้มีหากเป็นตถุกัน
 นนวิเศษกว่าตั้งคน ตั้งถาว่าวิเศษจาได้วิเศษแท้ เหมือนตั้ง
 แก้วพระยาจักรี ครั้นว่าพระยาจักรีเกิดเมื่อใด จักแก้วอันนหาก
 มาด้วยสัมภาร แห่งพระยาจักรีรดราชนันเด

อนึ่งเหมือนตั้งโชตกะมหาเศรษฐี นางแก้วหากมาแต่บุตรกรู
 ทว่าปี มาเป็นเมียด้วยสัมภารตั้งนชื่อว่าวิเศษเด ตั้งของมในเรือน
 น มาว่าให้เป็น ๖ ส่วน ๓ ส่วนให้แก่มีผู้มาเป็นตถุนัน ต้องตั้ง
 ให้แก่ผู้ขอต่อมเพื่อนน ส่วนหนึ่งให้แก่ตถุข้อยอันเกิดในเรือนอัน
 เขาเป็นตถุนน ธิชื่อว่าตถุคคิมณะเด

บัดนี้จากถ่าวกรรมศาสตร์ อันเป็นถ่าถตั้งเทียมเด ยังมีผู้เห่า
 ถ่าถหนึ่งอยู่ไพโร กับตั้งถ่าถหนึ่งถวดไปนถนตั้งรู มีนถ้อถกมาตถถ

เด็กคนหนึ่งเห็นเด็กคนหนึ่งไปจากเค็น เห็นเด็กคนหนึ่ง
 เจรจัดมีความกรุณา ก็เข้าพิชัยให้ดู ภายตุนเด็กคนหนึ่งดูว่าจัก
 กินเจรจัด เหตุอาหารมาเข้ายาเซตคแห่งกุแแต่ตายฉนน เจรจัด
 ดอดบ่ให้กิน ซาพากันไปตั้งว่หิงวัดค จังจั้งคิดว่ ฌิคุตคว่ำให้
 เด็กกินเจรจัดวาคฉนน ภายหน้ามนเหต่ากินกุบรูแแต่ คคให้เด็กกิน
 เจรจัด จังวัดคฉนน ชื่อว่ภยาคคแแต่

แแต่ซาเหต่าพากันไปตั้งวอก ให้วักพิจารณา วอกจั้งคฉนนว่
 ฉนน เมอคุเห็นคนคคขุมท่างออยู่ คุเขาออกได้ เดื่อเหต่าว่จักกิน
 มั่นอยู่ คุเหต่าซกแชนมนฉนไป เดื่อจั้งกินมนหันแแต่ ภายตุนมันตวค
 มาเข้าบ่กินนา คุบ่ควจจกให้คฉนแก่มั่นก่อนแแต่ ว่าฉนน ดวคคคให้
 เด็กกินเจรจัดห็นแแต่ วอกคคคฉนน ชื่อว่โทธาคคแแต่

ซาเหต่าพากันไปตั้งว่แ่งให้แ่งคค แ่งกเห็นจกกินซาคคคเดื่อ
 จังคคคให้เด็กกินเจรจัดห็นแแต่ แ่งคคคฉนน ชื่อว่โดธาคคแแต่

ซาเหต่าพากันไปตั้งว่ทวดาคคฉนน ให้พิจารณา ทวดาจั้งคคว่
 คคณมาอยู่ร่มไมเทยรยอมหักห้งว่ไม เขาฟักิมารองนอนฉนน ไปไมยอมน
 ห้อมเดื่อห่มค เดื่อยังอยู่โกตคุ คนจกมาโกตบ่ได้แแต่ ว่าฉนน ดวค
 คคให้เด็กกินเจรจัดห็นแแต่ ทวดาคคคฉนน ไดชื่อว่ฉนนทาคคแแต่

ซาเหต่าพากันไปตั้งว่กระต่ายให้พิจารณา กระต่ายจั้งพิจารณาท
 ซาเจ้าท้ง ๒ ฉฉฉฉนน จั้งตามเจ้าเดื่อโครังว่ ท่านอยู่ทใด เจรจัด

จึงไปหาเจ้าชาย ท่านจึงไปบอกที่อยู่ของตนดู เพื่อจึงพากระต่ายไป
 ฮ้อดที่มันนอนเห็น กระต่ายจึงหวัดหัวถึงดู จึงว่าท่านนอนอยู่ๆ ว่า
 ยืนอยู่ตาย เพื่อจึงว่าท่านนอนอยู่ตาย กระต่ายจึงว่า ครั้นว่าถึงนั้น
 ท่านจึงนอนอยู่ที่เก่าท่าน มากจึงหวัดหัวถึงดูก่อน ว่าฉันนี้ เพื่อก็ไป
 นอนเห็นแต่

ยามหนึ่งให้ก็ออกมาฮ้อดเห็นตายเห็นแต่ กระต่ายจึงว่าแก่
 เจวเร้งดีว่าเจ้ากุงเห็นทอน เห็นนิมนชาธรรมบรูจกคุณเจ้ากุงตาย
 กระต่ายตติคติน ฮ้อว่าดีคคิตแต่

ยังมีมาณวะ ๔ คน ไปเรียนศาสตร์คคีตป ในเมืองตักกะคีตา
 ผู้หนึ่งเรียนคานา ผู้หนึ่งเรียนมนต์เบ้าคนตายให้เป็น เขาเรียนจบ
 แดง เขาจึงกตบคนมาสอนทรมานาแห่งหนึ่ง ผู้ที่ตายหุอ่ามทนายว่า
 วนพนักหลังดีดตังค จักเอาตุกต่างพระยาเมืองหนึ่ง มาทางอากาศ
 บ่อย้าชแต่ เราดย้านอนเนอ อยู่บ้านเท่าใด นกก็เอาตุกต่าง
 พระยามาเท ผู้ยงธนูหนักยงนกดกตงในน้ำจมอยู่ ผู้ตราบนนักเขา
 นางออกมา ผู้เบ้ามนตมนักเบ้านาง นางก็มชวดคินมาเห็นแต่ เขา
 จึงว่าชู้คนชู้วามักคุณ มันจึงชงกนเขานางเป็นเมีย

จึงพากันไปตั้งพระยาเมืองหนึ่ง พระยาก็ตตว่าให้ผู้คานาเขานาง
 ฮ้อกนนั้น เป็นส่วนางเทอญ เหตุว่าซาหากได้วิทย์ยุบบายนมนแต่ดตาย
 ผู้ยงธนูหนักเป็นพอ ขามเบ้ามนตมนให้เขนแม่ ขาผุหุอ่ามค้ำดีตรมน

๑. เทอญ. ๒. ทุกคน. ๓. จับ, ถูกต้อง.
 08/10/2566

เป็นพ่อครัวตั้งถือนเขา ให้เขาอยู่รูปร่างเดียงคู้ทั้งสามคนเทอญ คิดตั้งน
ชื่อว่าศคคเต

ยังมีชายผู้หนึ่งมีรูปโฉมงามนัก มันเป็นใคร พระยาเอามัน
มาแต่ยบหลาวเดี่ยวไปทันตาย อยู่แต่บริเวณเมืองนน ยังมีแม่
ค้าข้าง ๕ คน เขาเห็นใจผู้หนึ่งงามนัก เขาอินดู ผู้หนึ่งมีคำพ่นไถ่
เอาต่อมพระยา ผู้หนึ่งร่ำว่านยามาได้บาท ผู้หนึ่งรู้ไปว่าค้าขาย
มาเดียงเขา ผู้หนึ่งแต่งบ่วงเห่ หนอนเชอระบาศ ยารักราเอนคิงมันให้
ศคคเต ชู้คนชู้ว่าคุณมันมี เขาจึงเอาใจเป็นลัด

เขาจึงพากันไปหาพระยาให้พิจารณา พระยาศคคคให้ผู้บงเน่าบง
หนอนนนเป็นลัดมัน เหตุว่าซากหักได้ถูกเนอคิงกนแวงตาย ผู้มีคำพ่น
นนเป็นดงพื่อ ซาผู้ร่ำว่านยามนเป็นดงแม่ ผู้มีคำขายมาเดียงเขานนให้
เป็นดงพื่อ ให้อยู่รูปร่างเดียงเขานนเทอญ ศคคคนชอบ เป็นลัดศคคเต

ยังมีมาณะ ๕ คน ไปเรียนศาสตร์คิดปี่ไม้ของตักกะคีตามา ตา
เขาบอดแต่ชู้คน เขาเห็นว่าหมากมั่งงยาตามในดงนอุทยานพระยา ผู้
หนึ่งมนรุตคนหมากมั่งงอัย มันกพากันเขาไปบอกหนแแต่ ผู้หนึ่งรู้จัก
หังามั่งงอนเป็นหมาก ผู้หนึ่งรู้จักถมหมากมั่งงให้ตคตง ผู้หนึ่งรู้มค
รับเอาหมากมั่งงอัยให้ตคคิน มิว่าหมากมั่งงตคคินพิษมัจกหายเดี่ยว
บ่เป็นยา ครันว่าได้หมากมั่งงแแต่ชู้คนชู้ว่าคุณมันมี เขาจึงถนถน
หลาย

จึงพากันไปหาพระยาให้พิจารณา พระยาจึงคิดว่าใหม่มีผู้รบได้
กินหลาย เหตุว่ามันเป็นคนซื่อตาย แข็งมันได้แต่ของมันบ่เห่าเขา ๆ ก็
บรู๊แต่ตาย บ่ได้กินสักคนแต่ตาย เหตุตั้งนั้นคุณมันหลาย คิดดังนี้
เป็นตุคตคิดแต่ ครั้นว่าเขาได้กินหมากม่วงคาเขากุ้งชู้คนเห็นแต่

ยังมีคนตั้งของคน ขวบนันไปซุดเขามดแห่งหนึ่ง เดียมซาไปถูก
ให้คำพร้อมกันเขาริงกันเอาหลาย เขาจึงพากันไปหาพระยาวิชัยกุมาร
ให้พิจารณา เจ้าวิชัยกุมารว่าผู้ใดชวนไปก่อน ผู้นั้นเอาหลายชอบ
แต่ คิดดังนี้เป็นตุคตคิดคนนะแต่

ยังมีคนตั้งของคน เขาไปยังนกกถูกพร้อมกัน ผู้หนึ่งบินถูกคันทก
ผู้หนึ่งบินถูกอกนก ขาริงกันเอาหลาย เขาจึงพากันไปหาเจ้าวิชัยกุมาร
ให้พิจารณา เจ้าวิชัยคิดว่าให้แก่ผู้ถูกอกเอาหลาย เหตุว่านกลาย
เพราะบินเห่มนนตาย คิดดังนี้เป็นตุคตคิด

ยังมียักษ์ต้องตอ ได้คนผู้หนึ่งชิงกนกกินหลาย จึงพากันไปสู้
ขุนยกษผู้หนึ่ง ให้มันแก่เขา ขุนยกษผู้นั้นบั้น ๓ ท่อน แต่ฉบับให้ขา
คนละท่อน ขุนยกษเอาท่อนหนึ่ง คิดดังนี้ซื่อว่ามันเต็มอแต่

ผู้ใดได้เข้าของ แะพากันไปหาเจ้าขุนให้มันตั้งนี้ ให้เจ้าขุนกิน
ตั้งหนึ่ง แล้วจึงให้ขาบั้นตามคนแห่งขาชอบแต่

ประการหนึ่ง กิจถ้อยคำผิดถ้อยกันน้อยมากกว่า มาพิจารณา
ดูตอจกให้เป็นโทษแก่กว้างขวางไปหน้า เนิบเจ็อกบท่าวงพระยา

คนกตัญญูตาย เป็นดังสุธรรมเถรก็ยิ่งงมมาจิตตกหืด ยามเมื่อนั้น
 เข้าตอมมหาสาริบุตร มหาโมคคัลลาน เมื่อนั้นเขาในเรือนวันนั้นแต่
 จิตตกหืด อาหารท่านก็มิช้อนแถมมีทอชนมแด่กัจจาย อธิบายว่า
 สุธรรมเถร ถัดมาแต่จิตตกหืดเศรษฐี เหตุท่านได้ขายชนม
 แด่กัจจายวัน แด่จึงได้เป็นเศรษฐีตาย คำนั้นจึงต่อข้าชอคพระ
 สัพพัญญูเจ้า ๆ ก็ดีสุธรรมเถร จำให้ต้มมาแก้อจิตตกหืดเศรษฐี
 เหตุท่านเป็นได้ตาย ครั้นนี้ได้ต้มมาดั่งนั้น จึงเป็นอริยอุปาท
 สุธรรมเถรตาย

ยังมีหมอยาผู้หนึ่ง มีชื่อว่าเป๋ายาคณผู้เป็นพยาธิกนัจจ มี
 เห็นง่าตอหนึ่งอยู่ในโกนไม้ มีนหลายแก่นกนทงหลายว่าตอคนกเอียง
 อยู่หนึ่งตาย เมื่อนั้นพระโพธิสัตว์เจ้า เป็นประธานแก่เด็กนชยทงหลาย
 คตงว่านกเอียงแท้ ก็ชนเมื่อหุบเขาจึงรูปร่าง ก็ชดตงมาเกยคต
 พ่อหมอยาผู้หนึ่ง จึงคตตายหนึ่งแต่

เมื่อนั้น เขาก็เอาเด็กนชยทงหลาย กับทงโพธิสัตว์เจ้าเมื่อหา
 พระยา ๆ จึงพิจารณาตอโทษ แห่งพระโพธิสัตว์เจ้าว่ามี พระยาเหล่าให้
 ผูกคตทงหลาย ผูกผูกพระโพธิสัตว์เจ้านั้นแต่ พระยากก็ให้ยัดคต
 แก่พระโพธิสัตว์เจ้าวันนั้นมากนทงเห็นแต่ พิณิจนยพิจารณาตอ นี้ว่า
 ต้องผูกคตแก่ประภัน ให้ตามปฏิญาณอันชาประภันนั้นก่อน

เป็นตำนาน ผู้หนึ่งจากขาม نابไต ผู้ใดเขาถูกขามพันแท้ ของ

อันใดพึงใจกุ๊กให้แต่ ในของมีนนมข้าวสารทานหมากพร้าว
 หนึ่ง ข้าวตักห่อหนึ่ง คำพินหนึ่ง เมื่อนนยงมชายผู้หนึ่งมีแรงนก
 มนิกเขาชายผู้หนึ่งขามนำพินแต่ มนิกถามเอาของนนแต่ ผู้เจ้าของ
 ว่า ถ้าข้าวสารทานพร้าวหนึ่ง ข้าวตักห่อหนึ่งนิน ท่านมีอันใด
 เอาเทอญ ชายผู้หนึ่งเห็นว่า กุ๊กเอาคำพินนนแต่ ผู้เจ้าของบให้
 ขาจึงพากันไปหาจำไต่คางาม จำไต่คัตว่า ให้มันเอาห่อข้าวนี้มัน
 บ่เอา ขาจึงพากันไปหาพระยา ๆ จึงให้นางผู้ตระเทวักคิด นางจึง
 ตามดูไต่ค้อยคำขาทั้งต้องแล้ว นางจึงให้เอาห่อข้าว เอาข้าวสาร
 ทานนนมมาทั้งคำพินนนมมาเดียนไว้แต่ นางจึงว่าแก่เจ้าของว่า ถ้า
 ของดำมอन्नท่านพึงใจอันใด ท่านเอาห็นเทอญ มันผู้เจ้าของก็เอา
 คำพินนนมไปนนแต่ นางจึงให้ไปทนมคนมาเดว นางจึงถามว่า
 คำพินนพงใจท่านแต่ภญา มันเจ้าของว่าพึงใจเข้าแต่ นางกล่าววว่า
 จึงให้คำพินแก่มันผู้เอาท่านขามนำนนทอน เหตุหากกถ้าวของอัน
 ไต่พงใจ ๆ จักให้แก่ท่านว่าอันค้าย ชายผู้หนึ่งก็หาคำปากบได้ ก็
 ให้คำพินนนแต่ คัตคิงนเป็นคัตคิตแต่

ยังมีนบวชตนหนึ่ง ตักหาผานูปโคมนชชอนนหนึ่งให้ตไป
 เมื่อนนยงมหญิงต้องคนเห็นของไม่ไหตมาแต่เกิด ผู้หนึ่งว่าจะเอา
 ขอน ผู้หนึ่งว่ากุ๊กเขา ของอันใดมีในขอนนิน ก็จึงเอาแต่ว่าคิงน
 กว่าขอนจะมาฮ้อคขา แล้วนางผู้ว่าจักเอาขอนนนิกเออเท นางผู้ว่า

๑. เรียง. ๒ ตาม. ๓. ลอย.

อนไทม์ในขอนแก่นจากเอานัน ก็แถมเมื่อเอามาจากให้ชายผู้หนึ่ง
มีทันมาฮอต นางผู้ว่าจากเขาขอนแก่น ก็ฉีกผ้าใบกึ่งหนึ่งให้ชาย
ผู้หนึ่งแล้ว ซากเขาก็กินหมดเมื่อฮอตเวอนพ่อแม่ผู้หญิงแล้ว พ่อแม่
ผู้หญิงก็โหยพร้อมเอามาให้แก่นกันหันแด

เมื่อนั้น หญิงผู้เมื่อเอามา มาบเห็นมกกว่าเป็นผอม ขาจึงกิน
จึงพากันไปหาจำไค้คำพิจารณา จากคิดให้เป็นผอมนางผู้ฉีกผ้าให้หนึ่ง
เหตว่าซาหากเป็นผอมเป็นเมียกัน ในขณะที่เอาให้ผ้าแก่นกัน หาก
มกกันแล้ว ยามนั้นเป็นต้นผอมแด

อนึ่งพ่อแม่ผู้หญิงก็หากให้ตุ๊กตเป็นเมียจริงนา ให้ซาทั้ง
ต้องเอามือซบตงในไค้น้ำ แล้วโหยพร้อมกันให้เป็นผอมเมียกันแล้ว
ในขณะที่นั้นไค้ชื่อว่าโศทาคันแด มีนผู้เอาผ้ามาบทันนี้ ไปเข้าใน
เมยส์กคนค้าย ตัดตงนเป็นส์คคแด

ยังมีนาหระผู้หนึ่ง ซนหมากม่วงกินตอตกแขวงว่าหมากม่วง
อยู่ เมื่อนนยองมคควาญช่างผู้หนึ่งชางมา มีนผู้คคคนไม่เอนว่าเอา
ซอียดงแด หากจักให้ค่า ๑๐๐ ว่าตงน นายชางใครได้ค่า ๑๐๐ นั้น
ก็ตั้งชางไปจับเอาหมัน นายชางยนอยู่คชชาง จับเอาแข่งหมัน ชาง
ได้ใจว่าเจามันตั้งให้ไป ชางก็ตั้งไป นายชางก็แขวงแข่งผู้หนึ่งอยู่
ซาทั้งตั้งนณเวทนา มากนิก เมื่อนนพรานบ้ายผู้หนึ่งไปกวว่า ก็เห็นซา
แขวงหง่าไม่อยู่ นายชางจึงเอนว่า ท่านมาเอาเผื่อตงแด เผื่อจักให้

๑. ผ้าห่ม. ๒. ขกให้, อนุญาติ, ยินยอม. ๓. ซ้ำเพ้อ.

คำ ๓๐๐ นายพรานป่าจึงตัดไม้ถวายเขาตง แล้วก็ตามเขาคำ ๓๐๐
 นน เขาเถียงกันให้คำ ๓๐๐ นน เขาจึงพากันไปหาพระยา ๆ คิดว่า
 ความขำน มีนอยากกินของจางท่าน บัพิจารณาให้ถี่ ดวดตกข้าง
 แล้วไปแขวนแข่งท่านอยู่ ให้ชำดำมากแก่ท่านดั่งน อยากกินจาง
 มีนอาศัยซึ่งท่าน จึงได้ชีวิตตาย ให้มันเสียคำสองส่วน ให้ผู้ตก
 ก่อนเสียส่วนหนึ่งชอบแต่ ตัดดั่งนเป็นตุคุด

ยังมีพราหมณ์ผู้หนึ่ง โถนาแล้วมันก็เข้างวไปผูกไว้ใต้เรือน
 เพียงท่อนมันน หันนใจรมาตักเองมันไปมากิน แล้วเขาน
 ไปซ่อนไว้ใกล้พราหมณ์ผู้หนึ่ง เจ้าส่วนกับอรุ เจ้าว่าเจ้าส่วนน
 เป็นใจ แล้วดวดตกเขาเมื่อหาพระยาเจ้ามุตคนใด ๆ จึงเขียนเจ้า
 ส่วนนดู เจ้าส่วนว่าข้าบได้ตก เจ้ามุตคนใดก็รู้ว่าเจ้าส่วนบได้เอาแท
 จึงว่าเจ้าส่วนมึงผูกไว้ใต้ท่อนมันน ใจรักท่านยังว่าบมื่อตาย เจ้า
 ส่วนมันเดายังอยู่ใกล้เรือนมันน ก็ถูกให้มันเห็นตาย อนึ่งท่าน
 บได้ของกับมื่อมัน จึงว่ามันลักบได้แต่ ครั้นได้ภายหลังจางได้โทษ
 มันเทศนุ ทนท่านบัพิจารณาให้แจ้ง เห็นผู้กท่านดั่งนท่านผิดแต่
 พระยากใหม่เจ้าจางเห็นแต่

เจ้ามุตคนใดจึงซักตำนานอันหนึ่งมาว่า ดูนายพรานแต่เด้นา
 อามาตยทั้งหลาย แต่ปางก่อนนมัน ยังมีพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อว่า
 เวธายพราหมณ์ เป็นผู้พิจารณาความต่างพระยาดังกา เมื่อนนยัง

มีพราหมณ์สองคนผัดกัน ผู้หนึ่งมีคำพินหนึ่งใส่ถุงไว้ โจรมาดัก
 เอาแต่คำ ทั้งถุงไว้ใต้คนใดพราหมณ์ผู้หนึ่ง พราหมณ์ผู้เจ้าของ
 เห็นถุงในทันที ทอดว่าพราหมณ์ผู้หนึ่งของฉัน เขาจึงพากันไป
 หาเสนาพระยาให้ไต่ความนั้น บังพิจารณาให้ถี่ พดอยว่าเจ้าเรือนดัก
 ทอดได้โทษสองข้อ เป็นค่า ๒๐๐ เจ้าของได้ถวิลดีมากนัก จึงหนี
 เมื่อหาเรือนบั้นสุด เลือดหนึ่งทอดยูกตางทาง ถึกนมัน ๆ ก็
 ตายเป็นยักษตัวหนึ่ง เวล้ายพราหมณ์ผู้คิดความนั้น ลงไปอาบน้ำ
 ผีเสือนากินมัน ตายไปเป็นเปรตเบตงไฟแถวเขวมันอยู่ พดอย
 ว่ามาร้องให้ ดำแดงให้ฝากฎแก่คนทั้งหลายให้รู้ว่าพิจารณาความ
 บัซอบหันแด

ยังมีพระยาคนหนึ่งชื่อว่าพรหมทัต ด้วยราชสมบัติอยู่ในเมือง
 พาราณสี ปางนั้นพระโพธิสัตว์เจ้า ได้เป็นเขยคตะปาดตัวหนึ่ง วัน
 นั้นปลาทังหลายถูกไซ ของนาคตัวหนึ่ง เข้าไปในไซใคร่จักกินปลา
 เมื่อนั้นปลาทังหลายก็วิ่ง ขบงูตัวนั้นเดอดก็ออกมานัก จึงออก
 จากไซไปนอนอยู่ในที่มืดแห่งหนึ่ง พระโพธิสัตว์เจ้าไปจับอยู่เหนือ
 ไซนั้น งูตัวนั้นเห็นเขยคตะปาดตัวนั้น จึงถ่าถามว่า ตูราเขยค
 ตะปาด ปลาทังหลายมาขบกู ๆ เข้าไปในไซนั้นยังพึงใจท่านฤ เมื่อ
 นั้นพระโพธิสัตว์เจ้าถ่าว่าว่า มีปลาทังหลายมาขบมีแท้มก็ชอบแด
 บัดนี้หากเข้าไปในไซ เพื่อจักกินปลา ๆ จึงขบมึงเจ็บก็แล้ว ตาย

ก็แล้ว ก็พึงใจแด่ ฌว่าต้องผิดกันชาติตักกัน ให้พิจารณาคังนเทศน
 ยังมีภิกขุคนหนึ่ง อยู่ในชมพูทวีปแคว้น และเดียนหมากพร้าว
 หน้อยหนึ่ง ให้เป็นนาตาธรรมการกไปได้นากัน ภิกขุคนหนึ่งมา
 ตักเขา แล้วภิกขุคนเจ้าของจึงไปอยู่ตักทวี่ปุ่น ไปช่อดเจตยศิริ
 วิหาร ภิกขุคนตักหมากพร้าวก็ไปตักหนึ่ง ภิกขุคนเจ้าของหมากพร้าว
 จึงเห็นของตัก ทวงว่าท่านตักเขาหมากพร้าวอุกตาย ว่าฉนั้น ภิกขุ
 ทงต้องตักก็พากันไปหาตั้งขเจ้าหินแด

เวदानนหมากพร้าวในตักทวี่ปุ่นแพงนิก ตั้งขเจ้าทงหลาย
 พิจารณาควว่าเสียตักแด่ ชู้คนชู้ว่าหินแด่ เมื่อนนเจ้าโคทักตเถร
 คนเป็นวินัยชริ จึงถามว่าท่านตักหมากพร้าวอันใดจา เจ้าภิกขุคน
 ตักหมากพร้าวจึงกล่าวว่า ข้าตักเขาในชมพูทวีปุ่นตาย เจ้าโคทักต
 เถรถามว่า หมากพร้าวพุ่นถูกหรือแพงปุ่นปานใดจา ข้าแต่เจ้าก
 เขาว่าหมากพร้าวอันกนกำมแดวณ หากำบได้กนแดว ดังคาบทง
 เสียตาย เจ้าโคทักตเถรเหล่าชาถามว่า ฌเสียตักแดวปานนจกควาคำ
 ปุ่นปานใดจา เจ้าภิกขุกล่าววว่า ปานนเต็มว่าแพงก็เป็นค้ำมาตักหนึ่ง
 แด ฌบ่อนกักตองมาตักหนึ่งแด่ เมื่อนนเจ้าโคทักตเถรจึงว่า ตัก
 ของแต่ควค้ำมาตักหนึ่ง พระดีพพญญเจ้าบได้ได้อาบค้ำปาราชิกแก่
 เจ้าภิกขุตาย เมื่อนนตั้งขเจ้าทงหลายจึงดำชุกรมากนถฉนนั้นแด

ยามนพระยาศีราชฯ ไปไหวพระเจดย์เจ้า ไต่ยนเลี้ยงดำชุกร

อนันท์ จึงตั้งอาชญาไว้ว่า แต่เมื่อหน้าใจเจ้าโคตมัตถเถรได้ถ้อย
ความแก่ใจนักบวชทั้งหลายเทอญ ผู้ใดฟังคำเจ้าโคตมัตถเถร จัก
ได้ทัณฑกรรมแก่ผู้นั้นแต่ ชนพินิจนัยเจ้าทั้งหลาย พิจารณาให้ได้
เค้าความแฉะ ให้เร่งดูว่าตฤตฤกที่แพงแฉะจึงคิดเทอญ

ดีพิณญ์เจ้าอยู่ในเมืองเวสาลี พระมหาอนุรุทธเถรอยู่ในเมือง
เวสาลี มคหบดีเศรษฐีผู้หนึ่ง เป็นตระกูลอุปัฏฐากมหาเถรเจ้า
คหบดีผู้นั้นมีลูกชายผู้หนึ่ง มีหลานชายผู้หนึ่ง ขาทางต้องยงน้อย
เมื่อคหบดีผู้นั้นจากไปตาย จึงว่าค่อมหาชชุกเถรว่า ถ้าตฤกและหลาน
ข้าในสองคนนี้ ผู้ใดยังมีศรัทธาในคำสอนแท้ เจ้าจงให้โอกาส
เข้าของผู้นั้นแก่ฉันผู้นั้นเทอญ บ้านนอกโคตมคหบดีผู้นั้นก็ตายไปหมด
กว่าเขาทั้งสองใหญ่มาแล้ว ผู้หลานนั้นยังมีศรัทธาในคำสอน

เมื่อนมมหาชุกเถรเจ้า ก็จึงให้โอกาสแก่ผู้หลานแท้ ต้มบด
แห้งคหบดีนั้นแล้ว เมื่อนมผู้ตฤกจึงไปไหว้พระมหาชานนทเถรว่า ถ้า
ตฤกหลานนผู้ใดควรแทนต้มบดพ่อแม่ข้าเจ้า มหาชานนทเถรว่า
ควรตฤกแทนแต่ มีนผู้ตฤกกล่าวว่า บัดนี้มหาชุกเถร มาเขาของ
พ่อแม่ข้าให้หลานตาย มหาชานนทเถรว่า มหาชุกเถรเป็นปราชิก
แต่ ว่าฉันนั้น

เมื่อนมมหาอุบาลเถรว่า ตระอาชานนทคหบดีผู้หนึ่ง ได้ตั้ง
ภิกษุคนหนึ่งไว้ว่า ถ้าตฤกและหลานผู้ชาน ผู้ใดมีใจศรัทธาในพระ
คำสอนแท้ ให้แทนต้มบดแก่ชานเทอญว่าฉันนั้น ภิกษุคนนั้นกระทำ

ก่อน จึงพากันไปไหว้พระยา พระยาแก้แค้นให้เขานอนเอาหัวตมกับ
หินแดง ตัดคองเป็นตุคิตแด

ยังมีตะแดง ๓ คนไปตอบนเรือเพื่อน ผู้หนึ่งเห็นไม้ตะเคียนอัน
หนึ่งไหลมา มันบายเขาเห็ดต่างเพียวว่าโคง ๆ ผู้หนึ่งคบมือ ผู้
หนึ่งพ้อนในเรือ ๆ ทำนดมเดี่ยว ๆ ของหมด เขาจึงพากันไหว้พระยา
พระยาตกใจว่าโคง ๆ เดี่ยวดงหนึ่ง ผู้คบมือเดี่ยวดงหนึ่ง ผู้ตัก
พ้อนเดี่ยวดงดงหนึ่ง ตัดคองเป็นตุคิตแด

ยังมีภุมพูนหนึ่ง มีตูกชาย ๓ คน ผู้หนึ่งไปกินนาคอมขุน
ผู้ตางไปค้า ผู้ของบวช กว่่าพ่อเข้าตายเดี่ยว เขาชิงกันเอาของ
พ่อเขา จึงพากันไปสู้พระยา พระยาว่ามันผู้ของมัจฉกกว่าเขือหลาย
คาย ให้มันของดงดง ผู้ตางเอาดงดงก้อง ให้ผู้พ่อดงหนึ่ง เหตุ
ว่าผู้พูน ฮาดยมันบักดีพ่อแม่หลายคาย หากเขาไปเป็นข้าท้าวพระยา
แดงคาย ตัดคองเป็นตุคิตแด

ยังมีพ่อค้า ๔ คนไปตอมกัน เขารักษาแมวมองกดตองหนึ่ง เพื่อ
บิให้หนูกั๊ดของเขา ๆ รักษาแคะคนแคะคั้น ๆ หนึ่ง ตวดเกิดเป็นตุค
มันผู้รักษาคนเมื่อดงกั้น มีนกเขาของผ่ายจุ่มน่านยาพอกไว้ แมว
พาไปฝังไฟ ๆ ก็ไหม้ผ่ายนั้น แล้วแมวพาไปในลำภา ไฟตวดไหม้
ของในลำภาเดี่ยวหมด เขาพากันไปสู้พระยา พระยาว่าให้เขา ๓ คน
นั้นไซ้ เหตุคั้นเจ็บมันไปบได้แแต่ คั้นคั้น ๓ อันนั้นหาพาไปตาย ตัด

๑. นกเงือก. ๒. ขวงผ่าย สาลี.

เหตุนั้นไป ข้าก็พลาดตมปดายหอกถือแฉ่อง ข้าก็บ่่าพระยา ๆ
จึงคิดว่า ๓ คนนั้นหาตั้งบ่ได้ มีหนมตั้งชกควรไ้หนางแก่มั่นแต่ คัด
ตั้งเป็นตุ้คคิคมณะแต่

ยังมีภักชอุ่ตองคนเป็นตั้งหายกัน คู่กันเคยกัน คนหนึ่งไปบิณฑิภาค
คนหนึ่งอยู่จิหาร ก็เขาข่าวคนไปบิณฑิภาคมาากิน ได้ใจว่าคู่กันเคยกัน
คนเจ้าข่าวมา เมื่อภายตนตองว่าท่านบ่เป็นตั้งมณะเงื่อ ตวดพากัน
ไปไหว้พระพุทเจ้า พระพุทเจ้าว่า มีถือเอาด้วยวิง่าตั้งคู่กันเคยกัน
ตั้งหน หาอาบคิมได้แต่ หนโตก็เป้นวิง่าตั้งคู่กันเคยกันตั้งหนเดียว
หนแต่

นัยหนึ่ง บุคคตผู้พิจารณาจถ้อยคำทั้งมวด ให้ตั้งอคติ ๔
ประการตั้ง คือว่า ฉันทาคติ, โทศาคติ, ภยาคติ, โมหาคติ, แก้ว
แหวนเสื่อมาให้ดูตามภาวะเทศ กาดนหน คือว่าเมตถกเมตแพง เมื่อ
เก่าเมื่อใหม่ เมื่อจนเมื่อคณนหนแต่ เทตระนหน คือว่าทเกิดแห่งวัตถุ
แห่งถ้อยคำนหน อคิชนหน คือว่ากฎหมายค่านแห่งเข้าของ ฉันทน้อย
ฉันทมากฉันทนหนกนหนานน บริโภคฉันทหนึ่ง คือว่าได้บริโภคแต่บ่ได้
บริโภคนหนแต่ เมื่อว่านหนน ก็เหตุโบรวณาจารย์เจ้าทั้งหลายชอด
คากาไว้ในตั้งมันคปาสาทิกกว่า “กาดบจ เทตบจ อคชบริโภคบจ
มัตถุยิตถวา ปน จ ชำนาทิธาเรยฺย วิจจุชเนติ” ตั้ง

ประการหนึ่ง ชนพิจารณาคำบ่ชอบ ฟังมั่งเสียงมี ๘ ประการ
อนึ่งว่าคคิตถ้อยอำนาจอาชญาฆานแห่งคน อนึ่งคคิตถ้อยฉนเบียดเบียด

ชมเหิงเตงเอาเข้าของตมเมยทาน อนึ่งตวงหากไคตวงหากคตเมออกตาง
คิน อนึ่งตวงไคเตวหีบประคไคไคเตระคต อนไคค้ำบไค่ภาพ นิคคอง
ขรรคค้ำศร์พระราชอาชญา อนคิงไคไคเตระคต อนึ่งผู้หญิงคตค้ำ
ผู้ชาย ทงหตยฝุงนบอชอบ ไคมางเตยก่อน จึงคตคตไคชอบใน
ขรรคค้ำศร์เทอญ

ประการหนึ่ง ส้องผิกกนมาตุงนพิจารณา ให้หำตักข้แห่งขา
นทเทอญ บุคคตจกคตวรเป็นตักข้ ๑๒ คน คตปติโน หนึ่งคคือว่า
นทบวชอยู่ในคตองขรรคอันชอบเป็นประชานกัตติ อชชวา คนผู้มใจ
อนชอเทกัตติ ปุคคตวนโค คนผู้มตถหตวนหลายกัตติ คพยวหารว คน
ผู้กระทำไร่นาคำชายเตยงชวคตคตด้วยอันชอบขรรคกัตติ เกตขุขรโค คน
ผู้ย่นดไคคตมภรเกตขกัตติ อนึ่งคนผู้คตมตังภวจะอนเียงเท่ บรหัดาคา
กัตติ คนทงหตยฝุงน จึงคตวรเอาเป็นตักข้เต

ประการหนึ่ง บุคคต ๑๗ คนฝุงน ตางคตบกยงคตวรเอาเป็นตักข้
ตางคนบคตวรเอาเป็นตักข้ บุคคตทงหตย ๑๗ คนฝุงนโคจา คคือว่าหญิง
ผู้เถาขรการหนึ่ง เด็กนอชยหนึ่ง ผู้โงงหมากกรกหมากตังภวหนึ่ง ผู้
เมวเตธาหนึ่ง ผู้เบ้นบาคหนึ่ง ผู้มโตภะโทะระโมหะหนึ่ง ผู้เมวคตด้วย
อนชบอันพอนหนึ่ง ผู้มกพงค้ำทานหนึ่ง ผู้ย่นดคตด้วยบาปหยาบข่า
กตถำแ่งมกปากหนึ่ง ผู้ย่นดไคโทะษแห่งทวนผู้อนหนึ่ง
ตวเขาทงหตยฝุงน ผู้หญิงเตะเด็กนอชยผู้หตยตบตนคตวาม

๑. นักเลงการพระนันท. ๒. หลงโหล. ๓. นอกจาก.

ผู้เป็นพ่อของมิตรดีหายเจ้าความหนึ่ง ผู้เป็นข้าคือแก่เจ้าความแต่ก่อน
เขาทางหายฝูงนบควรถูกเป็นตั้งขัดคนแต่

ถานนทศวรรเขาเป็นกม ทบควรถูกเป็นกม มีว่าต้องคนผิดกัน
ชุกชุมมีตั้งขัดคน และให้ดูพงศาแห่งชา หนึ่งให้ดูคุณแห่งชา
หนึ่งให้ดูเหตุโทษอันหนักอันเบาแห่งชา หนึ่งให้ดูหน้าตาแห่งชา อัน
ให้ดูการรู้ความโทษ หนึ่งฟังให้กระทำดี จินตนาการด้วยประการต่างๆ
เทอญ มีว่าราชวงศ์ตระกูล กระทำผิดคดของเมือง ใหม่ได้ขันคาคบ
๑๖๐๐ ขันใหม่ ๘๐๐ ขันแปดง ๔๐๐ หัวหมื่นหัวแสนขันคาคบ ๑๐๐๒
ขันใหม่ ๖๐๐ ขันแปดง ๓๐๐ หัวพันหัวร้อยขันคาคบ ๘๐๐ ขันใหม่
๔๐๐ ขันแปดง ๒๐๐ ชุกกวนนายบ้านผิดกัน ขันคาคบ ๖๐๐ ขัน
ใหม่ ๓๐๐ ขันแปดง ๕ บาท ชาวเมืองนักบุญขันคาคบ ๔๐๐
ขันใหม่ ๒๐๐ ขันแปดง ๓๐๐ ไพร์และหินชาติ ขันคาคบ ๒๐๐ ขัน
ใหม่ ๑๐๐ ขันแปดง ๕ บาท ในทั้งมอดฝูงนั้นให้มา ๑ ส่วน ดั่งดั่ง
ให้แก่เจ้าความ ส่วนหนึ่งได้ราชโกษฐ์

นัยหนึ่งช่วยในท่านมี & จำพวก ๆ ผู้หนึ่งชื่อว่า อันโตชาติ ได้
แก่ถูกช่วย หญิงอันเกิดในเรือนแห่งคน มีว่าพมมเป็นช่วย พมม
แม่มีนเป็นช่วย ช่วยผู้หนึ่งได้ชื่อว่าอันโตชาติแต่

ผู้หนึ่งชื่อว่า ธนทัตวา ได้แก่ช่วยอันเจ้าของไถมาเป็นช่วย ผู้
หนึ่งชื่อว่า ตำมทาสพยุอุปคุตโท ได้แก่บุดคอดผู้หาหนท่านบได้ มัน

หากเงินตนเป็นช้อย เหตุจกเตียงชวคมนตรี อินท้าวพระยาจกมาเดี่ย
มันเวนตัวให้เอาชวคไวกัด

ประการหนึ่ง ชาวบ้านชาวเมือง อินเกิดในกตางเมืองเจ้า
แผ่นดิน ก็ได้ช้อยว่าช้อยสำมาญเจ้าพวกหนึ่ง เหตุว่าท้าวพระยา คน
ทรงแท่นแผ่นดินหากรักษาไว้ บให้ท้าวพระยาเมืองต่างประเทศ มา
ประจัญเอาได้แต่

อนึ่งช้อยท้าวบ่าวพระยาผู้ใด ไปดีไพร่มีตูกหญิงชายตัวมันตาย
เดี่ย ให้ไว้ตูกมันเป็นไพร่ทเมี่ยมมันทนณ ฉิมมันบ่ตายมันหนีบอยู่เป็น
ไพร่ ให้เอาค่า ๒๐๐ เงิน ตูกเมี่ยมมันให้ไว้เป็นไพร่

อนึ่งไพร่ไปดีช้อย ให้เอามันเป็นช้อย ฉิมมันบ่เป็นช้อย มันหนี
ให้เอา ๒๐๐ ตูกเมี่ยมมันให้ไว้เป็นช้อย ฉิมมันตายยังตูกหญิงตูกชาย
ก็ไว้เป็นช้อยเจ้ามัน

อนึ่งไพร่บ่ผิดแต่ตูกไพร่กั๊ด ไหมไพร่กั๊ด ไพร่เหต่าด่วนแพ
ให้ไฉ้ขันใหม่ของไพร่ ให้ขันให้แบ่งชวญไพร่ ๖ เบี้ย

อนึ่งผู้ใดตักเอาอาชญาท้าวพระยาไปเมืองนอก ให้ท่านเขียนดื้อ
คบริบทิน ดี เฮ็ดถ้อยความคิบบาปใหม่ท่านกั๊ด ให้ไฉ้ครอกไว้ ๑ วัน
ແ่มั่นช้อยผู้ใดตักดวงมัจจ์อาชญาคังนั้น ให้ถ้อยเจ้ามันเอา ให้ใหม่
เจ้ามันไฉ้ขันคาคก เหตุว่ามันเป็นช้อยมัน ฉิมว่ามันย่านเจ้ามัน มัน
เหต่าหนีแต่ไกล บ่มาช้อยเจ้ามัน พ้อไฉ้ขันแบ่งแก่เจ้ามัน

๑. แก่สัง/เอกษ๖ ๒. ดวงตรา.

หนึ่งเจ้าชุนผู้ใด เห็นตุ๊กหญิงนางสาวท่าน มักบอกตัวบ่ไข่ม
ด้วยอันชอบกั๊ด โขมแล้วพอแม่บ่ให้กั๊ด อย่าได้ชุนชุนเอา ผิหาก
ชุนชุนเอาให้ได้ชั้นคาคของอบเต

หนึ่งชุนผู้ใด ถ่วงบ้านถิ่นตั้งฉนวนหมากเพ็ช ผู้ใดบ่ถามท่าน
ไปตักไปผ่าเขากั๊ด หนึ่งไปรื้อเขาตุ๊กต้มตุ๊กหวานท่าน ด้วยอำนาจ
อาชญาแห่งคน ให้ได้ชั้นใหม่ ๕ บาท ผิบุรีไปตักไปที่องค์แต่ละคน
อย่าว่าตั้งแก้มัน

หนึ่งช้อยตุ๊กชุนผู้ใดกั๊ด เจ็บว่าร้ายแตรเห็น ให้ผู้มาไว้ตั้งแก้
หนึ่งตุ๊กชุนเมื่อยามเป็นทุกข์ เจ็บปลกบ่งแตรตะเตี้ย ผู้หนึ่ง
แตรมาปองปลกเอาให้มันพ้นจากโทษของทุกชนนไว้แก้ผู้หนึ่ง
หนึ่งมันย่นดัดคอมมาอยู่ปฏิบัติ บ่ใช่เธอตุ๊กชุนแต่ก่อนตั้งมานน
ผิมันบ่มีถ้อยอย่าว่าตั้ง

หนึ่งช้อยกั๊ด ยามเมือทุกข์มาถึง คชวาพยาชรายมาเบียดเบียด
เจามกั๊ด พอแม่เมือกั๊ด แตรมาปะเตี้ย บ่เผาบยามเตียงตงนผิหนึ่ง
เขาไปเตียงดเดี่ยว เจ้าคนเห็นว่าจักเขาอย่าให้เขา ผิว่านำตัวมาให้แก้
ผู้เตียง ผู้เตียงบ่เอาเงิน ถ้อยว่าตั้งแก้มันเทอญ เหตุว่ามันปะเตี้ย
บ่เตียงบ่เกอ ความทุกข์ถึงบ่คาบพา มันจึงมีชวิตคอมเพอชตาย

หนึ่งไพร่กั๊ด ตุ๊กชุนกั๊ด บวชเป็นภิกขุแตรตั้งถอกออกมา ไปหา
ชุนนายที่ใหม่อย่าว่าตั้งเทอญ

๑. สู่เอ๘/๑๐/๒๙๖๖ ๓. นัตเนะ, จันทา, ลักทา. ๔. หุ้มครอง, ช่วยเหลือ. ๕. หิ้ง.

ขงข้าศึกมาประจัญเมือง ได้ขอยหนคนดินไว้กต ได้ตูกได้
 เนยไผ่กต ผู้โตไปไถ่เอาดอมตูกักกต ขอเอากต มนตกหนใดกต
 ใหขอยเป็นเมยมมณนเทชญ เจาผอนนกต พ่อแม่กต เห็นจกเอา
 ใให้

อนึ่งไฟรกต ตูกขกต กหนทาน ๓๐๐ ใให้ขมหนงเทชญ
 อนึ่งขอยทานตกหน มาขนเรอนถง ๓ วน รทเจาขอยใให้ชก
 ผรทเจามนใให้ชกแก่เจาเพอน ใให้บาวรธง ครนเจามนมาเอา ใให้
 มเงิน ๒๐๐ แพงเรอน เหตุอนนอยาใให้เอา ผิวาเจาเรอนบใให้ชอยใให้
 มชบไว้ ครนจ่าม้นคยาใให้ชอยทาน ผิวบคยาใให้เอาคว่าฮาม ขอย
 ผชายมอเดยวเงิน ผหญิงมอชกเงิน

อนึ่งถง ๓ วน เจาเรอนบชกแก่เจาขอย ใให้ใหม่เจาเรอน ๓๐๐
 ขอยเพอนใให้คน

อนึ่งขอยทานตกหน กายเซตคทมนจ่าเมือหน้า ใให้เห็นเอาได้
 ใให้ไถ่เอาดอมผุใดทนน ใให้เจาขอยแทนเงินค่ายาก เอา ๓๐๐ ขอย
 ใให้คนบคนบชอบ

อนึ่งผขอยทานหนตกไกต ครางเดือนธงเดือน ใให้ใให้เอา
 เงิน ๕ บาท ค่าข่าวชย่าจ่าดั่ง ผิวากายธงเดือนเมือหน้า ใให้เอา
 เงิน ๓๐๐ ค่าข่าวคใให้ผผอง ผคกไกตยงครางแดงครางาย จัก
 พันแตนดิน ใให้ผาค่ากนเขาถงหนึง ผิวากายแตนดินไทยค่านใด ใให้

เอาไปแก้เขยช่วยตัวหนึ่ง ผิดกต่างเมฆขยให้เอาแก่เจ้านั้น ว่าจัก
เอาให้ได้

อนึ่งไปคักข้อยพดตเตย ไผ่ผู้ใดให้มา ๓ ส่วน ให้แก่ผู้ใดต้อง
ส่วน ส่วนหนึ่งให้เจ้าข้อย ผีข้อยคายตักหนักต ผูกคชคายกดี ไผ่ผู้
ใดให้มาถองเอา

อนึ่งผข้อยท่านตักหินมาจอตเขาเรอนนั้น เจ้าเรอนกรวาชข้อย
เพอนตักหินแท้ มันบเอาใจเขวตวางข้อยท่านหนึ่ง ให้เหมมัน ๓๐๐
ข้อยท่านให้ไซ้ ผีเจ้าเรอนบไตจามันนั้น มันหากหนอยาไต่ว่าตั้งแก่
เจ้าเรอน

อนึ่งผเจ้าเรอนบรูวาชข้อยท่านตักหิน มันหากมาอยู่แดง มัน
เหต่าหากหิน ก็อย่าจ่าตั้งแก่เจ้าเรอน เหตว่าท่านบรูวาช

อนึ่งข้อยท่านตักหินมาชอตชบเรอน เจ้าเรอนบรูวามันตักหิน
มันหต่ายว่าจกไปหาพของมนผมชอตงัน อย่าจ่าตั้งอย่าให้ได้โทษแก่
เจ้าเรอน

อนึ่งข้อยท่านคนสันท่านกดี ตักหินไปอยู่ในบ้านในเรอนที่ใดกดี
เจ้านบ้านเจ้าเรอนเขยพความถามปากมันหต่ายว่า ข้อยบไต่เป็นคนไผ่แดง
มันว่าดังนั้น แดงเจ้านบ้านเจ้าเรอนจึงให้มันอยู่ เมื่อภายตุนเจ้านมันจึง
ไปคกว่าเห็น มันบบอกบเด่าแก่เจ้าเรอนเจ้านบ้านให้รู้ แดงไปไต่หยุบ
เอาตวยคน ข้อยแดงนั้นไปไต่ไต่บรูวาดังนี้ ข้อยาไต่ให้เขยโทษแก่

๑. จมตาข. ๒. ปล่อข. ๓. บอกไซ้. ๔. อาศับ.

อนึ่งเสนามนตรทางขุนผู้ใด ช้มาเที่ยวทางเห็นเจ้ากูมา ให้ตง
ค้ำับย่ำแยง ขย่ำเบียดขย่ำบู ขย่ำดีไป ให้เป็นอนาทรแก่เจ้ากู ผีช
ข้างให้หุดกโถด

อนึ่งผู้คนเหตยาเมากัด บได้กนกัด ขย่ำไปราวแก่พระชาติ
คำส่นา ขย่ำเบียดเบียดเขาพั้น ในเขตศเด้นจิดวาอาราม ขย่ำได้
ยงหน้า ขาเขาดีศอทงหลาย มีคนจวนกนุกัด

อนึ่งยานนำวงปลตา อันเจ้าแผ่นดินหากอภยชวิต แก่ดีศอทงหลาย
กับเขตศเด้นจิดวาอารามคามเขตศ ขย่ำให้ผู้ใดไปตัก กวาดเข้ายังดีศอ
ทงหลายในย่านนำวงปลตาชอภยน

มาตราหนึ่ง ทำนาทงจิดวา อันเจ้ากุดงชามน่าน ก้อย่ำให้คน
ทงหลายศกแห่แซมองในน้ำ ทาทเจ้ากุดงชามน

อนึ่งท้าวขุนมุนนาย ช้มาเที่ยวทางหลวง เห็นเคว็องราชบริโลก
ให้ตงมา ผบตงให้หุดกผลกนโถด แม่นราชชองต๋นามหุดวงกิด หน้า
คุ่มหน้าจวนกิด ขย่ำข้มาเขา ให้ผลออาชญากรมหน้ากุ่มหลวง ไล่หุดก
บักคอใจใหม่ผ ท้าวขุนเจ้าบ้านเจ้ามาเจ้าตอ ชุนนางมาเผ่ามาแห
ย้อตเห็นให้ตง ผู้ใดยงประมาทชตวงกาย ให้มีเงิน ๓๐๐ ผงพนต่มมา
ผบแต่งให้ได้ศอก ๓๐ จนตามคักตเทอญ

อนึ่งซาเจ้าคนชุนช้มาไปคกนทาเห็นเจ้าชุนให้ตง ผีชบเบียดไปให้
ศัดยแต่มา ๓๖ บาดกิด ๓๓ บาดกิด ให้ยงเสี้ย ขย่ำให้เขาประมาท

๑. ผ่า. ๒. หน้าไม้. ๓. ทอด. ๔. คุ่มครอง, รัถยา. ๕. ลา. ๖. หี.

แปงให้แตก แต่บอกแต่หน้าแก่เขา ขยำกายร่อยเมื่อเที่ยง ผู้ใดมาตั้ง
 ด้นเต้าถ้อยเต้าความก่อน ขยำพ้าวฟังความ ขยำเห็นแก่ของจ้าง ขยำ
 เห็นแก่ผู้ยศ และพี่น้องมิตรสหายครูบาอาจารย์ ขยำเอาโทษทั้งหลาย
 มาข่มเหงตั้งเบียด ท่านผู้ใดผิดใจว่าผิด ผู้ใดแม่นยำว่าแม่น

อนึ่งเจ้าขุนกตดีบ้านสี่เมืองกต พระยาเจ้าไรต์อวยพวยแพงกต
 เข้าบ้านเมืองกต ขยำหตอนบาบใหม่ใส่หนชไทย รอกอกกตอกครว
 ฆ่าพันคตคอกัน ขยำข่มเหงบาบใหม่ไพร่ข้าไทยภายนอก เหย็ดอริย
 เมื่อเที่ยง ผู้บ้านผู้เมือง ครั้นว่าเจ้าขุนไชบ้านไรเมือง ให้ตั้งอยู่ใน
 อาชญาพระยาเจ้าคตนั้น ขยำข่มเหงบาบใหม่ท่าน เมืองนอกเมือง
 นาดี่ขบรภิน ฆไชบ้านไรเมืองแท้ อาชญาให้ชาวบ้านเมือง เคยน
 หาบเคยนคตอญงเต้อญงผ้า ออดจอดยงครวอญงครวอนอน คตอญง
 เป็นมอเป็นวัน กายที่ขยอคองบ่า พาชวรวบชาวดารให้กิน เอยง
 ดัมหวานการภิน และวันและพัน นำชาวดารบ่าภินแต่ละคน ๕๐๐ นำ
 ชาวดารอาหารภานกิน มัมพอกกับเขามแก่เขา อาชญาพระยาเจ้าคต
 ใจคตนี้ ผู้ใดบได้คตอาชญาพระยาเจ้า จกได้โทษตามคตดี

มาตราหนึ่ง ตูบ้านสี่เมือง เขาหนบ้านนงเมือง เจ้าขุนเทยว
 บ้านเทยวเมือง หากยงใหม่หodayกายร่อยเมื่อเที่ยง พระยาเจ้าจกได้
 ขันคาคอเหตุด่วงอาชญาพระเจ้า

มาตราหนึ่ง ผู้บ้านผู้เมือง เขาหนบ้านนงเมือง หากยงใหม่

เหล็ดร้อยเมื่อเที่ยง ผู้ไพร่มาคัดกรองกต มาร้องมาครางกต พระยาเจ้า
 ให้ลี้ฉวนตงแก่ผู้เมือง จักได้ชั้นคาคอหนึ่ง เมื่อใดผู้บ้านผู้เมืองยังว่า
 ชอบ ตามอาชญาพระยาเจ้า ผู้ผิดว่าผิดผู้ชอบว่าชอบ ไหมคง ๓๐๐
 ท่อนั้น ผู้ผิดมาร้องฮอตพระยาเจ้า ให้ลี้ฉวนตงแก่ผู้ไพร่ จักเขาได้
 คอก ๓๐ วนั้น คอกงัดคอกคางยมนั้น ให้ไว้ดั่งเก่าโทษมันค้อมัน คั้น
 เมื่อหาไพร่ดั่งเก่า ผู้พามันมาคัดกรองร้องให้ตีมันมา อาชญาพระยาเจ้า
 ชั้นแบ่งหนึ่ง มิใช่บ่ผิดเจ้าบ้านเจ้าเมือง เจ้าขุนไ้เที่ยวทางหากข่มเหง
 ว่าผิด ยิ่งใหม่เหลือ ๑๐๐ เมื่อเที่ยงดั่งนั้น ถอดเตี้ยนาใหม่เข้าได้ชั้น
 คาคอ ของให้คั้นดั่งเตี้ย สูงขี้วัวไพร่สองบาทเงิน มิไพร่ผิดท้อใหม่
 ภาย ๓๐๐ เมื่อเที่ยง ท้อได้ชั้นคาคอหนึ่งแก่เจ้าเมือง ชั้นดั่งท้องเที่ยว
 ไร่ส้อย เหตุการบ้านเมือง ใหม่เป็นเงินเบยเงินถึง ๓๐๐ กัด เหล็ด ๓๐๐
 เมื่อเที่ยงกตเหลือใจ ไพร่มาคัดกรองร้องพระยาเจ้า ให้ลี้ฉวนตงแก่ผู้
 เมืองแต่ เจ้าขุนจักใหม่ชั้นคาคอหนึ่งนา บ่เตี้ยให้คั้นของไพร่ดั่งเตี้ย
 ได้ใหม่ไพร่ท้อโต ให้แบ่งขวัญไพร่ท่อนั้น มิไพร่บ่ผิดเจ้าเมืองมาผูก
 มิไพร่มาคัดกรองร้องพระยาเจ้า ให้ลี้ฉวนตงแก่ผู้เมืองแต่ เจ้าขุนเที่ยว
 ซอกกอกทาง ให้ใหม่ชั้นหนึ่ง ๒๐๐ เงิน แบ่งขวัญไพร่เงิน ๖ เบย
 มิใช่หากผิดแท้ ท่านยังผูกให้ความแฉ้ออย่าว่าหรือเทอญ

หนึ่งเจ้าบ้านเจ้าเมืองกต เจ้าขุนเที่ยวซอกกอกทางกต เห็น
 ตุกหญิงนางต่างท่านมัก บ่ค่านบ่โหมเฝ้าด้วยดักกต ถ้าโหมแฉ้อพ่อแม่

ผู้ใดพาตุ๊กมาเป็นข้าชุน ไปกินบ้านกินเมือง และคอยบ้านคอยเมืองเสีย ประตุ๊กเป็นข้าชุนไว้กับเมือง เขากินไว้กับใครเสียจาง กินนากับใครเสียค่าตงหน เจ้าตุ๊กชุนกับใครเสียผืน เยียดไว้กับเจ้าเมือง กับใครเสียกบกับหัวชุนกินเมืองใหม่ตงหน ถ้าตามไปให้เขาเป็นไพร่ ผียังฝากแถวถ่ายบ้านถ่ายเมืองใหม่ตามเช่นเจ้าเมือง บ่เขาเห็นแฉะบ่เข้าฝากค่อมเจ้าใหม่ ก็ให้เขาเป็นไพร่ ผียังฝากค่อมผู้เมืองใหม่จับไปตงหน ไม่เพียงว่าส่งไปขาดจากตุ๊กชุนท่านแต่

มาตราหนึ่ง ตู๊กมาข้าชุนผู้ใดหากหนีไป ฟังไพร่อยู่ค่อมไพร่อยู่ดินกินนาไพร่ เจ้าตุ๊กมาข้าชุนเห็นแฉะแฉะบ่ว่าเขา ถ้าตามเช่นเจ้าเมืองกต ถ้าตามเช่นเจ้าแผ่นดินกต ให้เขาเป็นไพร่ เว้นไว้แต่ยังโจทยเขาก็ไม่ใดกต บ่เห็นตั้งเทือกกต ก็ไปฟังว่าขาดจากเป็นตุ๊กชุนท่านตาย

มาตราหนึ่ง ข้าใหญ่ให้ชานไปเสียดชอนอยู่กับไพร่กต อยู่กับคนกต เห็นแฉะแฉะบ่โจทยกตเขา เขาอยู่ค่อมผู้ใดก็เป็นคนผู้หนแต่ เว้นไว้แต่บ่เห็น แฉะแฉะยังโจทยกตเขาไปได้ ก็ไปขาดจากคนท่านตาย

มาตราหนึ่ง ตวงบุดวงปตามุไพร่กต เจ้าหม่นเจ้าพัน ผู้บ้านผู้เมือง หากไปคักกุมไปกินเขา เหลือใจเขามาร้องมาครวาง พระยาเจ้าให้ด้วงคักจักได้ชั้นคาคอ ๒๐๐ เงิน ตวงบุดวงปตาม้าหนองที่ต่างเป็นงวดเป็นคันกับเจ้าเมือง ไพร่ด้หวางแฉะไปผ่าเขา ให้ใหม่ ๕ บาทเงิน ผิไผ่บรูไปคักชบกินแค่ผู้หนึ่งคนเดียวแฉะเทือแฉะที่ แต่

พอแดงพองาย ขยำถือทศความทอน

นำหนองคตองปดากบผู้บ้านผู้เมือง กับไทยกดี มีในชอกชอก
 ของ ท่านบักไม้คาคาเหตงห้อยกดี บ่หมายกดี เจ้าขุนเทยวชอก
 ชอกทาง เห็นง่ายมเอาคด้วยมอชกดี ตกเอาคด้วยชอนแห่แฉะผืน พอ
 ถินกับข้าวด้วยข้าววงายเข้าแดงกลางทางทั้นนอย่าว่าร้อย ผีหากด้หวา
 ยาวคอกกุมผ่ากุ่มคักเอา เจ้านาเจ้าหนองเหต้อใจ มาร้องมาคราง
 พระยาเจ้าให้ด้่วนคต จักใหม่ชน ๒๐๐ เงิน คำน่าหนองหงางชาย
 ใต้ท้อโต ให้ให้แก่เจ้านาเจ้าหนอง นียังได้เอาชอนเอาแห่ท่านไว้
 คนได้โทษแฉะให้กันด้วยดี ผีบคั้นยงมคตลงชิงช้อ เจ้าวตฤชอดปาก
 นางคางจึงได้ แห่ผืนหนึ่งให้แทนกันเท่า ผีรักษาบ่อดยงเบี่ยงให้
 แทนต้องผืนเทอญ ผีบคั้นบ่รุกเบี่ยงผืนหนึ่งให้แทนผืนหนึ่ง ตาม
 วัตถุประสงค์ใหม่ั้นเทอญ

มาตราหนึ่ง ชนบ้านท่านเมือง มาถือเวยกพระยาเจ้าในเมือง
 ชะวา แดงเวยกเขาจกชนหนตองหน ผู้ใดตักเอาชอยท่านหนกดี ตก
 เอาเมียบท่านหนกาเห็นอกายด้บอู ถ้าไตกายเมืองชาย ทางเชื่องกาย
 แก่งหวดง ทางคานกายเมืองชะวา เจ้าชอยไปไต่เอาได้ต้อมผู้ตัก
 ให้ใหม่เอาเงิน ๒๐๐ ชอยท่านให้คั้น นียังชอนชอยท่านไว้ ให้
 คาคไว้กับเจ้าเรือน นียังหลุดมือหน้จ่าไซ้ตองคน ยังตายใช้ผู้ตอง
 ผีบคั้นชอยท่านด้วยดี ไต่จับได้ขาดกันด้วยไม้ค้อนกัสนดิน เป็นแต่

๑. บังคับ.

เจ็บปวดตาย ให้ใหม่ขึ้นหนึ่ง ๒๐๐ แปรขวัญช่วย ๒ เบยเงิน ผิ
จับขาดแต่คนแต่เมื่อ ชกของถูกเจ้าช่วยเจ็บ เจ็ดคัมคตยางม้ออก
ให้ได้ขึ้นคี่ ๓๐๐ แปรเจ้าช่วย ๒ เบยเงิน ผิผู้ตกเจ็บหากแดง เหตุ
มันบรู๋ทำมาหน้าช่วยทำมันหากขาดได้ ผิเจ้าช่วยยังตายด้วย บุป
คตด้วยคนม้อกคี่ ด้วยไม้ก่อนลงนดินชกตายกคี่ ให้ใหม่ขึ้นคาคอ
หนึ่ง ใช้ผู้ตายผู้หนึ่ง ผิยังชกยังซ่อนไว้ ให้ได้จับได้ขาดด้วยหอก
คาบ แม่นับเจ็บบ่ตายกคี่ จักให้ใหม่ขึ้นคาคอ ผิเจ้าช่วยตายแต่เจ็บ
จักเสี้ยนนา ให้ซ้ำใช้โทษผู้ตายสามโทษ

มาตราหนึ่ง ผิเจ้าช่วยไปนำเอาช่วย บัดัญญาหนาทให้ท่าน
รู๋ หากไปहुตเอาท่านเมือค้ำเมือคั้น ท่านคงคู้ว่าขาดคักของโจร ได้
ฆ่าตายอย่างว่าเรือเทอญ เท่าใหม่ขึ้นอันตักเอาช่วยท่านหนึ่ง ๒๐๐ เงิน
ช่วยท่านให้คืนแต่ ให้มันตั้งตการเผาให้ใหม่เทอญ เหตุความรู๋มัน
บมแต่

มาตราหนึ่ง ช่วยท่านตักหนชนเรือนไฟรักคี่ เจ้าชุนกคี่ แต่
เมืองชายมาเห็นอแต่ตบขุเมือโคต ชนเรือนมอโคให้เจ้าแก่คู้เพื่อน
บ้านเพื่อนช่วงไว้ ไหยคี่หนึ่งดื้อไว้ ครั้นเจ้าช่วยไปตาม ให้เจ้า
เพื่อนบอกแก่เจ้าช่วย ให้เจ้าช่วยหาเงินสองบาทแปงเรือน ครั้นเจ้า
เรือนบ่เอา ให้มอมไว้กับเจ้าเรือน ยังตักหนให้โชสองคน ครั้นตาย
ใช้ผู้ตอง ผิช่วยท่านตักหนชนเรือนสามมอ บ่เด้าแก่คู้เพื่อน ใจคี่
โกต บ่เด้าแก่เจ้าช่วยคิ่งนิน เจ้าช่วยเห็นตอม ให้ใหม่เจ้าเรือน ๓๐๐

ปล่อยให้คนแก่เจ้านั้น ผู้โตบ่ตามอาชญาพระยาเจ้าตงไวตงนี้ และให้
 จับให้ยาดกัณ ด้วยไม้ค้อนกัณดินหอกดาบ ตายก็ดี เจ็บปวดก็ดี
 ให้แต่งโทษได้ตามลำดับแต่ก่อนนั้น การข่มขืนก็ให้เจ้าช้อยได้เอา
 ผู้หญิงมอซก ผู้ชายมอเซียดตามอันข่มขืนนี้ มีช้อยเห็นกายเมือง
 ชายก็ดี กายสับขูทางเขื่องแก่งหวอง ทางกลางเมืองชวา ผิดกโกด
 ให้บอกเจ้าเมืองไว้ ให้ส่งข่าวหาเจ้าช้อย ผิดควเดือนสองเดือน
 เมื่อคืนเจ้าช้อย ๆ รั้มากด่าเขา ให้ผู้ใดเอาเงิน ๕ บาทก่อนนี้ ค่า
 ขำข้อย่าว่าเรือ ผิดกายสองเดือนเมื่อหน้า จงให้นับค่าขำข้อย่าว่า
 ผอง ผิดช้อยเห็นตอกชอกแคม ยิ่งคราวแดงคราวรายบ่มมิม ตกต่าง
 เมือง ให้หยิ่งค่าฆ่าต้องให้เจ้าช้อย ผิดหากตกประเทศต่างเมืองแล้ว
 แหกบ้านนายเมืองไปได้มาข้อย่าว่าเรือ ให้เป็นคนผู้ใด เหตุผู้มีดิน
 เมืองแล้ว ผิดไต่ด่านไปเที่ยวด่านได้มา ให้ผ้าค่าช้อยมันตามส่วน
 ให้แก่ผู้ใดต้องส่วน ให้เจ้าช้อยส่วนหนึ่ง

มาตราหนึ่ง ช้อยท่านตักหิน ไปคว่านอนร้งนอนแรมอยู่ด้อม
 ผู้ใด เจ้าบ้านเจ้าเมือง บัญจกบักเห็นตักเทือ และให้อยู่กินด้อม
 ให้ได้โทษเจ้าเรือนผู้มออยู่ด้อมนั้น ชันใหม่ ๒๐๐ ค่าแรงช้อยท่าน
 ให้ได้เอาช้อยนี้ ผิดว่ายังอยู่มกหวอง มันแต่นไปอยู่กินด้อมตั้งดี
 แท้ตาย อนึ่งมันไปช้อยไปขายกิน เจ้ามินตักหาได้ข้อย่าว่าตั้ง เหตุว่า
 มันแต่นไปตั้งเพื่อคนบรูว่าตักหินแต

๑. ทกรัน.

อนึ่งที่ห่างแรงไป ซ้อยท่านผู้ตกเห็นและไปเรือนซอชใจอยู่
 ตอมมีนนาน เจาบานเจ้าเมืองบัจจาคาด มันอยู่เรือนโตใหม่เรือนนั้น
 ผู้ใดกินแรงมันให้ไล่เอาตอมผู้หนี กวามบ้านใต้ชั้น คี่ ๓๐๐ มีมัน
 คำช้อยชายกิน บัดอยู่วังอยู่แรมเป็นเดือนเป็นปีคังนพ อย่าว่าบาป
 ใหม่ ที่มันไปเที่ยวช้อยชายหนี เหตุคนทั้งหลายรูชนชวยช้อยชายกิน
 บรูจาดกัณฑ์ ผู้ผู้ตกเขาหนีกายหมิ่นฉว ให้ได้ชั้นคาคอหนึ่ง คำ
 แรงช้อยท่านให้ไล่เขา เหตุมันหากตกเขาช้อยท่านหนี ให้สามเวียก
 การเตี้ย

มาตราหนึ่ง ได้ช้อยท่านตกเห็น บัรักษาตยงตกเห็นใช้ต้องคน
 มีหากตายใช้ต้อง เหตุมันบ่ตั้งข้างถึงเจ้าช้อย มีมันได้ตั้งข่าวแล้ว
 เจ้าช้อยอยู่ครวเดือนครวไทด ครวต้องเดือนสามเดือน แต่ใน
 ระหว่างเจ็ดเดือนมา รูชนมันได้ช้อยท่านนั้น หากตายเตี้ยด้วย
 พยาธิอันใดก็ดี อย่าวารือแก่มนผู้ใด มีตักจนวนนเมอหน้าตาย จึง
 ใหม่นใช้ตั้งของคิงถ้าวแตวนั้น มีหนีแรกแต่มันไต่ยามใดก็ดี ให้
 แทนต้องคน เหตุมันยังจับกินคุณอันมันได้ตอมเจ้าช้อย มันได้ช้อย
 ท่านมันบัรักษา ช้อยท่านให้ช้อยดแต มียงตั้งข่าวช้อยดเจ้าช้อย ๆ บ่
 ไปเขาก็ดี

อนึ่งมันทอจกหนีเจ้าตาย บัดให้ค้ายาก มันตะตอมผู้ใดคังนพ
 ช้อยมันหากหนีตามอย่าวารือแก่มนผู้ใดเทอญ เท่าให้เจ้าเรือนได้เอาค่า
 ข่าวแกงแกช้อยผู้หนีกิน แลวันต้องผลองข่าวดาร์เทอญ มีมันยัง

จักไปคว่ำหงิงหมาให้ก่อน ขอรักษาไว้เถิดจ้ออัน ข้อยยงหนักดี
 คายกัถ์ ให้ใช้ตั้งกต้าวแต่นั้น มิเจ้าข้อยหากเขาไปฟังผู้ใด ข้อย
 ท่านให้วางไป คอกรให้หน้าเขาคอมเจ้าข้อย มิผู้ใดหากยังจ้องคังไว้
 บ่ให้ ข้อยยงหนักแตตายให้แทนข้อยท่านตั้งกต้าวแต่นั้น และได้
 จันคี่หนึ่ง เหตุเจ้าข้อยขอเอาหมันคังไว้บ่ให้แก่เจ้าข้อย

มาตราหนึ่ง ข้อยต่างคนต่างเจ้า เขาเกาะกันตักหน้ ให้ผู้เจ้า
 พร้อมกันไต่หาชู้คน ผู้ใดยังไต่บ่ฟังว่าจักเขาคุณ มิเจ้าข้อยผู้หนึ่งไป
 ผู้หนึ่งบ่ไปหน้าแท้ เจ้าข้อยผู้บ่ไปรักคุณผู้ไป ตามอันยากอันง่ายไกล
 ไกล มิชู้คนชู้ไปต่างทางกันผู้ใดไต่ อย่าไต่เอาค่าคุณเทอญ เหตุ
 ท่านจักเอามาแต่ มิมีผู้ใดไต่ ได้เอาเงินค่าเสียค่ายากตางคัง ครน
 ท้อไต่ให้ผู้เจ้าท่อนั้น เมื่อไต่ไต่เขยนความถามผู้ตักหน้ ผู้ใดหากยัง
 เกาะก่อน ให้ใหม่ตามจันข้อย ๓๐๐ เงิน ค่าแรงท่อนั้นแต่ด้วยอย่าว่า
 ตั้ง เหตุเขาอยากพ้นจากข้อยท่านชู้คน

มาตราหนึ่ง มิผู้ข้อยผู้หนึ่งเป็นผู้ชาย ข้อยผู้หนึ่งเป็นผู้หญิง
 ขาดู้กันกัถ์ ผู้ชายเม้นถ้างแก่เม้น ผู้หญิงหากทอนก่อนความก่ก่อน
 กัถ์ ให้ใช้โทษผู้หนึ่งตามจันข้อย มิผู้ชายยังเขาเป็นตุกเป็นเมียใช้
 ด้อยกิน จักให้ไต่เอาค่าแรงค่อม มิเขาอยู่อาศัยค่อมผู้ใด โทษค่า
 แรงให้คี่หนึ่ง

มาตราหนึ่ง ข้อยต่างคนต่างเจ้า เขากันเป็นผู้เป็นผู้เมีย เจ้า
 ข้างต้องบ่ว่าตั้ง ผู้ค้ายเสียด้วยพยาจกัถ์ ทรงครรรักค้ายกัถ์ อย่าให้

ว่าตั้งแก่กัน มีเจ้าหากยังงหากัน ขาหากกันเอากันอยู่กินคอมกัน
 จึงให้ว่าแก่กัน มีเจ้าช้อยผู้ชายหากเอาช้อยหนึ่งแล้ว ไปบ่หมคจาก
 กัน ผู้ชายยังคนไปอยู่ค่อมผู้หญิง ให้เจ้าช้อยผู้ชายชวยมอมเดี้ย
 แก่เจ้าช้อยผู้หญิง ๓๐๐ หากบ่ชู้ไถซาพากันดักหนึ่ง ให้เจ้าช้อยหา
 ช้อยมีชู้คน หากบ่ได้ความแฉ้วช้อยชวยช้อยชู้คน เท่าใช้แก่เจ้า
 ช้อยผู้หญิง ๓๐๐ ภายหน้ายังเห็นช้อยคัจจงเอา มีว่าช้อยผู้หญิง
 พากันดักหนึ่ง ผู้หญิงตายเดี้ย ภายหน้าผู่เคียงคินมา ให้ผู่ค่อง
 ค่าช้อยผูนัน ได้แก่เจ้าช้อยเก่งหนึ่ง เหตุช้อยท่านตายคอบความ
 รัท มีเจ้าช้อยผู่ตายหากไปค้อว่าชอกทาวได้ช้อยค้อมมา ให้ผู่ค่า
 นันตามค่อง ให้เจ้าช้อยผู่ค้ายค่องหนึ่ง ค่องค่องให้แก่เจ้าช้อยผู่ยัง
 มีผู้ชายเจ้าช้อยหากเอาหนึ่ง แฉ้วใจชายยังมกกัน ช้อยผู้ชายหากไปดัก
 เอาช้อยท่านผู้หญิงหนึ่ง ให้เจ้าช้อยผู้ชายให้หาช้อยท่านให้ได้ ผู่
 ได้ให้แทนค่องหนึ่งก่อน ครนยังได้ช้อยคินให้คินเงินท่านเดี้ย มี
 ยังรู้ว่าผู้หญิงตายเดี้ย แฉ้วเจ้าช้อยผู้ชายยังได้ช้อยค้อมคิน ให้เจ้า
 ช้อยผู้ชายค้อมค่าช้อยผู้หญิงหนึ่งให้พอค่า ให้ใหม่ช้อยผู้ชายดักเอา
 ช้อยท่านหนึ่งน ชนคาคค่องหนึ่ง ค่างแรงอย่าว่าทอน ผู่จกเอาค่าง
 อย่าใหม่ชนคาคค่อง ผู่เอาชนใหม่ค่างแรงให้ผู่เก่ง ให้แก่เจ้าช้อยผู้หญิง
 มาตราหนึ่ง ค่างแรงกิด ค่างเวयरกิด ใช้คินกิด ให้เอา
 ให้เจ้าช้อยค่องค่อง ให้ได้เดี้ยค่องหนึ่ง

๑. ค้วย. ๒. ตะ, ทัง.

มาตราหนึ่ง คนตายตกนา ตาคนทงหลายเห็นแผ่นดินกขแท้ ผู้
เด็กน้อยบรูตอยนาไกล ชั่วถ้อยชนน ผู้ใดค้าเขาออกให้ฆ่าถ้องค่าเขา
ผู้ผู้ตยเป็นเท่ามันถอยกำลัง ให้เขาหัว ๓๐๐ ผึงไกลผึงกว้างนั้น
ให้เขา ๕ บาท ผู้มีควตัญมัทนเขาออกได้ แม่นว่าไกลผึงก็ดี ให้
ฆ่าถ้องค่าเขา ให้แบ่งขวัญผู้เขาออก ๖ บาทเงิน

ผู้เรอตั้งมถางวง ผู้ใดเขาออกได้ ผู้ผู้ตยให้ฆ่าถ้องหนึ่งเขา
ตามช้อยตามไทย ผู้ผู้บรูตยเด็กน้อยก็ดี ให้ฆ่าถ้อมถ่วง ให้เขา
ถ้องถ่วง ผู้ผู้ตยมีควตัญมัทนถางวง ผู้ใดเขาออกให้ฆ่าถ้อมถ่วง
เขาค่ายากถ้องถ่วง ให้แบ่งขวัญผู้เขาออก ๖ เบยเงิน

มาตราหนึ่ง ช้อยก็ดี ไทยก็ดี ผู้ใดเห็นถ้อยเชือกผูกคอก มัน
ไปเขาคั้นได้ ให้เขาเงิน ๕ บาท ผู้ไปช้อยคอกไม้ให้เขาเงิน ๓๐๐
ผู้ชนคั้นไม้แดงไม้ทนผูก ให้เขาเงิน ๓๐๕ บาท ผู้ผูกแดงเขา ๒๐๐
เทอญ ผู้ช้อยฆ่าถ้องค่าอันไถ่มนันทเทอญ

มาตราหนึ่ง ผู้ใดบนรูปบนรอยกนผึงไว้ก็ดี ทำด้วยค่างตริก็ดี
อันใดก็ดี ผู้เพอนตายให้โชชนคาคอกหนึ่ง ใช้โทษผู้ตายถ้องโทษ ผู้
บ่ตายได้ชนใหม่ ๒๐๐ ผู้หาตั้งบ่ได้เขาควใช้แะวันบาทเงิน

มาตราหนึ่ง ช้องจควายถ้อยผาแผ่นแพร อันมอญญานกดี
บ่มอญญานกดี แม่นของโจรดักมาชาย หากได้ช้อยชอยดอมที่ปรากฏ
ผู้ผู้ตยเห็นคชมเมือชอแท้ เจ้าของมาเห็นให้เจ้าของเขาของผู้นคน

แต่ โหม่นผู้ชอของนนหาผู้ชายของนนให้ได้ แล้วเอามาหาอาชญา
 ของนนให้โจรคน มีหาผู้ชายมาได้หากเสียของอนมนชอนน ความ
 แดงโทษอย่าได้ เหตุมนชอที่ปรากฏ ผชอบมมรพหเห็นหาดักขบได้
 แมนชอในที่ตั้งคกดี บไรที่ตั้งคกดี ให้เอาของอนโจรตกนนั้นให้แก่
 เจ้าของ โหม่นชอหาโจรให้ได้ มีหาบได้ให้ได้ขันใหม่หนึ่ง ของขัน
 โจรตกเอาหนึ่งไปได้ นอยกดี หตายกดี อย่าให้แทนท่อน ให้ได้
 ขันใหม่แก่มัน เหตุบพิจารณาตถึ มันบหาดักขพระยานแก้คนให้แจบ
 จงชอตาย

มาตราหนึ่ง มีหากรวมนชายของ ขันตักของท่านแท้ มัน
 แดงชอ ภายตุนเจ้าของรูให้คนของอนนทงมวด โหมขันหนึ่ง ๔๐๐
 เงิน มีของนนค่าแพงมาชายถูก ได้ชอถูกทตาคกดี ให้ได้ขันแปง
 หนึ่ง ของให้เขาคันแก่เจ้าชงเดิม มีหากชอชวยด้วยกันหาผู้รพเห็น
 บได้ ชอกดวงตาคกตางดี ให้ได้ขันใหม่หนึ่ง ของนนเอาให้แก่เจ้า
 ของเดิม

อนงของเงินตักไปได้ ก็อย่าให้วางตั้งแก่มนผู้ชอท่อน มีของ
 อนตมค่าแดว ให้ได้ขันแปงหนึ่ง ขาดเชอชงตถนควาบริตชแด
 แมนมนเขาผู้ตถได้กดี ให้ใหม่ขันหนึ่ง มีของมนค่าแพงมาชายถูกกดี
 ชอที่ตั้งคชงนนตมค่าแดวก็ดี ให้ได้ขันแปงหนึ่ง แมนได้โจรกดี
 บได้โจรกดี ให้ได้ขันตงนเทอญ

มาตราหนึ่ง ไทยกดี ช้อยกดี ตถของท่านหลาย ผู้เจ้าผู้พช

08/10/2566

ผู้แม่บริวารก็ดี พี่ของเจ้าขุนแทนบิดาก็ เหตุมันหากจ่ายกินเฮ็ด
 เตี้ยกดี มีพ่อแม่ขุนทวนเขาบริวารเขาได้ดั่งนั้น ให้เขาควมมันให้แก่
 เจ้าของ นียังเป็นผลดเป็นรอยให้ได้.ฮา มิได้ของตั้งมันตกผู้ใด เขา
 ได้ชอชวยค่อมกัน มิควรเป็นโทษเป็นชั้น ให้ได้ตามคองเมืองตั้ง
 กต่างเดื่อนั้น

มาตราหนึ่ง มีพ่อแม่ขุนทวนเจ้านายเขา จักบริวารเขาผู้ตั้ง
 นั้น ของอันเขาตั้งกันหยงหุดท้อใด ให้ผู้เจ้าแะพ่อแม่ขุนทวนแทน
 ตั้งเลี้ยง มิบริวารเขาควเขาผู้ตั้งนั้น ให้แก่เจ้าของ มิชของอันนั้น
 หากจมเดียวกับตัวเขา หากอยู่ในตัวหั้น แะนียังเป็นผลดเป็นรอย
 ได้ตามเอาได้เลี้ยงแะง ยังแต่โทษอันเขาตั้งกัน มิเจ้าคนบริวารให้
 เตี้ยโทษ ให้เขา ๕๐๐ ชอชชั้นคาคอ ๕๐๐ คนใช้ตั้งชั้นคาคอกี้ ๒๐๐
 มิคนสิ้นหากบ่มักอยู่ค่อมเจ้าตั้งเก่า นียังเหตุโทษท้อใด ให้ท่อนั้น
 แก่เจ้าตั้งเก่า มิชของอันตั้งกัน ได้พองจมตั้งด้วยเหตุอันใดกดี ตัว
 เขาผู้ตั้งนั้นไปควรว่าจักพ้นจากเจ้าของ มิผู้หนึ่งไปหาที่ใดตามมิได้
 ชวยควมมันได้ท้อใดควรแะง ค่นยงเป็นที่ใดตามเอา ชงตั้งกันไป
 จมกับตัวมัน เหตุมันตั้งของท่านหุดายแะ

มาตราหนึ่ง มิชของมันตั้งกันใดเอา ได้เลี้ยงตั้งชอชคภยถกภย
 แะตั้งกตกเมืองโจรเดวเขาก็ดี ชารตั้งกคบของชอชของเขาก็ดี มิมีตั้งช
 พะยานมันแก่นแท้อย่าให้แทนท่อน เหตุเป็นอนิด้วยแะ มิโจรตั้งเขา
 ของเรือนมนตั้ง ของฝากก็ตั้ง อย่าให้แทนท่อน มิชของเจ้าบตั้งกดี

ให้บุตรภรรยาของฝากแทนถึงหนึ่ง เหตุมีนับได้ใจรักษาของฝากท่านให้
ได้ มีเรือต้มไฟใหม่ คักคกเมืองโจรคุมเดวจึงเดี่ยว อย่าให้แทนก่อน
เหตุเหลืออดตาย มีผู้รับฝากมันอำบเดี่ยวเดี่ยว ให้ได้ชั้นใหม่
หนึ่งตามคักคก ของให้คนคงเดี่ยว แม่นมันหากแก้ความว่า ของ
หมุ่นบเห็นนเดี่ยวเดี่ยวอัน ก็อย่าให้พวงคามัน เหตุมีนับเวาซอแค่
ก่อนแต่

มาตราหนึ่ง ผู้รับของฝากท่านบักใจ บักบ้านดูของท่านชู้เยื้อง
ให้ถวนชู้ช่งหน้า ภายดูนเจ้าของถามเอา เจ้าของว่าชองบเดี่ยว มี
เจ้าชองบ่อทุธิษฐานได้อย่าให้แทน มีเจ้าชองชูกุธิษฐานได้ให้แทน
ทั้งมวด มีเจ้าชองเข้าใจไปให้ชูกุธิษฐานให้ผ่าถองตามคดองเทอญ

นัยหนึ่ง ให้ผ่า ๓ ส่วน ให้แทนตั้งส่วน ประเลียดส่วนหนึ่ง
นัยหนึ่ง ให้ผ่าครึ่งเอาให้เจ้าจตุคครึ่งหนึ่ง เหตุผู้รับของฝากท่านบัก
ใจ มีผู้รับของฝากช่นหงงหน้า ค่นเจ้าชองผู้ฝากให้ตั้ง เหตุมีนท้อ
จักหงง ให้เดี่ยวจตุคท่านแต่

มาตราหนึ่ง มีผู้ใดรับของฝากชอไซคู้ เจ้าชองฝากหากบให้
ไซคู้ เจ้าชองฝากมาเอาชองฝากว่าบเดี่ยว อย่าให้แทนก่อน แม่น
เจ้าชองชอหงงหน้า ก็อย่าให้ตั้งก่อน เหตุท่านชอคูนมันหากบให้คู้
มีชองมันมีแท้ เห็นภายหน้าให้เอาค่น โทษอย่าได้ก่อน เหตุบให้

๑. ละเอียด. ๒. ไม่ไว้ใจ, สงสัย. ๓. ไม่ตรงจรรยา. ๔. ต่อหน้า, ๕. ตามน.

ฝากดูแลเค้า หลอนแปกปอมของท่านบรู๊ มีมีของฝากหลายคน จึง
ให้ใส่โทษเทอญ

มาตราหนึ่ง ฝึใจรดกั้วควายนำรอยถอยด้นับได้ เข่าฆ่ากิน
โกดบ้านกั๊ด ริมบ้านกั๊ด ให้แตกเผือกแต่ค่นรวเจ้าบ้าน ออกไปตี
จ้วควายตายหั้นแด้ จมอยู่ทั้นหั้นได้ ๒๐๐ วา ให้เจ้าบ้านแทน ๕ บาท
เงิน มีได้ ๓๐๐ วา ให้เจ้าบ้านแทนถ่อง ๕ บาท ฝึยงดำกั้วน้ออย่า
ให้เป็นโทษเทอญ

ฝึยงรูกั้วใจให้ใหม่ครั้งใจ คน ๒๐๐ เงินจ้วควายตายนั้น
ให้ใช้ตัวหนึ่งแทนตัวตาย ฝึยงโตงจ้วควายตัวเก่าคนให้ใช้ตัวหนึ่ง
ฝึยงโตงได้หามา ได้กินพูดชันตอมใจ ให้ใส่ชันคิ ๓๐๐ มีได้กิน
ชันยงน้อยรูกั้วควายดัก ให้ใส่ชันแบ่งหนึ่ง ฝึยงเอาไปขายกับแตกกัน
อย่าได้โทษ ฝึยงเอาไปเป็นของฝากของหา เพื่อนบ้านเดียวกัน ให้
ผู้รับของฝากนั้นเสียถ่อง ชันแบ่งหนึ่ง ฝึยงเอาไปเป็นของฝากบ้านโกด
ท่านบรู๊ได้กินอย่าว่าวื้อ ฝึยงเอาไปเป็นของฝากบ้านยงโกด พอรูจ้วจ้ว
ควายดักแด้ระบัก ได้ชันใหม่ถ่อง ๕ บาทเงิน เหตุมันบ่ถามให้ถึ
จึรับของฝากท่าน ฝึยงถามแด้จ้วมนผู้ดักว่า กระทำการเรือนกั้มแท้
บ่อน ว่าท่านเอามาเป็นของฝากว่าอัน ท่านได้กินอย่าว่าตั้ง ฝึยงถาม
มันแก้ว่าเฮ็ดการเรือน กาดคุดเมื่อตุนบ่มยงได้กิน ได้ชันถ่อง ๕ บาท
แก่ผู้ได้กิน

มาตราหนึ่ง เจ้าจิวเจ้าควายไปได้รับเงวแท้ เจ้าของฆ่าโจร
ตายหากแต่ัว มิเอาโจรได้แต่ัวม้เอามาสู่อาชญา หากฆ่าเสีย ให้ได้
ชันคาชอแก่ผู้ฆ่า มิยงชันเนอชคบ้าน ๆ พองแต่ัว ให้ใหม่ชุกเมียแต่
เรือนเดียวฉนั้น มิยงได้ผู้ชกให้ใหม่ดำนำเดี่ยวแต่ก่อนฉนั้น จิวควาย
ตายโทษแทนหนึ่ง มิไปทันฆ่ายังได้ชองเก่าคืนให้แทนตัวหนึ่ง ผู้ชก
ให้ใหม่ชุกคน เมียโจรผู้ใดได้กิน ไล่ชันติ ๓๐๐ มิโจรฆ่าเจ้าของตาย
ให้ไล่ชันคาชอหนึ่ง ไร่โทษสองโทษ จิวควายตายไล่ดำนำเดี่ยวฉนั้น
มิโจรชกชอนไล่ชันคาชอชุกคน โทษให้เขาช่ชวยกันเดี่ยวแต่ในโทษนั้น
เทชญ

มาตราหนึ่ง มิโจรฆ่าตายแต่ัว ผู้ใดยงเขาไปช่อนไว้ ให้ใหม่
ดิงโจรเทชญ ฆ่าตายที่ใดก็ดี เขาช่อนไว้เอาไปเสียงก็ดี คามจิว
ควายไปเสียงก็ดี มิคนคู้รู้แต่ัวไปหามไปถือเอา ก็ให้ใหม่ดิงโจร
มิคามจิวควายยังหอน้อย เขาเห็นชวดเต็มเอา อันเขาบรูว่าชองฉก
ฉนั้น เจ้าของไปจวมให้เขาหาโจร มิหามได้เขาก็มิได้ฉกแท้ ให้
ไล่ชันแปงหนึ่ง มิบได้โจรให้ไล่ชองชันแปงหนึ่ง มิได้โจรเมื่อชุน
ชันแปงอันได้ไล่แต่ก่อนฉนั้น ให้คั้น ๕ บาท

มาตราหนึ่ง ไปฉกชางนำยังได้ชองเก่าคืน ให้ไล่ชันคาชอ
มิมันหาตั้งเดี่ยวมิได้ ให้ไล่คอกเป็นฉนบาทเงิน มิฉกหุมไล่ชัน ๓๐๐
ไร่แทนตัวหนึ่ง ฉกเบ็ดไล่ชันฉอง ๕ บาท ไร่หนึ่งแทนหนึ่ง ฉกไก่

ได้ขันสองบาท ไขหนึ่งแทนหนึ่ง ตักนกดขี่ได้ขัน ๕ บาท ไขหนึ่ง
แทนหนึ่ง ผิได้ขของเก่าคั้นได้ขันแล้วให้ใส่ตายตัวหนึ่ง ผิดักหมา
ดำมาญได้ขัน ๕ บาทเงิน ตักหมาดำรังท่านได้ขัน ๑๐๐ ไขหนึ่ง
แทนหนึ่ง ถือค่าหมาตัว ๕ บาท ผิดักหมาไถ่เนื้อใหม่ ๑๐๐ ไขต้อง
แทนต้อง ถือค่าตัว ๑๐๐ เงิน เหตุเตียงชีวิตท่าน ได้ขของเก่าคั้นแล้ว
ใหม่แล้วแทนหนึ่ง ผิดักแมวดำมาญ ท่านให้ใหม่ถ้อง ๕ บาท แมว
มรดกท่านให้ใหม่ ๕ บาท ไขต้องแทนสองแตะ ๓ ผิดักแมวดำมาญ
ถือตัวบาทเงิน ผิดักแบ่ใหม่ ๑๐๐ ไขแทนสอง ถือตัวสองบาทเงิน

มาตราหนึ่ง ผิดักเรือยังได้ขของเก่าคั้น ใหม่ ๒๐๐ ไขแรง
เรือ ๑๐๐ กัด ๕ บาทกัด ตามเรือน้อยเรือใหญ่ ผิขได้ขของเก่าคั้น
ไขแทนสองตามเก่าใหม่่น้อยใหญ่ ผิดักถ่อใหม่ ๕ บาท ตักพาย
ใหม่ ๑๐ ตักคาดโต ตักถ้อยอ้อย ตักหมากน้ำ หมากพัก ในสวน
ท่านใหม่บาทเงิน ตักพิถักพุดแต่พอเคียวพอได้แกง เมื่อกินส้มพอ
อย่าว่าดัง แม่นว่าตักหมากน้ำหมากพักแดงเค่ากัด้ แต่พอกินคาบ
แดงคาบวาง อย่าพ้าวบาบใหม่กัน ผิดักเฮาหลาย ตักเอาไปช้อไป
ชวยกิน จักใหม่เป็นเบยเป็นบาทเงิน ผิดักแดงเค่าตักพิถักพุดพรวัดคาต
ตักหมากตักหมากแซง ผิดักน้อยใหม่ต้องบาทเงิน ผิดักหลายเอาไป
ช้อชวยกินจงใหม่ ๒ เบยเงิน

มาตราหนึ่ง ผิดักผิงงอด้องท่าน ใหม่ ๕ บาทเงิน มันเอาผิง

๑. เสว, ไม้ดี. ๒. แพระ. ๓. ทะลาย.

ท้อโตให้แทนที่ฉัน ฉันจะได้ขายกินฝังฉัน เจ้าคนงบนับได้หมายไว้
น้อยมาก ให้นำใบตุ้มความว่างรวงผึ้งให้ถึ และรวงถ้อ ๕๐๐ นำหนัก
พันฝง ถ้อค่ามาทตามเมื่อถูกเมื่อแพง ให้นำแทนเทอญ

มาตราหนึ่ง มีตักพร้าวจานจกเดี่ยวแถมเม็ด นียังได้ของเก่า
คนใหม่ต้องบาทเงิน มีบได้ของคนให้แทนค่าตามอันชอนน มีตัก
งั่วตายใหม่ ๓๐๐ มีบได้ของเก่าคนแทนที่ค่าชอนนเทอญ มีตัก
หอกใหม่ต้องบาท มีบได้ของเก่าคนแทนที่ค่าชอนน

มาตราหนึ่ง ผู้ใดไปกล่าวชะตมของท่าน ให้เขียนเอาพ่อครุที่
มันเรียนให้ได้ มีพ่อครุมนผู้หนึ่งเรื่อง ท่านชอนนของไว้ที่ใด มัน
รู้ด้วยมนต์มนชะตมนน ผู้หนึ่งคนมอดเมือองแด มีท่านไวหมอมนจ
ตักเอาได้ ท่านไวด้วยอันชุกช้นมันเอาบได้ให้ได้คอก ๓๕๕ วัน ผู้
ตักมีคอันไปรู้ตมเอาชองท่าน และบ่าวไปคอมให้ไล่ช้นคาคอ มีหา
ตั้งเดี่ยวได้ ให้ไล่คอก ๓๗๓ วัน ชองจกเอาคองเดี่ยว บได้ขายตัก
เมือช้อยคนมันแทน มีบได้ให้เอาตักเมือให้แก่เจ้าชอง มีชายชอง
ตักตักที่ใด ให้นำเอาให้แก่เจ้าชอง ให้ไล่โทษตักนำ ช้อยคนตักตัว
ตักเอาชองท่านเสียหตายันนเทอญ

มาตราหนึ่ง ช้อยคนตักตัวผู้ใด ไปกล่าวโคบเป็นตักเป็นโจรเดอ
บ้านเมือง จุกเต่าเผาบ้านตักเอาตักชองท่าน รู้จักแท้ให้ถ้อชุนกวน
พ่อแม่่นายมันเอาให้ได้ มีบได้จกไล่ช้นคาคอผู้เจ้ามนหนึ่ง มีมันยัง

มาตราหนึ่ง โจรแถวบ้านไต่บ้านเหนือ ๆ บ่ช้อยกันเดว มี
ของเตี้ย ให้แทนคงเตี้ยง มีเจ็บให้สู้จัญญ มีตายให้ไร่สองโทษ มี
เขายังช้อยกันเดวแล้วหากสู้คดีอัย อันนำรอยทอยต้นตงนั้น หาโทษ
บ่ได้แก่ผู้ช้อยนั้นแต่

มาตราหนึ่ง บ้านเคียวกนเพื่อนมาดกสิ่งของ ในกตางเรือน
กตางคันทกเอาเครื่องปลูกเครื่องฝัง เจ้าเรือนเจ้าของร้องเพิ่นกนกัด
เรือนโกตพาดกนกัด บ่มาช้อยค้อนเอาโจรให้ได้ บ่มาช้อยนำรอย
ทอยต้นแท้ ของท่านเตี้ยทอใดให้แทนคงเตี้ยง ยังเจ็บให้สู้จัญญ
ตายให้ไร่สองโทษ มีเพื่อนบ้านมาช้อยเดวหากบ่ได้ตงนั้น หาโทษ
บ่ได้ถ้อย่าว่าหรือเทอญ

มิได้ผู้ร้ายไปคุงบ้านไต่ประตูใด ครั้นว่าคนร้ายแดนเข้าตงนั้น
อย่าให้ผู้ได้ดวงเข้า มิยังดวงเข้าเจ้าบ้านบรู๋ เขียวว่าข้าตักคนโจรได้
ฆ่าตาย หากแล้วเตี้ยงและค้อบอกลไม้คาคาเหตุอภัยได้ ให้หาเจ้า
เรือนกตางบ้าน อันผู้ร้ายแดนเข้าไปนั้น ให้หาโจรให้ได้ มีบ่ได้
โทษหากตงแก่เจ้าบ้านนั้นแต่

มิประคุดมเรือนใด บ่หับไว้หากหนักเรือนนั้น ให้หาผู้ร้ายให้
ได้ บ่ได้โทษนั้นพั้งมีแก่ผู้ช้อย

มิเจ้าของยังเจ็บ ให้สู้จัญญหกเบยเงินจันใหม่หนึ่ง เตี้ยงของ
ทอใดให้มันแทนทอนั้น ยังตายให้ไร่โทษสองโทษ เหตุจาคำอูร์มัน

๑. เจ้าใจว่า.

ผ้าออกใช้โทษผู้ขายนั้น จึงให้แก่เจ้าผู้ ถึง ๓ ปีกับบทลงตั้ง ของ
 มันให้คืนทั้งมรดก

มาตราหนึ่ง ว่าให้ผู้ขายทราบไว้ตามคำ ครั้นจนถึง ๓ ปีกับ
 ปีหนึ่งถัด ต้องมีคดี ผิดกับบทลง ตั้งโทษตามคดีของเมือง ตาม
 ความซนมันนั้นโทษ บังได้เอาผู้ค้า

มาตราหนึ่ง ผู้ใดใส่คำสวดศรีศัพทศัพทเภท แด่กระทำให้แผด
 ให้ผู้ใดกิน แม้นว่าให้รักก็ดี ให้ได้ขันใหม่สองร้อย ผู้ไปเอาขานั้น
 ให้ได้ขันแปงหนึ่ง มีท่านยังตายแท้ ให้ใช้โทษให้ช้อยกัน ขันคา
 คอได้เจดคนแตะ ๔๐๐ แก่ผู้เฮ็ดและผู้ไปเอาขานั้น

มาตราหนึ่ง เห็นผู้ขายและใช้ไปเอาขาคอกที่ไกลมาให้คดี ได้
 ขันผู้ไปเอามาให้ขันใหม่หนึ่ง

มาตราหนึ่ง เห็นเมียท่านผู้ใด ใจมันบ่สู้กุมนอนด้วยทารก
 ให้ได้ขันคาคอกหนึ่ง ๒๐๐ เหล่าได้ขันใหม่เต็ม ๒๐๐ มีแต่กุมบ่ได้
 นอนให้ได้ขันใหม่หนึ่ง ๒๐๐ แด่ขันสัมมาหนึ่ง มีแต่ถั่วแดงโคม
 ใจก็ดี ขอดอกไม้จันทน์มันก็ดี ให้ได้ขันแปงหนึ่ง มีเขาหากมกกัน
 ตู้กัน ให้ได้ขันคาคอกขาทั้งสอง

มาตราหนึ่ง มีว่าชาวเมืองขันคาคอก ๔๐๐ ขันใหม่ ๒๐๐ ขัน
 แปง ๓๐๐ มีเจ้าขุนท้าวพระยา ให้ได้ขันตามบันดาศักดิ์โทษ มีราช
 ตระกูลแตะหัดเค็ก ขันคาคอก ๓๖๐๐ หัวเส้นในนาขันคาคอก ๑๒๐๐

๑. ผู้ใด ในที่นี้หมายความว่า สาว.

ชั้นใหม่ ๖๐๐ ชั้นแปง ๓๐๐ หัวหมั้นในนาชั้นคาคอ ๘๐๐ ชั้นใหม่ ๔๐๐
 ชั้นแปง ๒๐๐ หัวเส้นนอกนาชั้นคาคอ ๘๐๐ ชั้นใหม่ ๔๐๐ ชั้น
 แปง ๒๐๐ ผู้โอบพาดหัวหมั้นนอกนา ผู้โอบพาดชั้นคาคอ ๒๐๐ ชั้น
 ใหม่ ๓๐๐ ชั้นแปง ๓๐๕ บาท ชุนกวนแตรนายม้า ชั้นคาคอ ๒๐๐
 ชั้นใหม่ ๓๐๐ ชั้นแปง ๓๐๕ บาท ไพร์และชาวเมืองฮาคันตัก ชั้น
 คาคอ ๔๐๐ ชั้นใหม่ ๒๐๐ ชั้นแปง ๓๐๐ ไหมผู้มัยศชั้นคาคอ ๒๐๐
 ชั้นใหม่ ๓๐๐ ชั้นแปง ๓๐๕ บาท ชั้นอันได้ผู้หนึ่ง ให้ผ้า ๓ ส่วน
 ขนราชโกษฐผู้หนึ่ง ได้แก่เจ้าวัคตผู้หนึ่ง ชุนพินิจฉัยกินส่วน
 หนึ่งแตร

มาตราหนึ่ง ฐานของเก่าค่ากัน ๓๐๐ บาทถ้วน นำหินสันมา
 แค้นอก ๓๐๐ บาทถ้วน ได้พิจารณาของเก่า อันอยากได้คัดแต่งร้อย
 ก่อมตสองบาท ของตมมือถมือใจ ได้พิจารณาจึงได้ให้ผ้า ๓ ส่วน
 ให้เจ้าวัคตผู้สองส่วน ได้ราชโกษฐและชุนพินิจฉัยผู้หนึ่ง

มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นพ่อสื่อแม่สื่อเมียท่านให้แก่ผู้ ให้ใหม่
 ชั้นหนึ่ง ๒๐๐ บาทเงิน

มาตราหนึ่ง ชั้นมิจฉายาร ผีใหม่พร้อมกัน ให้เขาชั้นทางกำ
 ผู้หนึ่งให้แก่เจ้าผัว ในชั้นผู้หนึ่งจงมาผ้า ๓ ส่วน ให้แก่เจ้าผัวส่วน
 หนึ่ง ขนราชโกษฐผู้หนึ่ง ผีผู้ผัวจักพดเขาเมีย ให้ผู้ผัวแต่ง
 ส้มมาเงิน ๓๐๐ จึ่งให้มันเขาเมียมัน ผีผู้หญิงบ่มี่พันชองรับเขา ผัว
 หนึ่งจักรับเขา ผีบ่เขาเป็นเมีย ให้ผ้าเขาพุนราชโกษฐและวินิจฉัย

